

FESTES DECLARADES D'INTERÉS TURÍSTIC INTERNACIONAL

MAGDALENA 2026

VIURE LA MAGDALENA RODANT

DEL 7 AL 15 DE MARÇ

Ajuntament de
Castelló
Festes

COMUNITAT
VALENCIANA

ACTITUD
MEDITERRÀNIA

Compromisos

Servicio 8 Estrellas con el cliente.

Para Caja Rural de Teruel, todas las personas son importantes, tanto si son clientes como si no. Por eso nos esforzamos y adquirimos el compromiso de ofrecer un **Servicio 8 Estrellas**.

A tu servicio en **Castellón**

 Carrer de Bayer, 8
 964 210 279
 3080.0079@cajarural.com

> www.ruralteruel.com

VIURE LA MAGDALENA RODANT

FIRA I FESTES DE LA MAGDALENA

Declarades d'Interés Turístic Internacional
del 7 al 15 de març de 2026

Edita i imprimix
Impremta Rosell SL

Coordinació
Lidón Candel i Albiol i Sara D. Folch i Manuel

Revisió lingüística
Sara D. Folch i Manuel

Grup de treball del llibret
Sara D. Folch i Manuel, Elizabet Mora i Parra, Noelia Sarrió i
Marcos i Mari Carmen Martínez i Ordóñez

Publicitat
Comissió Gaiata 19 "La Cultural" i grup de treball de llibret

Fotografia
Mari Carmen Martínez i Ordóñez

Portada
Noelía Lerín i Martínez

Disseny gràfic i maquetació
Impremta Rosell SL

Dipòsit Legal:
CS 89-2022

*El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat
per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2026*

TÚ DONAS, YO VIVO

CONTRA LA LEUCEMIA

HAZTE DONANTE DE MÉDULA ÓSEA Y CORDÓN UMBILICAL.

Tú donas, yo vivo nace en 2016 con la esperanza y propósito de encontrar un donante de médula ósea compatible para la más pequeña de nuestra familia y todos los niños y adultos diagnosticados de leucemia.

Cada año 5000 personas son diagnosticadas de leucemia en España. Muchas necesitarán un trasplante de médula ósea para superar la enfermedad. Tres de cada cuatro pacientes no dispone de un donante familiar compatible. El trasplante de médula ósea es la única esperanza para muchos afectados de leucemia y otras enfermedades de la sangre.

Cualquier persona con una edad comprendida entre los 18 y 40 años que goce de buena salud y se haya informado extensamente sobre qué significa este compromiso puede convertirse en donante.

La sangre de cordón umbilical es una fuente alternativa de trasplante de células madre, si vas a ser mamá pide información al facultativo que lleve tu gestación.

INFÓRMATE: www.fcarreras.org/donamedula

Si decides seguir adelante es el momento de **INSCRIBIRTE** en el registro de donantes de tu comunidad autónoma.

Con este movimiento queremos devolver a la sociedad y al equipo médico las muestras de cariño y el apoyo recibido durante su enfermedad.

POR MI Y POR TODOS MIS COMPAÑEROS

Tú donas, yo vivo.

tudonas_yovivo

Benvolguts veïns i amics, tinc el plaer de dirigir-me a tots vostés per primera vegada com a presidenta d'esta gaiata. És per a mi un gran honor representar un sector com és el de La Cultural. Un sector de què forme part des de fa nou anys.

Em dirigisc a tots vosaltres des d'estes pàgines del nostre llibret per a convidar-vos a gaudir de les magnífiques festes que hem preparat per a la Magdalena 2026.

Les festes no serien possibles sense la vostra col·laboració. Per això vull agrair enormement als socis, col·laboradors i comerços del sector la seua participació, per què ens aporten el seu esforç econòmic i animic, i son part fonamental d'esta associació. Gràcies per col·laborar amb nosaltres cada vegada que la gaiata passa per les vostres cases o s'acosta a la porta dels vostres comerços.

En especial vull agrair a tota la comissió de la gaiata 19 el seu treball i dedicació per fer possible la construcció d'uns monuments dignes de representar a tots els veïns del nostre sector. Gràcies per dedicar el vostre temps lliure a lluitar per fer que les festes de la Magdalena siguen cada any millors.

Vull des d'ací felicitar a les nostres madrines d'este any, Andrea i Vega, i al nostre president infantil Eydan, i desitjar-les que visquen els nou dies que els esperen amb tota la intensitat que puguen, perquè seran per a ells uns dies inoblidables. Els tres són els grans protagonistes d'este any magdalener i ens sentim molt orgullosos de tindre-los com a representants de la Gaiata 19 per a la Magdalena 2026.

Aprofite l'oportunitat que em brinden estes paraules per explicar-vos el diferent que pot ser la vida dins d'una gaiata: les famílies amb xiquets es reuneixen per compartir activitats, tenint als Palau, la gent més gran troba una ocupació per omplir el seu temps lliure, i tots junts gaudim construint gaiata i "fent festa". Els anime a tots a conèixer la gaiata des de dins i formar part de la nostra comissió.

Hem preparat enguany per a tots vostés un programa de festes amb espectacles i activitats que esperem que siga del seu gust. Els convida a visitar la nostra carpa i a què gaudixen amb nosaltres de tots ells. I que quan acaben les festes se senten orgullosos de la feina que la comissió de la Gaiata 19 La Cultural hem preparat amb tota la nostra il·lusió.

Només em queda desitjar que passen unes bones festes de la Magdalena 2026 juntament amb tots nosaltres.

Moltes gràcies i bones festes!

LIDÓN CANDEL I ALBIOL

Presidenta de la Gaiata 19
"La Cultural"

LIDÓN CANDEL I ALBIOL	3
BEGOÑA CARRASCO I GARCÍA	7
NOELIA SELMA I ANDREU	9
CLARA SANZ I SOBRINO	10
ANA COLÓN I SASTRIQUES	12
RAÚL COLLAZOS I MARTÍN	15
JOSÉ ANTONIO LLEÓ I RUBIO	17
PEPE BELTRÁN I BACAS	19
COMISSIÓ FESTES SANT PERE	21
FALLA SOCIETAT SANT JOSEP	23
FOGUERA NOU ALIPARK	25
FALLA MARQUÉS DE MONTORTAL-BERNÍ CATALÀ	27

SECTORS

**Necessites per
al teu negoci
crear un
projecte web o
una app per a
mòbil?**

**¡Has arribat al
lloc adequat!**

¿Qué podem oferir-te en Kando?

- Aplicacions web a mida
- Apps per a mòbils
- Pàgines web
- Botigues en línia
- Intranets
- Estratègies digitals
- Gestió de xarxes socials
- Disseny i identitat corporativa

www.kando.es
964 915 002

Si preguntàrem al carrer quin és el secret de l'èxit de les Festes de la Magdalena, de ben segur que molts apuntarien a la varietat de propostes, a l'extens programa d'actes per a tots els públics, per a totes les edats i a totes hores que es poden gaudir durant la setmana gran de Castelló. És així: les festes de Castelló són unes festes de tots i per a tots. Són unes festes d'Interés Turístic Internacional. Són "les millors festes del món".

Les Festes de la Magdalena naixen de la gent, de les nostres gaiates, de colles, d'ens vinculats i del conjunt del món de la festa. Unes festes per a tot Castelló. Amb el treball de la Junta de Festes i el suport del Patronat Municipal de Festes. Unes festes que, tal com vam prometre i gràcies al compromís de l'actual equip de govern, han recuperat la seua autonomia i la seua veu.

Però el "secret" està també en el treball col·lectiu, en el compromís de centenars, de milers de persones que conformen el que anomenem eixe món de la festa, que fan que l'engranatge fester de Castelló no es detinga mai, que durant tot l'any la Magdalena, junt amb la resta de les festes de la ciutat, estiga ben present.

La Gaiata 19, La Cultural, és una de les parts fonamentals de les nostres festes fundacionals. Els membres de la comissió de sector d'aquesta gaiata saben de la importància del treball col·lectiu, tant per a l'elaboració i composició de la comissió com per al disseny del monument gaiater o les activitats programades des de la gaiata. Perquè tota pedra fa paret en la construcció d'eixe gran edifici comú que són les Festes de la Magdalena, que enguany, a més, tenen una celebració extra inclosa, ja que coincideixen amb el 775è aniversari del Privilegi de Trasllat atorgat per part del nostre rei Jaume I en 1251.

Vull des d'este espai felicitar els membres de la comissió de sector de la Gaiata 19 La Cultural pel treball fet de cara a la Magdalena 2026, de manera especial la seua madrina, Andrea Pérez; la madrina infantil, Vega Segura; el president infantil, Eydan Montero, i la seua presidenta, Lidón Candel. Perquè junts fem unes festes més grans, més de tots i totes, que apleguen a tots els racons de tots els nostres barris.

La Magdalena és la llum de les nostres gaiates desfilant pels carrers i il·luminant els nostres barris; és el camí que fem junts cap a l'ermita blanca, al costat del Castell Vell, rememorant els nostres orígens; és la florida devoció d'una ofrena a la nostra mareta, la Mare de Déu del Lledó; és l'esclat de la pólvora, la música, la gastronomia... I la Magdalena 2026 és un somni col·lectiu que un any més es fa realitat, gràcies al treball de totes i tots a Castelló.

Magdalena, festa plena!

BEGOÑA CARRASCO I GARCÍA

Alcaldeessa de Castelló

PAEC

PORTES AUTOMÀTIQUES

PAEC PORTES AUTOMÀTIQUES, SL
C/ Martínez De Tena, 21 Baix 1.
12004 Castelló
609 283 382
paec@paec.es - www.paec.es

MÉS DE 20 ANYS D'EXPERIÈNCIA
INSTAL·LACIÓ, REPARACIÓ I MANTENIMENT D'AUTOMATISMES
I PORTES DE GARATGE

- Servei professional ràpid i pròxim
- Portes garantides amb marcats CE
- Preus ajustats
- Reparem automatismes i portes de totes les marques
- Contractes de manteniment per a comunitats
- Portes d'alumini i seccionals
- Portes automàtiques de vianants
- Serralleria
- Cambres de vigilància, controls d'accés i barreres

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Estimats membres de la Comissió de la Gaiata 19, La Cultural, i veïns del sector:

És un plaer dirigir-me a un sector que porta un nom vinculat a un episodi molt concret de la història de Castelló. *La Cultural* recorda aquells antics camps esportius que, durant el primer terç del segle XX, formaren part de la vida recreativa de la ciutat. Uns espais que van desaparèixer fa molt de temps, però el record dels quals continua viu en la memòria col·lectiva de generacions de castello-nencs.

Hui, el sector que porta este nom conserva el valor simbòlic d'aquella etapa. El topònim manté viva la referència a un temps en què l'esport i la convivència començaven a tindre un paper destacat en la vida quotidiana de la ciutat, i això dóna al sector un caràcter propi i reconeixible.

La comissió de La Cultural ha sabut convertir este llegat sentimental en motor de participació. Les activitats que organitzeu, la capacitat d'implicar generacions diferents i la constància amb què trebal·leu al llarg de l'any reforcen la cohesió del barri i mantenen viva la tradició gaiatera.

La Gaiata que presenteu enguany és, com sempre, fruit del treball comú de l'estima que poseu en cada projecte. Estic segura que representarà amb dignitat l'esperit del sector i que la seua llum acompanyarà amb orgull el recorregut de la festa. Vos desitge unes festes plenes d'alegria, convivència i orgull de barri. Gràcies per la vostra dedicació i per mantindre viva la identitat de La Cultural.

NOELIA SELMA I ANDREU

Regidora de Festes i Presidenta
del Patronat Municipal de Castelló

CLARA SANZ I SOBRINO

REINA DE LES FESTES DE CASTELLÓ

Benvolguts amics i amigues de la Gaiata 19 “La cultural”:

Les comissions de sector doten de sentit als actes, a les tradicions i als sentiments que afloren a l'aproximar-se la nostra setmana gran. I darrere de cada una d'elles, de cada monument i de cada comissió, trobem a desenes de castellonencs que, de forma altruista, treballen al llarg de tot l'any per emocionar-nos des de la primera mascletà fins al vítol.

A les portes de la nostra setmana gran, el nostre cor comença a bategar amb el compàs de dolçaines i tabals. Castelló és transforma, cada racó s'ompli de color, música i llum. Vosaltres, la comissió de la cultural, sou reflex d'unitat i esperit jove. Any rere any treballeu amb passió per dur la festa a cada carrer i fer que el veïnat visca la magdalena com es mereix: amb alegria compartida i amb orgull de pertinença.

Com a Reina de les Festes de Castelló, suposa una gran alegria i satisfacció dirigir-me a la comissió i veïns del sector de l'associació cultural Gaiata 19, i expressar la meua més sincera felicitació per la tasca que desenvolupen dins de les nostres festes fundacionals i de les nostres tradicions.

Vull agrair-vos sincerament la vostra implicació, que es reflecteix tant en els monuments, llibret o presentació, així com en tots els actes als que assistiu.

Que aquesta Magdalena 2026 siga per a vosaltres un nou motiu d'orgull, d'encontres i de records inesborrables. Disfruteu-la amb intensitat i compartiu-la amb tot Castelló.

Amb afecte i admiració.

VIURE LA MAGDALENA RODAN

ANA COLÓN I SASTRIQUES

REINA INFANTIL DE LES FESTES DE CASTELLÓ

Amigues i amics de la Gaiata 19 La Cultural,
Com dir-vos el plaer que em suposa dirigir-me a tota la comissió i veïns del vostre sector. La major satisfacció és contemplar l'esforç i la dedicació de tots els membres de la vostra Comissió, per a que any rere any es mantinga l'orgull de fer més vives i fortes les nostres Festes, amb la vostra imprescindible aportació a cada acte, en els vostres monuments, llibret, presentació i tantes i tantes activitats que proporcionen l'esplendor que mereix Castelló.

El meu desig sincer com a Reina Infantil per a la Magdalena 2026 és que la cordialitat i l'àlegria siguin el motor que conduïska al vostre sector perquè el resultat de la labor realitzada siga excel·lent.

Vull animar a tots els xiquets i xiquetes del sector perquè al costat de les seues famílies gaudisquen de cada acte i de cada moment de la nostra setmana gran que omplirà d'alegria els carrers de la nostra ciutat.

La mareta ens empara, Castelló ens espenta,

L'arrel ens espera, l'orgull ens representa.

QUÉ GRAN ÉS CASTELLÓ!!

MAGDALENA!!

Galart
Fotografías

SENTITS spa **Estética - Alta cosmética**

Especialistas en higiene facial y cuidado de la piel

Atención personalizada: Vanessa López

Presoterapia

Tratamientos faciales

Lifting de pestañas

Radiofrecuencia

Vacumterapia

Masaje piedras calientes

Cavitación

Depilación láser

Pedicura spa

Recortar

5€ Dto

¡Aniversario!

18 años

C/ Isla Baleato 15 bajo, 12006

Castellón

669747312

VIURE LA MAGDALENA RODANT

La Gaiata 19, «La Cultural», és una comissió que ha sabut guanyarse el respecte i l'afecte de tot el món fester. Des de la Junta de Festes, felicitem la vostra constància i el vostre creixement, sent ja una peça indispensable de la nostra festa.

Este llibret mostra la maduresa d'una comissió que viu la Magdalena amb una intensitat envejable. El vostre esforç per enaltir la cultura i la tradició des del vostre sector és la millor mostra d'amor per Castelló i per les seues festes de la llum.

Us desitge unes festes de la Magdalena 2026 on la satisfacció del treball ben fet siga la vostra millor recompensa. Que «La Cultural» brille amb llum pròpia i que gaudiu de cada acte amb l'alegria d'una comissió que mira cap al futur amb esperança.

¡Bones festes!

RAÚL COLLAZOS I MARTÍN

President de la Junta de Festes

MEMBRIVES

INSTALACIONES ELÉCTRICAS
Y CLIMATIZACIÓN

Tel. 607 475 911

franmembrives@gmail.com

CONECTAMOS TU HOGAR CON LA EFICIENCIA:

- INSTALACIONES ELÉCTRICAS
SEGURAS Y A MEDIDA.
- MONTAJE Y MANTENIMIENTO DE
AIRES ACONDICIONADOS.
- CARGADORES ELÉCTRICOS
PARA VEHÍCULOS.
- ILUMINACIÓN DECORATIVA
Y FUNCIONAL.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Estimats veïns, veïnes i amics de la Gaiata 19, La Cultural, És un plaer poder adreçar-vos aquestes paraules en nom de la Gestora de Gaiates de Castelló quan la nostra ciutat es prepara, un any més, per viure amb intensitat les festes de la Magdalena. Uns dies en què Castelló es retroba amb la seua història, amb les seues arrels i amb la llum de les gaiates, vertader símbol del nostre origen i de la nostra identitat col·lectiva.

La Gaiata 19, La Cultural, és un sector que porta implícit en el seu nom un valor fonamental de la nostra festa: la cultura entesa com a tradició, convivència i transmissió de costums de generació en generació. El vostre barri ha sabut mantindre viu aquest esperit gràcies al treball constant de la comissió i a la implicació d'un veïnat que viu la Magdalena amb orgull i sentiment.

Any rere any, La Cultural demostra que la festa és fruit de l'esforç compartit. Darrere de la vostra gaiata hi ha moltes hores de dedicació, de preparació i de treball desinteressat que fan possible que, quan arriba el mes de març, la llum torne a encendre's i el sector lluisca amb identitat pròpia. Aquesta tasca, sovint silenciosa però imprescindible, mereix el reconeixement de tota la ciutat.

Les gaiates són molt més que estructures il·luminades: són la memòria viva de Castelló, el símbol d'un poble unit que celebra el seu naixement i el seu camí comú. I la Gaiata 19 aporta a aquest conjunt una manera d'entendre la festa basada en el respecte per la tradició, la participació i l'estima per tot allò que ens defineix com a castellonencs.

Des de la Gestora de Gaiates vull expressar el meu agraïment sincer a totes les persones que feu possible la Gaiata 19: comissió, madrines, presidents, col·laboradors i veïns. El vostre compromís és essencial perquè la Magdalena continue sent una festa viva, arrelada i plena de significat.

Desitge que aquestes festes siguen dies de retrobament, alegria i germanor, i que la llum de la Gaiata 19, La Cultural, continue brillant amb força, orgull i personalitat pròpia, contribuint a engrandir, any rere any, la llum de Castelló.

Visca la Gaiata 19, La Cultural!
Visca la Magdalena!
Visca Castelló!

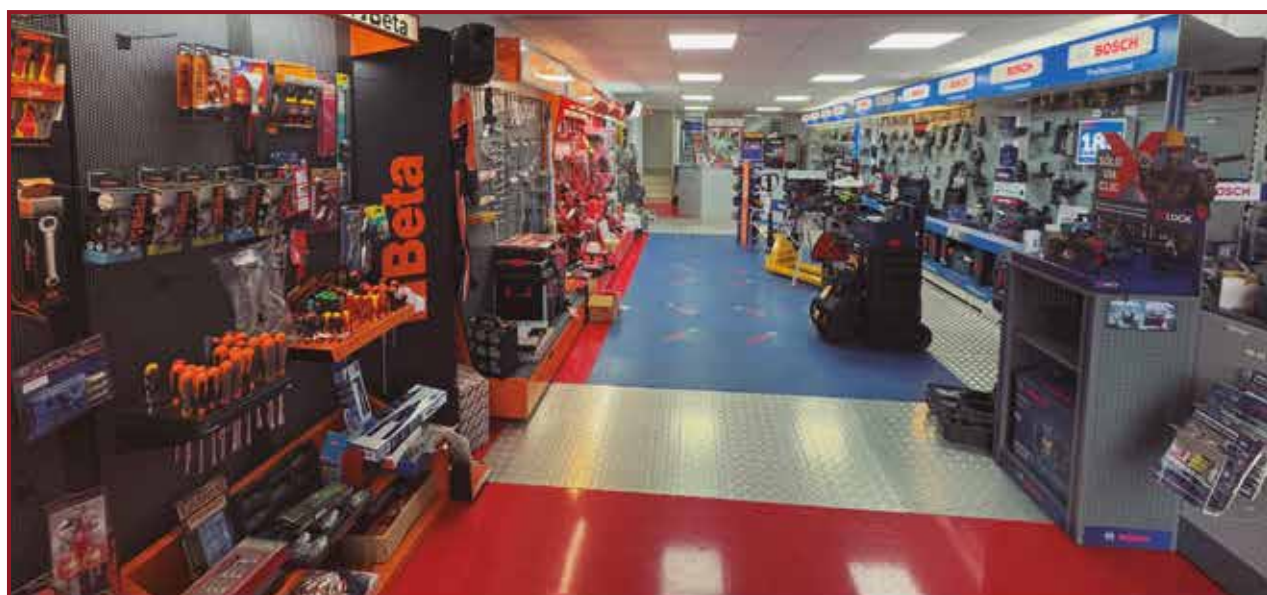
Amb estima i reconeixement,

JOSÉ ANTONIO LLEÓ I RUBIO

President de la Federació
de Gaiates

BOSCH

Beta

SAMPOR

Suministros Industriales

Milwaukee

sparco

U-Power

Pol. Ind. dels Xiprers, Carrer d'Herbés, 12
12006 Castelló de la Plana
Tf: 639 709 560 | 964 251 194

Estimats amics i amigues,

Des d'estes línies, vull aprofitar l'oportunitat que se'm brinda per a saludar a tots els membres de la Comissió de la Gaiata 19 "La Cultural" i als veïns del sector.

Com cada any, quan a Castelló comença a sentir-se l'aroma a la flor del taronger, les hores de sol s'allarguen i s'acosta la primavera, tot ens porta cap a l'inici de les Festes de la Magdalena.

I quan s'acosta el dia que tots esperem, amb l'inici de la primera carcassa que anuncia el començament de les nostres festes, els membres de les 19 comissions s'afanyen a donar els últims retocs als seus monuments, esperant la nit màgica del tercer diumenge de Quaresma on les Gaiates il·luminaran la nostra ciutat desfilant davant els castellonencs. Les Colles preparen els seus "caus" i posen a punt els Carros Engalanats que tornaran a prendre els carrers de

Castelló durant els nou dies de festa, i en tota la ciutat es comencen a veure els preparatius en les carpes, escenaris, el recinte de les mascletaes, els mesons i fires... i comencem a sentir eixa olor de pólvora que ens posa la pell de gallina a tots.

Tots els nervis en els preparatius es veuran recompensats quan donen inici les nostres festes fundacionals, i el treball de tot un any eixirà a la llum perquè Castelló sencera pugui gaudir de nou dies de festa, tradició, cultura, música, pólvora i molt més en unes celebracions destinades a tots i per a tots.

I en eixa comesa, com sempre, les comissions de sector i les colles juguem un paper molt important, ja que som el motor que posa en marxa a tota una ciutat organitzant infinitat d'actes per al gaudi de tota una ciutat i dels qui ens visiten en estos dies.

Perquè si alguna cosa ens caracteritza a totes les persones que treballem de manera altruïsta per la nostra ciutat des dels diferents col·lectius, és que sempre estem disposats a dedicar el nostre temps a treballar perquè tothom pugui gaudir de tan bo com tenen les nostres festes i la nostra Ciutat, que durant els 9 dies de Magdalena, s'obri al món disposada a rebre a tots amb els braços oberts.

Des de la Federació de Colles de Castelló, i en nom totes les Colles del nostre col·lectiu, us desitgem a tots els membres de la Comissió i veïns de la Gaiata 19 "La Cultural" unes magnífiques Festes de la Magdalena 2026.

PEPE BELTRÁN I BACAS

President de la Federació
de Colles de Castelló

Telèfon: 624 276 914

Xarxes Socials
Instagram: _costadeoro
Tik tok: @lcostadeoro

C/ Del Desert de les Palmes 3,
12006 Castelló de la Plana

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Apreciats amics i amigues de la Gaiata 19 La Cultural,
Des de la Comissió de Festes de Sant Pere del Grau de Castelló volem fer-vos arribar, un any més, la nostra salutació i compartir amb vosaltres la il·lusió de l'arribada d'unes noves Festes de la Magdalena. El camí que compartim des de fa temps s'ha construït gràcies al treball conjunt, la dedicació i el desig comú de mantindre vives les nostres tradicions.

Arriben ja els dies més esperats de la Magdalena 2026, després de mesos d'esforç, dedicació i estima per a fer realitat una gaiata que reflecteix la història, la cultura i l'esperit magdalener.

Volem fer una menció especial als representants d'en- guany, Andrea, Vega i Eydan, acompanyats per la presidenta Lidón, desitjant-los que gaudisquen intensament de cada acte i de cada moment d'aquesta setmana tan especial.

La Magdalena és sinònim de festa, convivència i germanor, i gràcies a la implicació de totes les comissions i col·lectius podem continuar celebrant-la amb orgull. Gaudiu de cada instant, compartiu emocions i creeu records que perduraran en el temps. Per tot això, volem agrair-vos de tot cor el vostre tracte i la vostra implicació, i desitjar-vos unes festes inoblidables, plenes d'alegria, música, pólvora i llum.

Volem expressar el nostre més sincer agraïment pel vostre tracte i la vostra implicació, i desitjar-vos unes festes inoblidables, plenes d'alegria, música, pólvora i llum.

Magdalena!!!

COMISSIÓ FESTES SANT PERE

REINA:

Claudia Albert i Giner

REINA INFANTIL:

Maria Salom i Fallan

PRESIDENT INFANTIL:

Miguel Ramírez i León

PRESIDENT:

Miguel Valerino i Santolaria

La mejor elección para tus envíos en **Castellón**

Nacional e internacional
Soluciones para eCommerce
Recogida en puntos pickup
Entregas 10H, 14H y sábados
Temperatura controlada

964 052 821

tip-sa.com

ASOCIADO
MEMBER OF
GEOPOST

C/ Dinamarca, 113 - Ciudad del Transporte | 12006 - Castellón

castellon@tip-sa.com

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Des de la Falla Sant Josep volem fer-vos arribar la nostra més afectuosa salutació en aquest llibret que guarda l'essència de la vostra festa magdalenera.

Encara que ens separen uns kilòmetres, ens unix un mateix sentiment: l'amor per les nostres tradicions i l'orgull de ser valencians. Si a la nostra falla és el foc el que marca el cicle de la vida, sabem que en la vostra Gaiata és la llum la que guia el camí i il·lumina el cor de tota una ciutat durant les festes de la Magdalena.

Que les flames de Sant Josep i l'esclat de llum de la Gaiata 19 siguen el símbol de la nostra germanor. Que el retrobament amb les nostres arrels ens permeta continuar fent créixer esta passió compartida que ens fa únics. Per què, al remat, tant el foc com la llum naixen de la mateixa flama: la d'un poble que estima la seua història. Que la Magdalena 2026 siga el reflex d'eixa unió que cap distància pot apagar.

Us desitgem unes festes plenes de joia, tradició i records inoblidables.

Bona Magdalena i visca la llum!

FALLA SOCIETAT SANT JOSEP

FALLERA MAJOR:

M^{ra} Elena Andreu i Ballester

FALLERA MAJOR INFANTIL:

Ariadna Egea i Vía

PRESIDENT INFANTIL:

Pau Taberner i Gil

MEMBRES JUNTA:

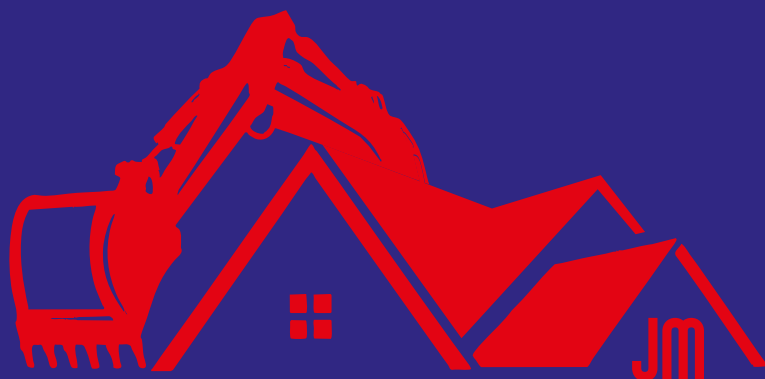
Ángeles Segura i Valero

Raúl González i Rambla

Sergio Imbernón i Ruiz

Carlos Boira i Arrufat

TODO REFORMAS Y EXCAVACIONES

642 791 887

JM

CASTELLÓN

CONSTRUCCIÓN

REFORMAS INTEGRALES

IMPERMEABILIZACIONES

FONTANERÍA

ELECTRICIDAD

REHABILITACIÓN DE FACHADAS

CARPINTERÍA

EXCAVACIÓN

PANEL SÁNDWICH

TELA ASFÁLTICA

PISCINAS

ZANJAS

DEMOLICIONES

MOVIMIENTOS DE TIERRA

ARRANCAR ÁRBOLES

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Des de la Foguera Nou Alipark, i en nom de tota la nostra comissió, desitge traslladar, com a presidenta, nostra més sincera felicitació a la Gaiata núm. 19 "La Cultural" amb motiu de la celebració de les Festes de la Magdalena.

Estes festes, tan profundament arrelades en la història, la cultura i la identitat de Castelló, representen un moment únic per a exaltar les vostres tradicions, enfortir els laços de germanor i retre homenatge a les nostres senyes d'identitat. En este context tan especial, volem reconèixer l'esforç, la dedicació i el compromís de tots els membres de vostra gaiata, que amb el vostre treball contribuís a engrandir any rere any estes celebracions tan volgudes per tots.

Que la llum de vostra gaiata continue il·luminant els carrers de la ciutat com a símbol d'orgull, convivència i amor per Castelló, i que estos dies estiguen satisfets d'alegria, emoció i moments inoblidables.

Rebeu nostre més cordial salutació i els millors desitjos per a unes felices i exitoses Festes de la Magdalena 2026.

ANA MORANT I JIMÉNEZ

Presidenta de la Foguera
Nou Alipark

GEOPS

GEST. EMP. D'OBRES & PROJECTES

Hola a tots els membres de la Gaiata 19 "La Cultural".

Soc Pablo, el President Infantil de la Falla La Berni. Volia donar-vos les gràcies per este agermanament tan bonic, que em fa moltíssima il·lusió.

Castelló és molt especial per a mi perquè estivege a les seues platges, passe les vacances de Pasqua i molts caps de setmana allí.

Tinc molts i molt bons amics allí, i sempre em sent com a casa. Castelló ocupa un lloc molt important en el meu cor i allí soc molt feliç.

Estic segur que este agermanament ens permetrà compartir molts moments feliços junts!

Us esperem en falles!

President Infantil - Pablo de Felipe i Roda

Estic molt agraïda de poder conèixer altres festes i poder gaudir-les amb vosaltres. Gaiata 19, "La Cultural" i amics.

Fallera Major Infantil - Clara Tornero i Andreu

Vos parle com a Fallera Major de la comissió de La Berni. Aquest és el primer any que compartim tradició, cultura i il·lució, però estic segura de que no serà l'últim.

Espere que gaudiu de la nostra festa tant com nosaltres ho farem de la vostra.

La Berni sempre serà vostra casa.

Fallera Major - Ana Villanueva i Machancoses

Com a president de la Falla Marqués de Montortal – Berni Català, vull agrair sincerament l'acceptació d'este agermanament amb la vostra *Gaiata 19 "La Cultural", desitjant de cor que este siga l'inici d'una relació sòlida, duradora i enriquidora per a les dos entitats, basada en el respecte, la cultura i la convivència. Des d'este moment, sapieu que ací teniu la vostra casa.

President - José Luis Sánchez i Torres

FALLA MARQUÉS DE MONTORTAL-BERNÍ CATALÀ

FALLERA MAJOR:
Ana Villanueva i Machancoses

FALLERA MAJOR INFANTIL:
Clara Tornero i Andreu

PRESIDENT INFANTIL:
Pablo de Felipe i Roda

PRESIDENT:
José Luis Sánchez i Torres

COMISSIÓ

LLISTAT

DE LA COMISSIÓ 2026

JUNTA DIRECTIVA

Presidenta

Lidón Candel i Albiol

Vicepresidenta

Carmen Montesinos i Verchili

Vicepresident

Javier Espinosa i Collado

Secretària

Sara D. Folch i Manuel

Tresorera:

Eva Montesinos i Verchili

Vicesecretària:

Mari Carmen Martínez i Ordoñez

Vocal de protocol

Domingo Morilla i Pineda

Noelia Lerín i Martínez

COMISSIÓ MAJOR

Madrina 2026

Andrea Pérez i Alonso

Madrina d'Honor

Sara Naches i Montesinos

Dames d'Honor

Noelia Dolz i Sarrió

Irene Andrés i Folch

Ainara Morilla i Torres

Balma Morilla i Torres

Ainhoa Vicent i Monfort

Elisa Beteta i Suárez

Nahikari Gimeno i Baidés

Alicia Moya i Collado

Laura Castro i Piris

Aitana Barreda i López

Acompanyants

Óscar Espinosa i Vilar

Marcos Gea i Carmona

Fernando Alonso i Martínez

Col·laboradora

Abigail Gallardo i Leiva

VOCALS DE COMISSIÓ

Alonso Peña Natividad
Alonso Peña Sonia
Baguena Aiana Inés
Baides Navarro Mar
Balas Daniela
Balas Jorge
Barreda Parra Juan Antonio
Beteta Gómez Pedro
Caballé Tena Carina
Candel Albiol Maite
Collado Garrido Eladio
Collado López Raquel
Cosa Caballé Adriana
Dolz Botella Toni
Gallardo Cabrera Florentino
Gallardo Leiva Rosemary Katrina
Garcia Buendia Maria
Gil Rivero Constancio
Hernández Paez Cristina
Istrate Negrea Elena Melania
Istrate Cristian Danut
López Esteve Vanessa
López Motilla Emilia
López Navarro Beatriz
Martín Agramunt José
Monfort Sales Maria José
Montero Gas Ignacio
Mora Parra Elizabet
Mora Parra Paqui
Naches Benages Raúl
Naches Montesinos Raquel
Ojeda Vicente Jorge
Ordoñez Carrillo Elisa
Peña Baguena Eva Maria
Peña Rozalén Juan
Peña Rozalén Natividad
Pérez Fernández Manuel
Piris Peña Ana Belén
Ponce Hernández Jesús
Rodríguez Paniagua Tais
Rubio Magnieto Jenifer
Sarrió Marcos Noelia
Segura Pérez Miguel Angel
Suárez Alarcón Ana
Suárez Montesinos Álvaro

Torres Vidal Beatriz
Vilar Fabregat Susana

COMISSIÓ INFANTIL

Madrina Infantil 2026

Vega Segura i Mora

President Infantil 2026

Eydan Montero i Rodríguez

Madrina d'Honor Infantil

Julia Balas

Dames d'Honor Infants

Gala Segura i Mora
Maria Balas
Martina Jiménez i Collado
Daniela Fortea i Candel
Alma Ponce i Rubio
Lucía Martín i López
Artemisa Ojeda i Gallardo

Acompanyants Infants

Daniel Vicent i Monfort
Álvaro Fortea i Candel
Luca Alexandru Istrate i Negrea
Alex Díaz i Gallardo
Asier Gimeno i Baides

Col.laboradores

Isabel Naches i Montesinos
Natalia Valdillo i Mora

VOCALS DE COMISSIÓ INFANTIL

Andrés Folch Daniel
Barreda López Valeria
Beteta Suárez Andrés
Dolz Sarrió Toni
Espinosa Vilar Héctor
Montero Rodríguez Allan
Ponce Rubio Mael

ANDRREA

PÉREZ I ALONSO

MADRINA 2026

SARA NACHES I MONTESINOS

MADRINA D'HONOR

NOELIA DOLZ I SARRIÓ

DAMA D'HONOR

IRENE ANDRIÉS I FOLCH

DAMA D'HONOR

puiguet

ANARAMORILLA TORRES

DAMA D'HONOR

BALMA MORILLA I TORRES

DAMA D'HONOR

Luiguel

AINHOA VICENT I MONFORT

DAMA D'HONOR

ELISA BETETA SUÁREZ

DAMA D'HONOR

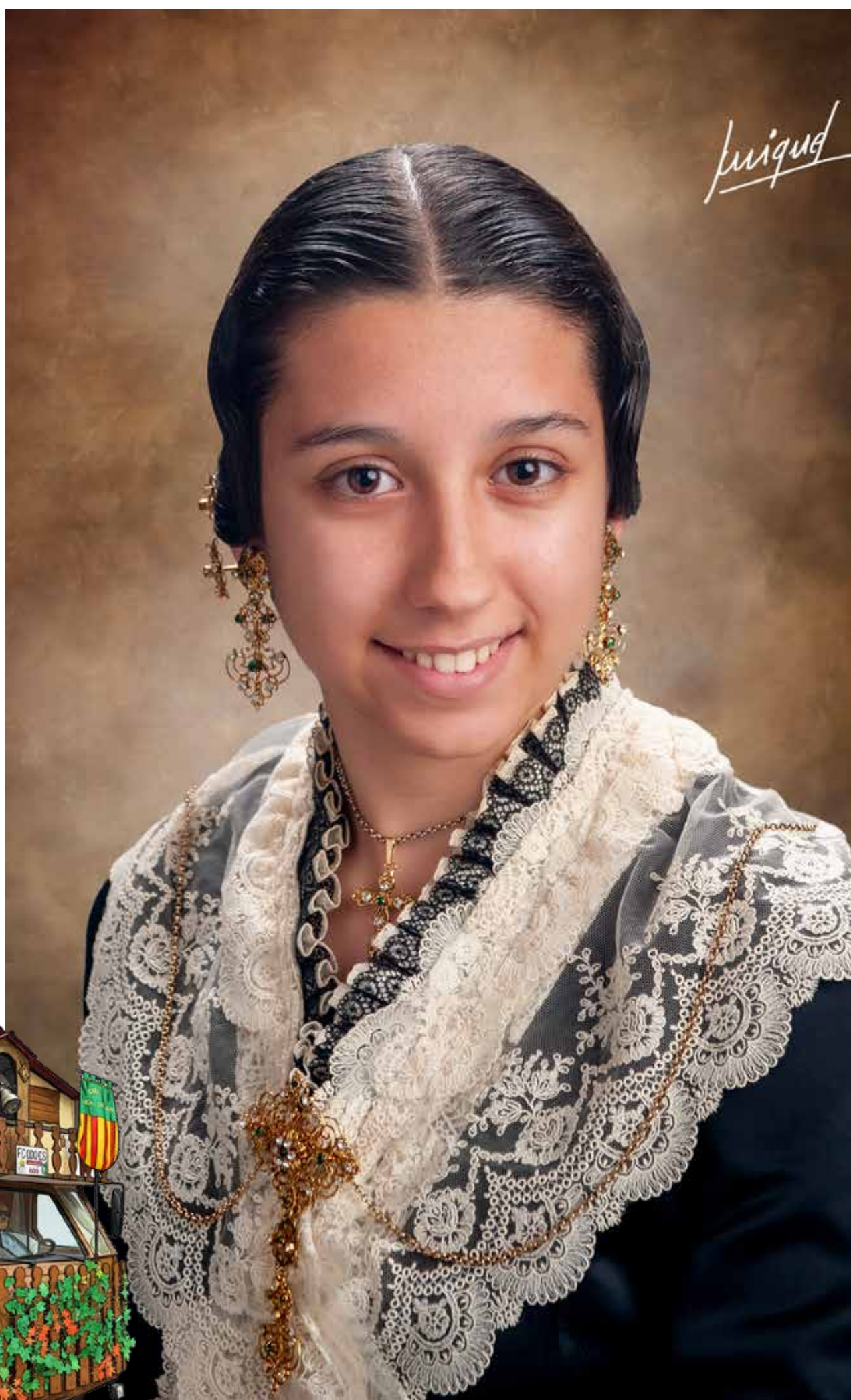
NAHIKARI GIMENO I BAIDES

DAMA D'HONOR

ALICIA MOYA I COLLADO

DAMA D'HONOR

LAURA CASTRO I PIRIS

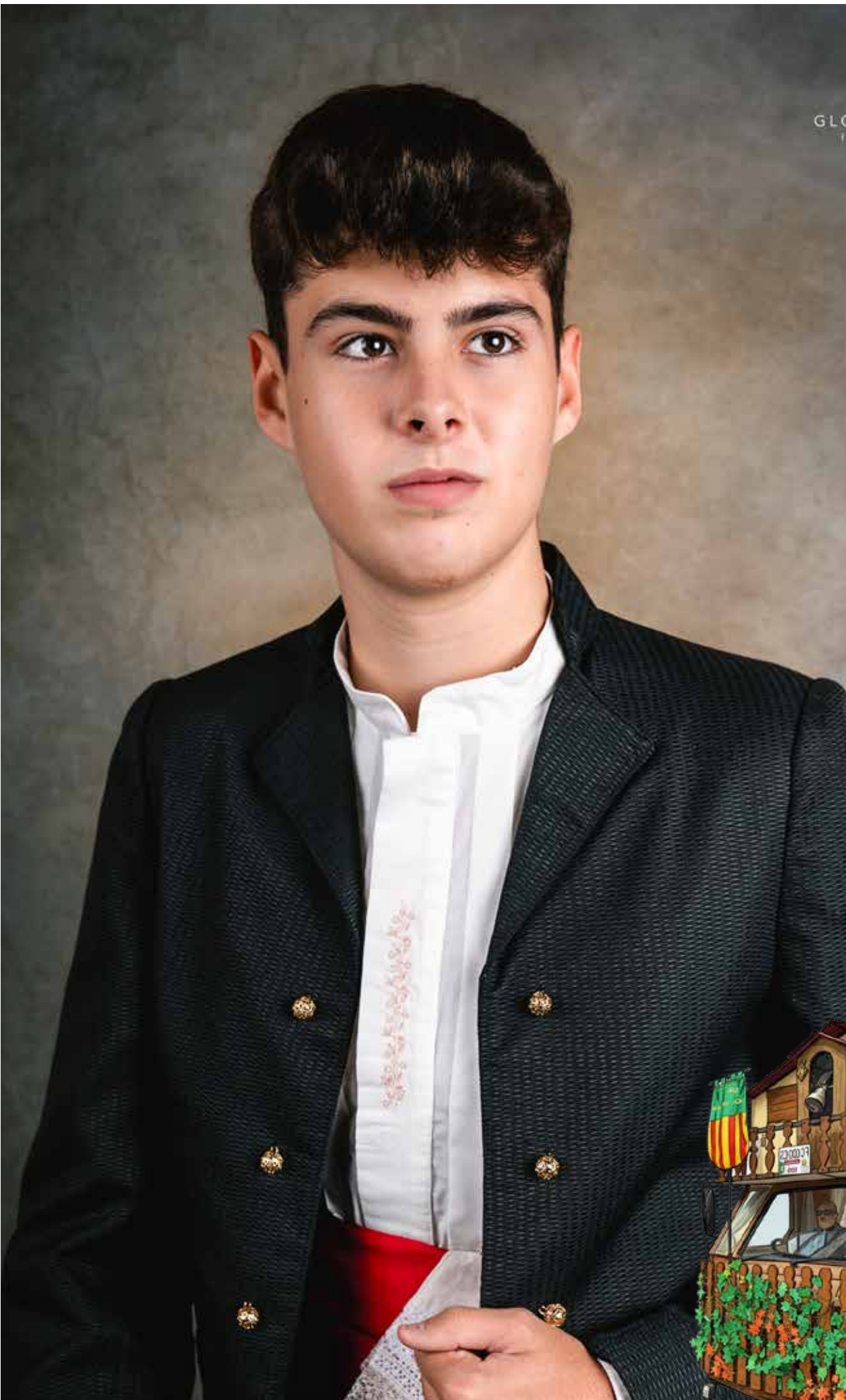
DAMA D'HONOR

AITANA BARRIEDA I LÓPEZ

DAMA D'HONOR

GLO
F

ÓSCAR ESPINOSA I VILAR

ACOMPANYANT

MARCOS GEA I CARMONA

ACOMPANYANT

FERNANDO ALONSO I MARTÍNEZ

ACOMPANYANT

VIEGA

SEGURA I MORA

MADRINA INFANTIL 2026

EYDAN

MONTERO I RODRÍGUEZ

PRESIDENT INFANTIL 2026

JULIA BALAS

MADRINA D'HONOR INFANTIL

GALA SEGURA I MORA

DAMA D'HONOR INFANTIL

MARÍA BALAS

DAMA D'HONOR INFANTIL

Luiguel

MARTINA JIMÉNEZ I COLLADO

DAMA D'HONOR INFANTIL

DANIELA FORTEA I CANDEL

DAMA D'HONOR INFANTIL

ALMA PONCIE I RUBIO

DAMA D'HONOR INFANTIL

LUCÍA MARTÍN I LÓPEZ

DAMA D'HONOR INFANTIL

ARTEMISA OJEDA I GALLARDO

DAMA D'HONOR INFANTIL

DANIEL VICENT I MONFORT

ACOMPANYANT INFANTIL

ÁLVARO FORTÉA I CANDIEL

ACOMPANYANT INFANTIL

LUCA A. STRATIE INEGREA

ACOMPANYANT INFANTIL

ALEX DÍAZ I GALLARDO

ACOMPANYANT INFANTIL

FUSTERIA METÀL·LICA

696 381 042

dbcerrajeria@gmail.com
d.blazquez@hotmail.com

ASIÉRGIMENO I BAIDES

ACOMPANYANT INFANTIL

CONEIXENT A LA NOSTRA MADRINA

El meu nom és Andrea Pérez Alonso. Tinc 22 anys i soc estudiant de quart d'Estudis Anglesos a la Universitat Jaume I. Perquè em conegueu un poc, et contaré que soc una persona amant de la música, de la lectura i una apassionada de descobrir noves cultures, que algun dia m'agradaria transmetre com a docent.

Des que vaig nèixer, m'han dit que porte el món de la festa en la sang, ja que vaig vindre al món justament un Dia de les Paelles de Benicàssim. Amb tan sols sis mesos, els meus avis em van apuntar a L'Associació Cultural Gegants i Cabuts de Benicàssim. Durant els 17 anys i mig que vaig pertànyer a esta associació, em vaig endinsar en les tradicions populars. Vaig començar participant en les desfilades de la manera més senzilla, portant el cartell identificatiu de la "colla" entre música de dolçaina i tabal, innocència i somriures. A poc a poc vaig anar assumint nous rols, com portar cabuts (Naranjito i el Nan Savi) i mini gegants d'elaboració pròpia (Carmencita i Senteta). Amb ells vaig poder recórrer diferents pobles de la província, compartint carrers plens de vida. També vaig poder viure l'emoció de viatjar fins a Evian, a França, portant les nostres arrels més enllà de les nostres fronteres. No hi ha major recom-

pensa que percebre la il·lusió dels xiquets en veure'ns arribar, convertint-se en un dels records més agradables que conserve. Des de xiqueta, vaig aprendre a tocar el tambor en la Confraria La Verònica de Benicàssim, on vaig viure intensament el ritme i la tradició de la Setmana Santa.

Durant els anys 2013-2014, vaig tindre el privilegi de ser Dama d'Honor Infantil de Benicàssim.

Esta experiència em va permetre participar activament en els actes més representatius de les festes patronals, com "La Coqueta" i diferents ofrenes. A més, em va permetre compartir moments inoblidables amb les meues companyes i viure des de dins l'ambient festiu, la tradició i l'orgull de representar al meu poble en celebracions tan arrelades en la seua vida cultural.

Des de 2018, forme part de la Confraria Sant Sepulcre de Benicàssim, integrant-me en la seua secció de tambors i bombos, desfilant no sols al meu poble, sinó per diferents racons de la província de Castelló, sentint cada redoblament com un batec del meu cor.

I per fi, en 2022-2023 vaig complir el meu gran somni, el de ser Reina de Benicàssim, vivint amb passió cada desfilada i cada acte de les nostres festes com a màxima representant del municipi. A més, vaig tindre l'honor de participar en actes de

VIURE LA MAGDALENA RODANT

les festes de Castelló, com per exemple el Pregó, la Desfilada de Gaiates i l'Ofrena a la Verge del Lledó, sent esta una etapa de gran aprenentatge i de creació de grans vincles.

Al mateix temps, en 2022, vaig formar part de la Cort d'Honor de la Gaiata 16 Rafalafena per a la Magdalena de 2023. Este va ser el primer any que vaig començar a sentir-me una autèntica castellonera, ja que feia temps que volia començar a participar en les festes de la ciutat.

Van ser moltes les vivències que em van permetre connectar amb la tradició d'una manera única i inoblidable.

Quan vaig finalitzar el meu regnat a Benicàssim, vaig rebre la proposta de ser Dama d'Honor 2024-2025 de l'Associació Cultural Taurina 300 Torres d'Onda, una oportunitat que vaig acceptar amb il·lusió per a acompanyar a la seua reina i la meua millor amiga, Àngela Gimeno, i compartir juntes una experiència tan especial. Lamentablement, ella va morir tan sols un mes després de la seua proclamació, un fet que va marcar profundament a tots els que la volíem. Des de llavors, vaig assumir la representació de l'associació per un temps, gaudint de l'esperit festiu d'Onda i portant sempre amb mi el record i el llegat d'Àngela.

Durant les Festes de la Magdalena 2024, vaig tindre l'honor de ser Dama de la Gaiata 19 "La Cultural", una experiència que em va permetre viure, des de dins, les festes més importants de Castelló. La implicació, la companyia i la passió de tots els membres de la gaiata van fer que es convertira en una experiència gratificant.

En 2025, eixa vinculació tan especial va continuar en ser nomenada Madrina d'Honor d'esta, un reconeixement que vaig rebre amb enorme entusiasme i gratitud, i que em va permetre continuar gaudint intensament de la Magdalena des del cor d'una gaiata que ja sent com la meua família festerà.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

En 2024, vaig poder complir un altre repte personal: aprendre a tocar la dolçaina, un instrument que des de xicoteta m'havia despertat un interès molt especial pel seu so tan característic i profundament lligat a la nostra cultura. Gràcies a l'A.C. La Nova Escola, vaig tindre l'oportunitat d'iniciar-me en este bell art, descobrint no sols la tècnica de l'instrument, sinó també el valor cultural i emocional que l'acompanya, convertint-se en una experiència enriquidora que va reforçar encara més el meu vincle amb la música i les festes de la nostra terra.

Finalment, he pogut seguir este camí sent Madrina de la Gaiata 19 en la Magdalena 2026 la qual cosa, suposa per a mi la realització d'un desig que sempre he portat en el cor.

És un honor immens i una alegria poder compartir esta experiència amb la Madrina Infantil, Vega, i el President Infantil, Eydan, sabent que podré representar a la gaiata que m'ha regalat moments inoblidables, valors, amistat i sentiment fester.

Viure la Magdalena des d'este paper tan especial serà, sens dubte, una de les vivències més significatives de la meua vida, i l'afronte amb l'emoció de qui complix un somni i amb el compromís d'estar a l'altura de tot el que "La Cultural" representa.

Al llarg de tots estos anys, he tingut l'oportunitat de créixer, aprendre i gaudir de les nostres tradicions des de diferents perspectives: com a integrant d'associacions, com a dama i reina, com gaiatera, com a música i, sobretot, com a festera que porta en l'ànima la passió per les seues arrels.

Cada desfilada, cada colp de les meues baquetes en el tambor, cada acte, cada nota de la meua dolçaina i cada somriure compartit ha anat teixint records inoblidables, plens d'amistat, melodia i emoció, que atresore amb profunda estima. Tot això s'ha convertit en part de qui soc, i m'ensenyen dia a dia que la nostra història no sols se celebra, sinó que se sent.

CONEIXIENT A LA NOSTRA MADRINA INFANTIL

Vega Segura Mora va nèixer el 4 de juny de 2015, portant amb ella una llum especial que, des del primer moment, va il·luminar la seua família i totes les persones que han tingut la sort de conèixer-la. Des de ben menuda, Vega ha demostrat ser una xiqueta alegre, propera i plena de sensibilitat, amb un somriure capaç de transformar qualsevol instant en un moment bonic. No és casualitat que la seua frase siga “Mai perdes el somriure”, perquè ella mateixa és el millor exemple d'este missatge.

Somniadora i creativa, Vega viu el món amb la il·lusió pròpia de la infantesa i amb una maduresa que sorprén. Té una mirada curiosa, un cor empàtic i una manera de relacionar-se amb els altres que transmet calma, estima i veritat. Sempre disposada a escoltar, a ajudar i a compartir, la seua presència deixa empremta allà on va, convertint el que és quotidià en alguna cosa especial.

El seu caràcter valent i lluitador és una part essencial de qui és. Malgrat la seua curta edat, la vida li va posar al davant un repte enorme que va afrontar amb una fortalesa admirable. Vega va travessar un camí llarg i difícil marcat per la malaltia, un procés que la va obligar a créixer abans d'hora, però que també va fer aflorar la seua capacitat infinita per resistir, confiar i continuar somrient fins i tot en els moments més durs. La seua història és un exemple de superació, esperança i amor, i una lliçó de vida per a totes aquelles persones que la coneixen.

Durant tot este temps, Vega mai va deixar de ser xiqueta. Mai va deixar de somiar, d'imaginar, de creure en la màgia i d'aferrar-se a l'alegria. El seu somriure es va convertir en un refugi, en una bandera i en un missatge clar: fins i tot en l'adversitat, sempre hi ha llum. Hui, eixe mateix somriure l'acompanya amb més força que mai, recordant-nos que la valentia també pot ser dolça i que la vertadera fortalesa naix del cor.

Per a Vega, formar part del món de la Gaiata 19 "La Cultural" no és sols un honor, sinó una vivència que forma part de la seua història des de ben menuda. Tot i vestir-se de regional i participar en l'ofrena a la nostra Mare de Déu, el seu camí dins la Gaiata va començar amb només tres anys, quan va entrar a formar-ne part com a Dama d'Honor Infantil, iniciant així una trajectòria marcada per la il·lusió, el compromís i l'estima per la festa.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Any rere any, Vega ha crescut dins de la seua Gaiata, compartint moments, aprenent el valor de la tradició i sentint-se part activa d'esta gran família festera. El darrer any, va tindre l'honor de representar-la com a Madrina d'Honor, un pas més en un recorregut viscut amb emoció i orgull, i que ha reforçat encara més el seu vincle amb "La Cultural".

Les festes, la tradició, la cultura i el sentiment de pertinença formen part de la seua manera d'entendre la vida. Vega sent la Gaiata com una gran família, un espai on compartir, aprendre i créixer envoltada d'afecte i valors.

Des del seu paper com a Madrina Infantil, Vega vol ser un símbol d'alegria, unió i esperança. Vol acompanyar cada acte amb entusiasme, viure cada moment amb emoció i representar amb orgull tots els xiquets i xiquetes de la seua Gaiata. La seua dolçor, la seua espontaneïtat i la seua proximitat fan que este càrrec siga molt més que un títol: és una manera de compartir qui és i tot allò que sent.

Vega i la seua família volen expressar el seu més sincer agraïment a la Gaiata 19 "La Cultural", per l'estima rebuda, per obrir-li les portes d'esta gran família festera i per acompanyar-la en un camí tan especial. Gràcies pel suport, per la confiança i per fer-la sentir part d'alguna cosa tan bonica i significativa. Cada gest, cada paraula i cada abraçada quedaran guardats per sempre en el seu cor.

Amb il·lusió, amb respecte per la tradició i amb un somriure que mai s'apaga, Vega afronta este any tan especial convençuda que els somnis es complixen quan es viuen amb amor.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Perquè, com ella mateixa ens recorda cada dia, mai cal perdre el somriure, fins i tot -i sobre-tot- quan la vida ens posa a prova.

A tot el món de la festa, que amb la seua il·lusió, esforç i estima manté vives les nostres tradicions, i a la nostra ciutat, que s'ompli de llum, música i germanor cada vegada que celebrem allò que som.

Que les festes continuen sent un espai de trobada, de somriures compartits i d'esperança, on els xiquets i xiquetes aprenen a estimar les seues arrels i a mirar el futur amb orgull.

Gràcies per fer possible la màgia, per cuidar la cultura i per recordar-nos que, quan una ciutat festeja unida, batega amb més força.

CONEIXIENT AL NOSTRE PRESIDENT INFANTIL

Eydan va nèixer el 10 de maig de 2017 a Castelló de la Plana. Des dels seus primers minuts de vida, ja va demostrar que era un xiquet sa, dolç i, sobretot, carregat d'energia i molta vitalitat. Sempre ha sigut molt alegre, actiu, afectuós i amb un gran cor.

Va omplir d'alegria, color i il·lusió a tot aquell que s'acostava a ell. Segons va anar creixent, va demostrar des de ben xicotet el seu gran sentit de la responsabilitat, sempre acompanyat del seu punt de bogeria, vivacitat i inquietud per conèixer el món que l'envoltava.

Des dels 3 anys estima l'esport. És un gran nadador i ha jugat al tennis durant tres anys, de-

mostrant una gran facilitat en el seu aprenentatge; però el futbol va arribar a la seua vida per a donar el millor d'ell, sent un "xicotet gran porter" en el seu equip, el C.F. Almassora. S'esforça sempre al costat dels seus companys, donant el millor de si tant en els bons com en els mals moments. Sent els colors del CD Castelló, el seu equip favorit, al qual acompanya fidelment a Castalia. A més del club albinegre, és seguidor del Reial Madrid i de la Selecció Espanyola.

Gaudix molt de la natura; l'apassiona anar d'acampada i fer rutes per la muntanya a peu al costat de la seua família. Li encanta eixir amb bici amb el seu pare i posar par-ranys per a insectes i animals xicotets; sens dubte, és i serà un gran aventurer. Però el que més destaca en ell és la seua gran bondat, el seu immens cor i eixa sensibilitat que només demostra en la intimitat, al costat de la innocència que l'acompanya als seus 8 anys. És un "trapella" que ens porta bojos i no deixa de sorprendre'ns.

Eydan sempre ha viscut les nostres festes de la Magdalena des de fora del món gaiater, fins que en la Magdalena 2025, Vega i la seua família ens van convidar a

VIURE LA MAGDALENA RODANT

conèixer la festa des de dins. El seu primer contacte en un acte oficial va ser al costat del seu col·legi, Isidoro Andrés, en el Pregó Infantil 2025, on va gaudir al màxim i va quedar corprès en ser partícip de les festes.

La proposta de formar part de LA CULTURAL i ser el seu representant com a President Infantil li va omplir d'il·lusió, emoció i curiositat; un sentiment que va contagiar a tota la seua família. Es va llançar amb totes les ganes i forces per a complir este nou somni.

Han sigut mesos de grans descobriments. Noves persones han entrat en la seua vida per a quedar-se, per a ensenyar-li i acompanyar-lo a compartir este gran any, el qual afronta amb responsabilitat, lluentor en els ulls i ganes d'aprendre les seues arrels i sentir el verdader significat de ser castellonenc. En els seus primers actes, va lluir el vestit de llaurador amb nervis, entrega i un orgullós sentiment de pertinença a la nostra Mare de Déu del Lledó.

Per a Eydan, poder representar la seua Gaiata és un honor i una oportunitat única que li reportarà, sens dubte, una de les experiències més boniques de la seua infància. Si alguna cosa té clara, és que vol aportar alegria, il·lusió i unió. Desitja que tots els xiquets de la seua Gaiata i de Castelló gaudisquen al costat d'ell de cada segon d'enguany; cada acte, cada sentiment que floris en conèixer en profunditat les nostres tradicions i l'esforç que comporta la construcció d'una Gaiata, sempre amb respecte i emoció.

Eydan estarà agraït per sempre tant a la seua comissió com a la resta de madrines i presidents infantils que l'acompanyen, amb els qui ha creat uns bonics llaços que romandran en el

VIURE LA MAGDALENA RODANT

seu record. Li encanta compartir temps amb els seus companys presidents.

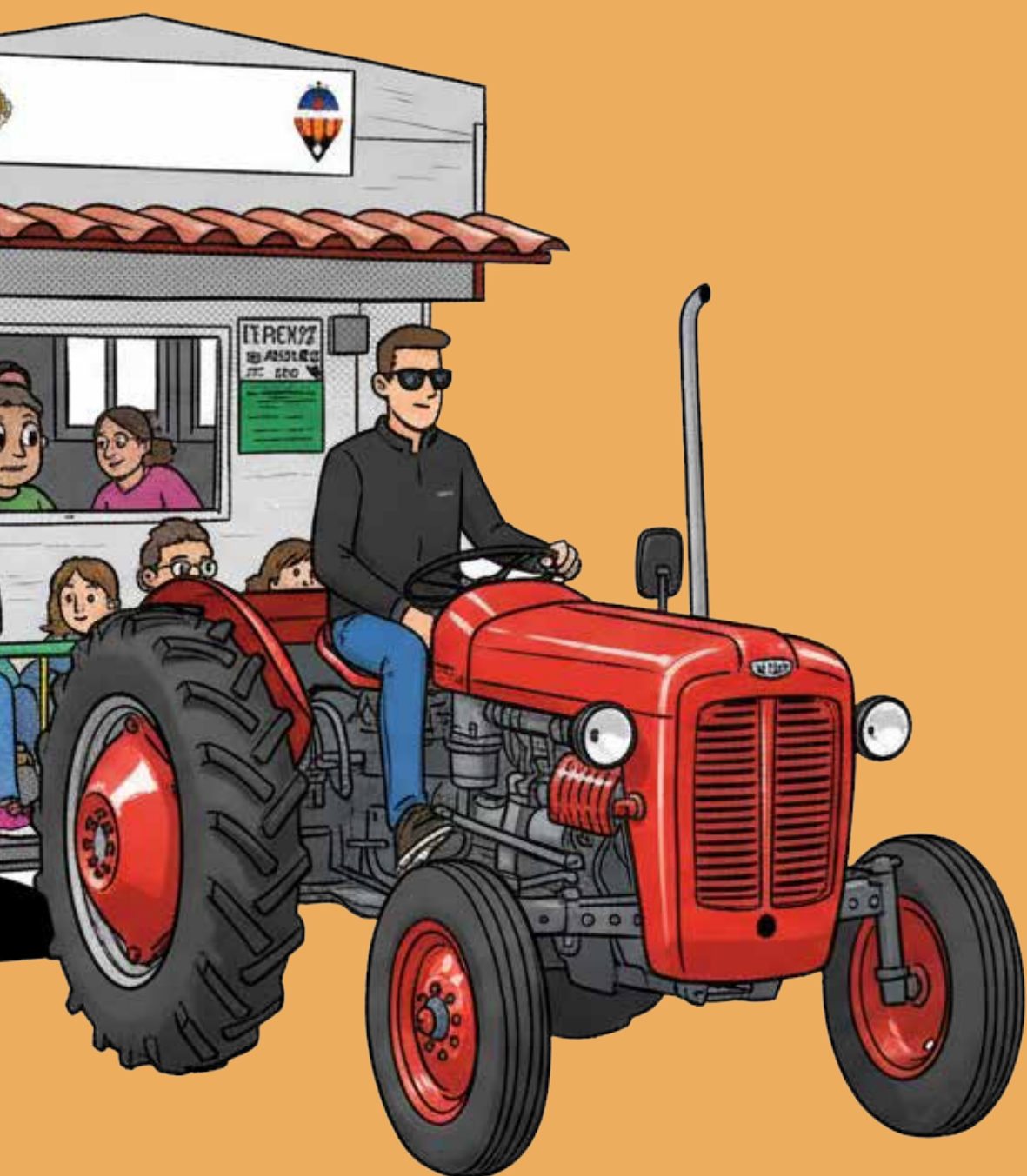
Sens dubte, se sent afortunat per anar de braçet de la seua presidenta, Lidón, a la qual té una estima especial; junts han creat una complicitat que fa que tot siga divertit i interessant. També l'acompanya a Andrea, la seua Madrina, qui no dubta a prestar-li el seu muscle per a reprendre forces en moments de flaqueza. I, per descomptat, Vega, Madrina Infantil, la seua aliada, companya, veïna i amiga, qui sempre es preocupa per aconsellar-lo i ajudar-lo perquè tot isca perfecte, amb el seu gran sentit de la responsabilitat i el somriure que la caracteritza. De la mateixa manera, agraïx a tota la comissió l'afecte amb el qual el tracten, fent-li el camí molt fàcil, alegre i divertit. Gràcies a tots i totes!

Eydan desitja que tots els xiquets, xiquetes —i els que ja no ho són tant— gaudim al costat d'ell d'unes festes de la Magdalena inoblidables.

1 c7

ESCORXADOR

ESBÓS

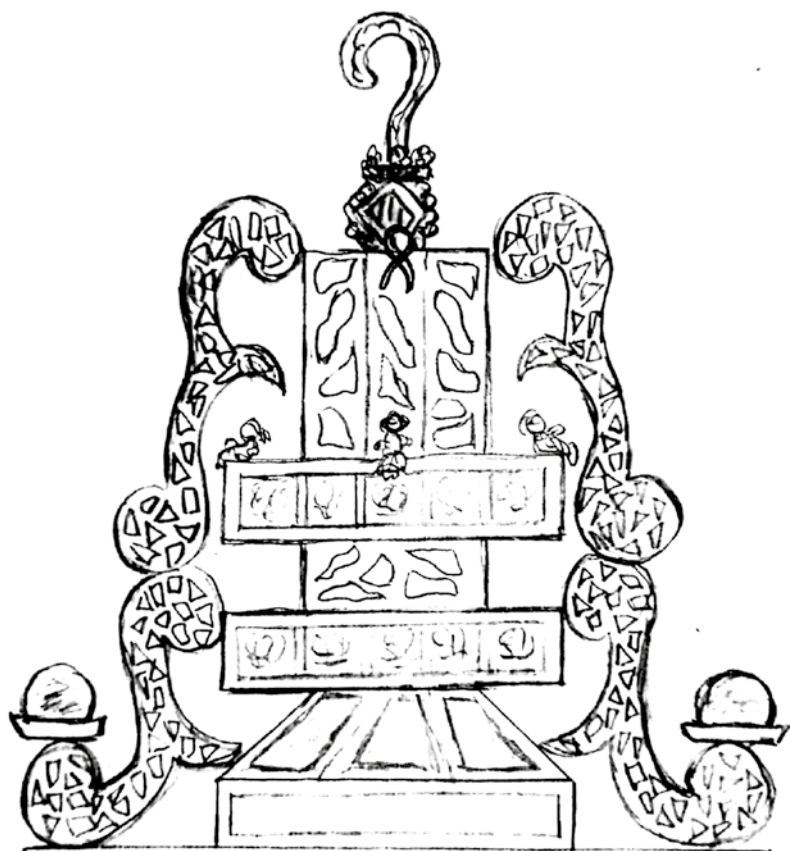
GAIATA INFANTIL

LEMA: EN LES NOSTRES MANS – ARTISTA: LIDÓN CANDEL

La Gaiata Infantil de la comissió 19 “La Cultural” es presenta enguany com una obra que uneix la tradició gaiatera més pura amb un missatge de profunda solidaritat i esperança.

Estèticament, el monument segueix els passos de la Gaiata Major, mantenint un tall clàssic i harmoniós. El seu cos central llueix vidrieres i gelosies que imiten l'estil de la seua “germana gran”, mentre que els braços aporten lluminositat i textura gràcies a la tècnica del trencadís. Com a símbols inalienables de la nostra identitat, l'obra es remata amb l'escut de la ciutat i el tradicional gaiato al capdamunt.

No obstant això, la veritable ànima d'aquesta Gaiata resideix en el seu simbolisme. Sota el lema “En les nostres mans”, el monument ret un emotiu homenatge a la lluita contra el càncer infantil. La presència del llaç groc i dels entranyables “Baby Pelones” ens recorda que el poder de superar la malaltia i la importància de la investigació estan, efectivament, a les nostres mans. Una Gaiata que no només il·lumina la festa amb la seua llum, sinó també amb la força i el suport als xiquets i xiquetes que lluiten per la vida.

ESBÓS

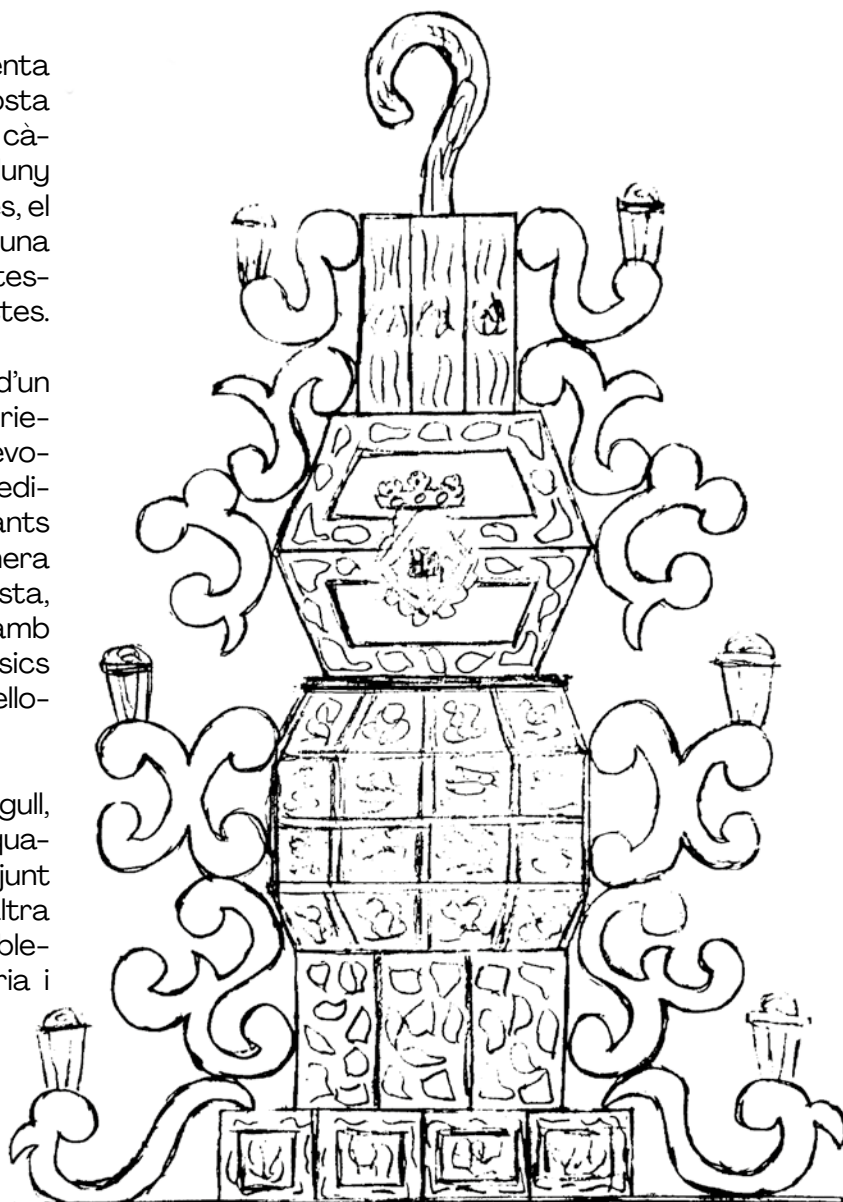
GAIATA MAJOR

LEMA: TRADICIÓ GAIATERA - ARTISTA: LIDÓN CANDEL

La Gaiata 19 “La Cultural” presenta per a aquest exercici una proposta que és un homenatge sincer als cànons clàssics de la nostra festa. Lluny de buscar abstraccions complexes, el nostre monument s'erigeix com una Gaiata tradicional, on la llum i l'artesanania són les veritables protagonistes.

L'estructura s'articula al voltant d'un cos central protagonitzat per vidrieres artístiques, pintades a mà evocant els motius de la taulelleria mediterrània i combinades amb elegants gelosies que filtren la llum de manera càlida. Els braços, treballats en fusta, mostren la mestria de la talla amb volutes i fulles, sostenint els clàssics fanalets que il·luminen la nit castellerana.

Com a símbol de pertinença i orgull, l'escut de la ciutat presideix les quatre cares del monument. El conjunt culmina, com no podia ser d'altra manera, coronat pel gaiato, emblema ineludible de la nostra història i guia del poble de Castelló.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

ACTIVES

PROCESSÓ DE SANTA MARIA MAGDALENA A L'ERMITA

NOMENAMENT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

OFRENA A VILAFAMÉS

EXPOSICIÓ GAIATA DE MÀ

FESTA FUNDACIONAL

BENVINGUDA DIPUTACIÓ

IMPOSICIÓ DE BANDES MAJOR I INFANTIL

OFRENA BENICÀSSIM

SOPAR DE COLLES

PROCESSÓ SANT FRANCESC I SANTA CLARA D'ASSÍS

VIURE LA MAGDALENA RODANT

9 D'OCTUBRE

OFRENA A LA VERGE DEL PILAR

MERCAT DEL RAVAL

SOPAR MOROS D'ALQUERIA

CAVALCADA SANT ROC DEL RAVAL

PRESENTACIÓ DEL CARTELL DE LA MAGDALENA 2026

CONCERT BANDA MUNICIPAL

DIA DE LA CONSTITUCIÓ

ENCESA LLUMS DE NADAL

SOPAR DE GALA DE NADAL

CARTER REIAL

SOPAR DE NADAL DE LA PASQUERA

VESPRADA DE GERMANOR AL VÉRTIGO

BERENAR DE LA GESTORA

REIS MAGS

JOSÉ VTE.

BELLIDO
TRANSPORTES

C/ Evian Les Bains, 4, 1ª

Móvil 609 064 928

Teléfono/Fax 964 305 536

transportesjosevtebellido@hotmail.com

12560 BENICÀSSIM (Castellón)

C/ Joan Ramón Jiménez, 41 baix - 12006 Castelló

Móvil 647 405 939

CULTURAL DE L'ANY

SALVADOR GARCÍA I VILLALONGA

Paraules de la Comissió de la Gaiata 19 "La Cultural"

Hi ha persones que no sols passen per les entitats, sinó que ajuden a construir-ne els fonaments amb la seua il·lusió i el seu treball incansable. Per a la família de la Gaiata 19, parlar de Salvador García i Villalonga és parlar de les nostres arrels, de la passió per la Magdalena i del compromís amb un barri que va veure nàixer la seua pròpia llum gràcies a l'esforç de famílies com la seua.

Salvador, soci fundador i segon president de la nostra història, representa l'esperit de què és un "Cultural de l'Any": algú que va saber transmetre l'amor per Castelló als seus fills i nets, i que va dedicar hores i esforços a fer que el sector de l'avinguda de València tinguera el seu lloc en el món gaiater.

Hui, amb tot l'afecte de la comissió actual i dels qui han format part d'esta gran família durant dècades, volem donar-li este merescut homenatge. Ho fem a través d'una mirada al passat, compartint una conversa plena de complicitat i records entre dos presidents: Javier Espinosa, que va seguir l'estel en els exercicis 2024-2025, i Salvador García, que va guiar els nostres passos en aquells inoblidables anys 1992 i 1993.

Gràcies, Salvador, per ser el guardià de tantes vivències i per haver fet possible que avui continuem celebrant el nostre orgull de barri.

CONVERSA ENTRE PRESIDENTS JAVIER ESPINOSA president 2024-2025 I SALVADOR GARCÍA president 1992-1993

JAVIER : Salvador, com és aixó de ser President d'una Gaiata?

Estem a casa de Salvador García i Villalonga, segon President de la Gaiata 19 i soci fundador d'esta. Tot en esta estada ens indica que estem davant una persona que estima amb passió les nostres festes; diversos quadres, moltes fotos en les parets, fotos dels seus fills i nets de castelleros, quadres de nomenaments, regals de Reines i Madrines, i àlbums replets de records d'aquells meravellosos anys.

SALVADOR: Et podria contar tantes i tantes històries Javier. Asseu-te al meu costat i buscaré en la meua memòria eixos bonics records. Vols saber l'anècdota que va fer que unes poques famílies decidirem muntar una nova comissió de gaiata?

JAVIER: Clar que sí, t'escolte.

SALVADOR: Una vesprada de Magdalena acudim unes famílies d'amics amb els nostres xiquets a una altra Gaiata pròxima, a una xocolatada infantil. Ens van dir que primer era per als seus xiquets i els seus socis, lògicament. En veure això, comencem a parlar entre nosaltres perquè a l'any següent ja no ens tornara a passar, "a l'any que ve els nostres xiquets seran els primers" vam dir.

Ens reunim per primera vegada per a parlar de debò del tema en el col·legi Lope de Vega

i comencem a recollir signatures per a poder obtenir el permís de l'Ajuntament i crear la primera comissió per al nou sector de la 19. En el meu establiment vaig aconseguir signatures de centenars de persones del sector, i l'Ajuntament ens va autoritzar a crear la nova Gaiata 19 per al sector del final de l'Avinguda de València.

JAVIER: I com va ser la primera reunió que vau tindre quan es va crear la Gaiata?

SALVADOR: Va ser molt emocionant, havíem de posar nom al sector i nomenar el primer President i a les primeres Madrines. Tots érem molt joves i amb xiquets molt xicotets, així que es va decidir nomenar com a President a Eliseo Rodrigo i Salvador. El Secretari va ser Vicente Sorribes i la seua filla Mre Teresa Sorribes i Miralles va ser la primera Madrina de la Gaiata, tenint com a Madrina infantil a la xiqueta Sonia Vidal i Marco i com a President infantil al xiquet Daniel Escribano i Jaén. Jo em vaig quedar com a Vocal de la Junta. A partir de llavors, les reunions les fèiem una vegada a la setmana en el bar Sorribes.

JAVIER: Degué ser molt satisfactori poder participar en la construcció del primer monument que representara al nou sector, veritat?

SALVADOR: I difícil també Javier, perquè cada comissió havia de buscar un local per a poder construir els seus monuments. Nosaltres comencem en una nau del grup Roquetes. De seguida passem a l'antic escorxador, on ens reuníem totes les comissions per a construir els nostres monuments gaiaters.

JAVIER: I com va ser que vas acabar sent President?

SALVADOR: En aquell any jo m'havia pres un temps de descans i no estava en la Gaiata. Però vaig saber que Eliseo, després de 8 anys, es va deixar la presidència, i un grup de persones de la comissió van vindre a la meua casa a buscar-me i em van oferir ser el nou President.

Vols saber què va ser el primer que vaig fer? Vaig redactar un Saluda per al barri i vam ser casa per casa, bústia per bústia, perquè la gent del barri sabera qui era el nou President i les seues propostes per al sector. Arribem a tindre més de dos-cents socis.

JAVIER: Va ser una molt bona idea Salvador, amb el teu permís el tindrà en compte.

SALVADOR: T'he de dir que van ser dos anys molt bons. El primer any, 1992, va ser un any en què vam haver de treballar molt per a alçar la gaiata ja que a penes hi havia diners. Vam fer rifes, loteries setmanals, cistella de Nadal amb les aportacions de socis i col·laboradors,... entre tots vam fer el que vam poder. Eixe any el monument es va construir amb tot el que teníem d'altres anys en l'escorxador. I així aconseguim eixir del sot econòmic i passar unes

bones festes. En 1993, ja amb la gaiata sanejada, encarreguem a l'algepsaire Mascarós que ens fera el monument.

JAVIER: I com recordes a les teues Madrines i a tota la comissió?

SALVADOR: Amb molt d'afecte, les comissions llavors eren molt nombroses. En el meu segon any vaig poder compartir l'experiència amb el meu fill Diego com a President infantil.

JAVIER: Vaja!, ja veig que no he sigut el primer en esta Gaiata a viure eixa experiència, te m'has avançat, jeje

SALVADOR: Que et comptaré llavors que no sàpies, segur que tu també estaràs molt feliç amb l'experiència.

En eixe moment els dos Presidents es miren amb una mirada de complicitat. I Salvador continua submergit en els seus records...

SALVADOR: Et diré una cosa que potser no saps. En aquells anys es feia alguna cosa que ara s'ha perdut: solíem fer una presentació de les Madrines i la seua comissió per al sector.

JAVIER: Quina bona idea!

SALVADOR: Sí, era molt bonic i a la gent del sector els agradava veure'l. S'entregaven uns pergamins amb el nomenament de cadascun. Després ja féiem la presentació oficial en La Pèrgola. Record que el segon any em vaig passar dos dies sencers tallant baladre per a decorar l'escenari. Record també que mentre les Dames caminaven per la passarel·la cap a l'escenari, s'anaven projectant unes diapositives dels diferents carrers del sector. Era com si les xiquetes passejaren pels carrers.

JAVIER: Ja veig que tens moltes coses que comptar d'eixos anys, però com era la setmana de festes?

SALVADOR: Segur que tu també tens ganes de viure eixa setmana, Javier. En aquells anys el monument se situava en la plaça de la Llibertat, però la festa es feia en la placeta del Monte de Piedad, en el grup de cases de Cardona Vives. Les festes eren molt populars i tots els socis i els establiments col·laboraven amb la Gaiata amb tot el que podien: xocolatades, torrades, berenars,... Tots els matins esperàvem a la colla de tabaleters per a fer la despertà pels carrers del sector.

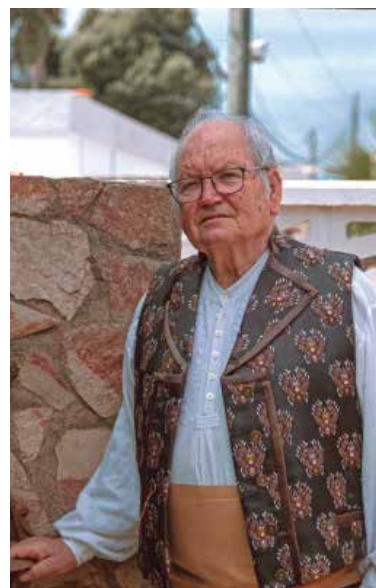
JAVIER: Això és una cosa que m'agradaria recuperar per al sector, les despertades.

SALVADOR: Hi ha tantes coses que ja no es fan en el sector... despertades, col·locació de banderetes per tots els carrers, mascletades, castells de focs,... Eixe any, 1993, ens ajuntem les comissions de les Gaiates 17 i 19 per a fer una mascletà més espectacular i va ser així com guanyem el segon premi: el masclet d'argent.

JAVIER: Però el premi més important per a tu degué ser la gran experiència que va suposar poder representar a tot un sector com el de La Cultural en els seus primers passos.

SALVADOR: Sí, això és cert, i és el que t'ha de guiar a tu en esta nova etapa de la teua vida com a President. És una gran responsabilitat la que has assumit Javier, i estic convençut, per la qual cosa et conec, que sabràs estar a l'altura. Et desitge el millor per als pròxims anys com a 10é President d'esta gran comissió.

JAVIER: Moltíssimes gràcies Salvador pel teu temps, les teues històries i els teus consells. Ha sigut un plaer compartir amb tu esta vetlada.

COMPILACIÓ HISTÒRICA DEL CONCURS DE CARROS
I MOSTRA DE VEHICLES ENGALANAT DE LOLA GARÍ MOLIBOU 102

CARROS, CAVALLS I CARRETERS, EINES DE TREBALL
DE JOAN JOSEP TRILLES I FONT 118

A LA MAGDALENA EN CARRO, CONTALLES
DE JOAN JOSEP TRILLES I FONT 127

LA “PEÑA CARPANTA” IN MEMORIAM PACO FONT ALCARRIA
DE JOAN JOSEP TRILLES I FONT 133

EN CAMIÓ O EN CARRO, FANTASIA I PROPAGANDA
EN ROMERIES DELS ANYS 40 DE MANUEL CARCELLER I SAFONT 135

ENTREVISTA A SUSANA ARTERO I MARTÍNEZ VOCAL
DE CARROMATOS EN LA JUNTA DE DIRECTIVA
DE LA FEDERACIÓ DE COLLES DE CASTELLÓ 138

REPORTATGE FOTOGRÀFIC 142

ARTICLES

COMPILACIÓ HISTÒRICA DEL CONCURS DE CARROS I MOSTRA DE VEHICLES ENGALANATS

Edició a càrrec de Lola Garí Molibou. Textos extrets de l'obra *Història, anecdotari i curiositats de la romeria de la Magdalena a través del temps*, de Juan José Sidro Tirado.

Introducció: L'Ànima de la Plana sobre Rodes

La història dels carros engalanats a Castelló no és simplement la crònica d'una desfilada; és la metamorfosi d'una ferramenta de supervivència en un símbol d'identitat cultural. Durant segles, el carro i l'egua van ser els pilars de l'economia agrícola de la Plana, sent el bé més preuat del llaurador. El que va començar com una necessitat logística per a pujar a les famílies i el menjar a l'ermita de la Magdalena, s'ha convertit hui en una exhibició d'enginyeria artesanal i orgull col·lectiu.

1. Antecedents i Primeres Cròniques (Segle XIX)

- **1873:** «...el tercer diumenge de Quaresma celebren els castellonencs la proverbial festa de la magdalena tan a penes amanèixer, el poble sencer se posa en moviment i cotxes, tartanes i carros de llaurança, tots luixen en este dia els seus luxosos aparells...».
- **Naturalesa del carro:** «Històricament, en la Romeria dels Canyes, el carro no s'adornava per a desfil·lar, sinó que s'usava per pura necessitat logística».
- **Primer adorn espontani:** «Es col·locaven branques de murta, palmes i flors silvestres recollides en el camí per a celebrar l'arribada a l'ermita. Era un gest de "vestir de festa" la ferramenta de treball».

2. Inici dels Concursos Oficials (1901-1936)

L'Antecedent Agrícola: Del Solc a l'Ermita.

En el segle XIX, el carro no s'adornava amb finalitats

- **1901 (10 de març):** S'inicien oficialment els concursos per a premiar les millors cavalleries, grops i carros adornats. La comitiva canvia l'itinerari cap a l'ermitori per la nova via del Passeig de Ribalta (Lidón).
- **1903 (19 de març):** La romeria s'ajorna pel mal temps. Es consolida el jurat municipal per a atorgar premis als carros millor engalanats.
- **1904 (6 de març):** L'Ajuntament augmenta l'atrac-

competitives. La seua funció era utilitària: transportar els utensilis de cuina, el menjar i als xiquets xicotets durant la Romeria de les Canyes. No obstant això, el germen de la tradició actual residix en un gest espontani dels romers: en arribar a les proximitats de l'ermitori, els agricultors “vestien de festa” la seua ferramenta de treball amb branques de murta, palmes i flors silvestres recollides durant el camí.

Este vincle amb la terra es manté viu hui a través de l'herència etnogràfica. Les ferramentes de cultiu que pengen dels carros moderns (falçs, arades, colleres) són, en molts casos, peces originals del segle XIX heretades dels avantpassats, convertint cada vehicle en una autèntica càpsula del temps de la tecnologia agrícola de Castelló.

L'era dels concursos i la transformació festiva Esta transformació de l'ús quotidià al ritual festiu es va formalitzar institucionalment entre 1901 i 1939. Durant este període, la Romeria de la Magdalena va consolidar el vessant festiu del carro mitjançant la creació de concursos municipals que premiaven l'estètica i les guarnicions, malgrat les freqüents suspensions per pluja.

El període es caracteritzà

tiu de la festa oferint “valuosos premis” i s'acorda donar més solemnitat a l'acte de lliurament per als anys següents.

- **1905 (26 de març):** Malgrat l'animació, alguns premis queden deserts per falta de qualitat segons el jurat, redistribuint-se les dotacions econòmiques entre els participants. Es documenta l'ascensió d'un aeròstat (“Júpiter”) durant l'entrada de carros.
- **1906 (18 de març):** Es manté el patrocini municipal. Les cròniques de l'època comencen a recollir la perillositat de la velocitat dels carros en el seu retorn a la ciutat.
- **1910 (27 de febrer):** Castelló supera els 31.000 habitants. Es registren diversos accidents de carros per volcaments en girar els cantons del nucli urbà.
- **1911 (19 de març):** Es disposen parelles de la Guàrdia Civil al llarg del recorregut per a controlar l'entrada dels animals desbocats a la ciutat.
- **1914 (15 de març):** L'alcaldia publica un ban oficial obligant a moderar el pas dels vehicles durant el retorn de la Romeria per a evitar desgràcies.
- **1919 (23 de març):** Es restableix el concurs de carros després d'un període d'incertesa.
- **1921 (6 de març):** Es censen 1.955 carros a la ciutat. El jurat, format per autoritats municipals, atorga tres premis principals.
- **1924 (23 de març):** L'adjudicació de premis s'efectua durant la Missa Major a l'ermitori.
- **1926 (7 de març):** L'Ajuntament desmenteix oficialment la creació d'una taxa per als carros i institueix cinc premis per a fomentar el trànsit i la participació.
- **1928 (11 de març):** S'observa un canvi en la mobilitat: al costat dels carros, apareix per primera vegada un centenar d'automòbils a la base de l'ermita.
- **1929 (10 de març):** El concurs rep el suport del Patronat Nacional de Turisme, amb una dotació de 250 pessetes per al primer premi.
- **1930 (23 de març):** Fita històrica: Apareixen els tres primers camions adornats en la romeria, un dels quals representava una penya (KKU).
- **1931 (8 de març):** L'Ajuntament assumeix tots els guardons davant l'absència del Patronat de Turis-

per una transició tècnica on la tracció animal, protagonista de desfilades i també d'alguns incidents per l'exaltació del retorn, va començar a conviure amb els primers camions i automòbils engalanats a partir de 1930. La festa va reflectir també les vicissituds històriques del moment, com la dualitat cívica-religiosa de la Segona República, fins que la Guerra Civil va interrompre la tradició.

No seria fins al 1939 quan es reprendria el camí amb la ferma voluntat de convertir la Magdalena en l'esdeveniment magne i d'identitat que coneixem hui.

me. S'atorguen premis diferenciats per a la categoria d'automòbils (autocamions) i carros de tracció animal.

Evolució i Context Social del Concurs (1932-1935)

- **1932 (28 de febrer):** Sota la influència del nou marc polític de la Segona República, la romeria adopta un caràcter exclusivament cívic. El certamen es trasllada a l'esplanada de l'ermitori sota la denominació de concurs "de caravane". En la modalitat de motor, s'atorga el primer premi al vehicle «Caballets», de Salvador Dávalos, i el segon a «La terraza valenciana», de Manuel Navarro. En la categoria de carros, els triomfadors són Gaspar Guiral (primer premi) i Jaime Agost (segon premi).
- **1933 (19 de març):** Es produeix una curiosa bicefàlia festiva: la celebració religiosa té lloc el diumenge de Quaresma, mentre que la jornada laica i oficial es trasllada al dilluns 20. L'Ajuntament premia la creativitat en automòbils amb guardons per a «Góndola», «Castell de la Magdalena», «Parque» i «Canastilla». Pel que fa als carros de tracció animal, els premis recauen, per ordre, en Miguel Blasco Vicent, Vicente Salvá Viciano, Pedro Martínez i Pascual Pérez.
- **1934 (4 de març):** L'any es caracteritza per una tensió màxima entre laïcisme i tradició, la qual cosa provoca que l'ermitori romanga tancat durant tota la jornada i se suprimisca el dinar oficial d'autoritats. Davant l'absència de concursos i premis oficials, la

participació minva considerablement i molts ro-meus abandonen l'ermita abans del migdia, deixant una imatge de la festa molt allunyada de l'esplendor d'anys anteriors.

- **1935 (24 de març):** La festa recupera el seu pols tradicional amb un doble esdeveniment: el concurs de vehicles i la recepció oficial a la sala de l'ermita amb el repartiment de dolços. El jurat (format pels Srs. Carrasco, Escoda, Armiño i Llopis) premia l'automòbil «Historia de Castellón» de Juan Antonio Pachés i el carro «A la Magdalena» de José Rubio. Aquest any destaca per la gran afluença de gro-pes, creant-se un premi d'honor —un banderí bro-dat i pintat representant l'ermitori— que guanyen Rosarito López i Pepe Sales. La jornada clou amb una desfilada festiva per la ciutat acompanyada de cants i rialles.

3. La Transformació Tècnica:

De la Tracció Animal al Motor
El pas del temps i el progrés mecànic van marcar les fites evolutives més dràstiques:

L'Era de la Tracció Animal
(Fins als anys 50): Els carros eren lleugers perquè els ani-

L'Apogeu de 1936 i el Parèntesi de la Guerra (1936-1939)

- **1936 (15 de març):** Es viu una jornada d'entusiasme multitudinari amb un concurs de vehicles extremadament competitivitat en totes les seues categories. En la secció de camions, el primer premi (250 pessetes) és per al lema «Coses de Castelló». En carros, guanya el projecte «Fundació de Castelló» (ocupat per José Tomé, Francisco Barberá, Francisco Vidal i Juan A. Juan), seguit pel carro «Frutero»

mals pogueren superar la costa de la Magdalena. Predominava la decoració amb papers de colors i flors.

de José Prades. Les guarnicions i gropes assoleixen un protagonisme especial: Pedro Cumba Albella destaca en guarnicions, mentre que la parella formada per Tomás Museros i Lola Mart s'emporta el primer premi de gropes. Com a gran novetat històrica, s'atorguen per primera vegada premis a les gropes infantils (per a les parelles Beltran-Vilar i García-Campos) i es lliuren artístics banderins i subvencions a tots els participants inscrits per a fomentar la tradició.

- **1937 - 1938:** La celebració de la festa, prevista per al 28 de febrer de 1937 i el 20 de març de 1938 respectivament, queda totalment interrompuda a causa de la Guerra Civil. El conflicte bèl·lic silencia la Romeria i els concursos de vehicles durant aquests dos anys de dolorosa memòria.
- **1939 (12 de març):** Amb el final de la guerra a punt de produir-se, es restableix la dimensió religiosa de la Romeria. Malgrat les dificultats del moment, resorgeix amb força entre els castellonencs el desig col·lectiu de recuperar i transformar la Magdalena en la gran festa identitària i de referència que la ciutat necessitava per a la seua reconstrucció social.

4. La Refundació i l' Era de la Posguerra (1940-1960)

A partir de 1940, Castelló recupera la solemnitat de la Romeria com un acte d'unitat civil i religiosa, on els concursos de carros i camions guanyen un gran impuls i participació malgrat les inclemències meteorològiques de certs anys.

La refundació de les festes en **1945** introdueix la Cavalcada del Pregó i les Gaiates, però el carro manté el seu

La Consolidació en la Postguerra i la Refundació (1940-1953)

- **1940 (25 de febrer):** Castelló recupera la solemnitat de la festa en les anomenades "festes de la pau". La Romeria torna a unir oficialitat i clergat. En el concurs de carrosses (camions) destaquen els lemes «El negro», «La historias» i «La paella». En carros, Vicente Salvá Viciano («El pinxo») s'alça amb el primer premi.
- **1941 - 1942:** El certamen guanya lluïment i participació. En 1941 sorprén l'originalitat del carro «La barca», mentre que en 1942 el concurs registra una participació massiva, amb primers premis per a Miguel Blasco (carros) i Manuel Peñarrocha (camions).
- **1943 - 1944:** Malgrat l'oratge inestable de 1943, el sol acaba presidint el lliurament de premis on guanya Antonio Albiol (carros) i la penya Cerisel (camions).

pes central amb premis cada vegada més dotats econòmicament.

Durant els anys 50, s'incorporen elements icònics com el repartiment de la cinta verda i es consolida la desfilada de retorn pels carrers del centre.

No obstant això, el progrés mecànic imparable provoca que els vehicles de motor desplacen progressivament la tracció animal, fins a provocar la desaparició del concurs oficial de carros tradicionals cap a 1961.

L'Aparició de l'Arquitectura Efímera:

En els anys 50, amb la decadència del tramvia de vapor "La Panderola", va sorgir el desig de recrear la seua figura i la d'altres monuments

En 1944, l'animació supera anys anteriors; la penya Carinyena venç en carros i el lema «De la Magdalena als bous» en camions.

- **1945 (4 de març): Any de la refundació.** Tot i l'aparició de la Cavalcada del Pregó i les Gaiates monumentals, la Romeria continua sent l'eix central. S'organitza un concurs de carros buscant el "tipisme" enfront del ritme del motor; Vicente Salvá torna a guanyar el primer premi.
- **1946 - 1947:** S'aprova el reglament de la Junta Central de Festejos (vigent fins a 1987). Els carros mantenen el seu poder d'atracció pel seu espectacular guarniment, i la desfilada de tornada recorre els carrers de Sant Roc, Sant Fèlix i Enmig.
- **1948 (29 de febrer):** Una pluja contínua desllueix el concurs i deixa els camins intransitables, però no impedeix la celebració. Molts camions engalanats i ciclistes amb el tradicional "voladoret" mantenen la nota típica malgrat les inclemències.
- **1950 (12 de març):** L'Ajuntament comença a facilitar canyes a tots els romeus per a donar major grandiositat a l'acte. Es revitalitza el concurs amb premis més substanciosos (fins a 2.500 pessetes) per a fomentar la tradició.
- **1952 (VII Centenari):** Fita fonamental on es reparteix per primera vegada la cinta verda, que esdevé el símbol i color distintiu de la ciutat. La tornada de carros és esperada amb delit pel veïnat per a jutjar la qualitat de les cavalleries.
- **1953 (8 de març):** Es manté el ritual tradicional, encara que es nota que el nombre de carros de tracció animal comença a minvar davant el progrés mecànic. José Ramos García obté el primer premi d'enguany.

El Crepuscle de la Tracció Animal i la Fi del Concurs Clàssic (1956-1961)

- **1956 (4 de març):** Malgrat un matí marcat per un fred intens, la participació és multitudinària i heterogènia, amb una presència ja aclaparadora d'autobusos, cotxes i motocicletes que conviuen amb els "carros restes de temps passats". En el concurs

com El Fadri sobre els carros, iniciant l'ús de fusta i cartó per a construir estructures complexes.

de carros, José Ramos García rep el primer premi (1.000 pessetes), seguit de Vicente Salvá i Francisco Blasco. En la categoria de camions, s'imposa Aurelio Silvestre Aparici (matrícula V-21202), destacant també les carrosses de Jaime Solsona i Francisco Campos.

- **1957 (març):** Sota un sol esplèndid, es repeteixen els èxits per als mateixos protagonistes en la modalitat de carros, on José Ramos García torna a ser el guanyador, seguit de Miguel Goterris Sidro. En l'apartat de camions, el primer premi és per al vehicle de Francisco Ribés Escrig, seguit per Ramón Redó i Alberto Gimeno. Aquest any representa un dels darrers grans moments de lluïment del transport tradicional abans del declivi definitiu.
- **1961:** Es produeix un punt d'inflexió històric. La progressiva mecanització del camp i la transformació urbana de Castelló fan que la presència de carros disminuisca fins a quasi desaparèixer del panorama agrícola local. Com a conseqüència directa, el concurs de carros s'elimina del programa oficial de festes, tancant així una etapa de sis dècades de competició i tipisme etnogràfic.

5. La Motorització (finals dels 80):

Amb la mecanització del camp, l'aca i l'egua van desaparèixer de la ciutat, sent substituïts per **motocultors (Pascuali, Agra), camions i furgonetes**. Este canvi va permetre que els carros cresqueren en grandària i complexitat, encara que inicialment es va perdre part de la vistositat tradicional.

El Ressorgiment Institucional i la Recuperació del Concurs (1988-1992)

- **1988:** Els canvis en l'estructura bàsica del món fester es fan realitat amb la creació d'una Fundació Municipal de Festes. Aquesta nova organització, amb autonomia, estableix una fórmula de responsabilitats compartides entre la corporació municipal i una nova Junta de Festes, amb nous estatuts i finançament obert al món empresarial, amb la finalitat de retornar la festa al carrer fent-la més participativa, gratuïta i popular.
- **1989 (26 de febrer):** Tot i les inclemències meteorològiques de vent i pluja, la ciutat compleix el seu cicle de recordar els orígens amb la romeria. Es recupera dins del programa oficial el tradicional concurs de carros i la posterior entrada per tota la volta de vila i ravals seguint l'itinerari habitual de la desfilada.
- **1992 (22 de març):** La corporació municipal ajuda

El Ressorgiment Modern i les Colles (1988-Actualitat):

A partir de 1988, la creació de la **Fundació Municipal de Festes** va institucionalitzar el retorn de la festa al carrer, recuperant oficialment el concurs de carros engalanats l'any següent.

L'aparició de la **Federació de Colles en 1993** va ser clau per a coordinar una participació massiva que va arribar a superar els 140 vehicles en les edicions més concorregudes.

Durant estes dècades, els carros van evolucionar cap a complexes representacions arquitectòniques i etnogràfiques (com rèpliques de la Panderola o la Basílica del Lledó), alternant anys de concurs amb mostres participatives de caràcter bianual.

Este període es tanca amb la ferma reivindicació del carro engalanat com a element patrimonial, iniciant-se els tràmits per a la seua protecció legal com a Bé d'Interès Cultural (BIC) per la seua vàlua com a museu viu de la memòria castellonenca.

amb la seua presència a recuperar tota l'esplendor de la Tornà, comptant amb l'empenta massiva de les colles. Són les colles familiars les que participen massivament en la Tornà a peu o amb els seus carros engalanats, dotats de les condicions necessàries per a passar tot el dia de festa a l'ermitori.

El Ressorgiment de les Festes i l'Època Daurada de les Colles (1994-1996)

- **1994 (6 de març):** Amb un gran èxit de participació va tenir lloc el concurs de carros engalanats. La **Federació de Colles**, creada l'octubre anterior, va comboiar-lo per primera vegada conjuntament amb la Junta de Festes. Al voltant d'uns 40 vehicles es van donar cita a les 8 del matí a l'avinguda de Lledó davant del col·legi de la Consolació per ser analitzats i coneixen la decisió del jurat. A continuació, es lliuraren els banderins a cada premiat i s'inicià el trasllat fins a l'esplanada de la Magdalena, a un recinte prèviament tancat, perquè amb algunes facilitats pogués ser recuperat el vell costum dels anys 40 i 50, quan amb matissa i baladre s'adornaren les cavalleries i els carros. Segons la crònica del moment, la colla El Xiulit va aconseguir el primer premi en la modalitat de camions, amb una fidel reproducció de l'antiga Panderola realitzada pel polifacètic artista Pepin Marco. Per la seua banda la colla Pensat i Fet va obtenir el primer premi en la modalitat de carros; la colla La Granota va aconseguir el primer premi en motocultors i l'Alqueria en tractors.

Banderins acreditatius de segons premis es van obtenir les colles Bufa Núvols, l'Alqueria Pastoret i Soroll. Així mateix es va premiar per la seua originalitat al carro propietat de l'alemany Rudy, que era arrossegat per un dromedari. A l'entrada de carros que va tenir lloc al voltant de les 7 de la vesprada es va despertar gran expectació i augmentà la creada els darrers anys amb l'arribada de la Tornà.

- **1995 (19 de març):** Eixe diumenge, a primera hora del matí, van ser més de 50 els participants els que van acudir al concurs a l'esplanada contínua a la biblioteca de Rafalafena. Resultaren premiats a la secció de carros el primer premi al tirat pel dromedari del senyor Kal Rudy. En la secció de Motocultors, el primer premi va ser per a la colla La Granota i el segon a La Mota. A la secció de tractors: la colla Pastoret i la colla La Olla es van adjudicar el primer i segon premi respectivament. La Font Trençà va guanyar el de camions, i van rebre tots el banderí acreditatiu. Tots els vehicles, premiats i no premiats, es van desplaçar després fins a la Magdalena en una jornada de gran animació.

- **1996 (10 de març):** Diumenge de pluja i vent, tanmateix no van ser prou per a intimidar els romeus i malgrat ser una romeria passada per aigua el seu desenvolupament i desenllaç va ser feliç. Un total de 51 van ser els vehicles presentats a concurs. En l'apartat de tractors i remolcs va endur-se el primer

El Fenomen de les “Colles”: El Carro com a Seu Social

Amb l'arribada de la democràcia, l'aparició de les Colles (grups d'amics o famílies) va revolucionar la festa. El carro va deixar de ser un esforç individual del llaurador per a convertir-se en el centre social i estàndard d'identitat de la colla.

En una època en la qual les colles no tenien seus físiques, el carro representava la “casa a coll”: un refugi independent equipat amb cuina, so i subministraments per a resistir els nou dies de festa al carrer.

Esta necessitat funcional va consolidar l'estètica que hui coneixem: estructures cobertes de bruc i canya per a ocultar el xassís industrial i recuperar l'aspecte rústic d'antany.

premi a la colla Pastoret i resultà molt aplaudit el de la colla Samaruc. La Marjal, Jo i uns quants més i El Gaiato van ser altres de les agrupacions premiades. Les colles van tornar a donar mostres del seu ànim i voluntat participativa i alegre a la Tornà, a peu, amb motocarro o tractor i majoritàriament abillats amb indumentària tradicional, consolidant el seu paper fonamental en la festa.

L'Etapa de les Conllogues i l'Evolució del Nou Mil·lenni (1997-2018)

- **1997:** La conlloga Xavaloies i la Junta de Festes van ser els organitzadors del concurs de carros, al qual es van presentar 33 participants. Es van establir quatre modalitats clarament diferenciades: en Tracció animal, només hi va haver un únic participant, Vicente Ballester; en Automòbils i camions, van ser premiades les colles La Granota i Tarambana; en Tractors, la colla Pastoret i la penya Setrill; i finalment en Motocultors, els premis van ser per a La Font Trencà i Bufanúvols.
- **1998 (15 de març):** Quaranta “Carros” es van congregar per a participar en el concurs de carros engalanats. Un jurat compost per José Masip, Joan Carles Lleó i Vicente Mut, juntament amb els membres de la Conlloga Xavaloies, van ser els encarregats d'escollir els millors a cada categoria visitant tots els vehicles reunits a la zona del Primer Molí. Per primer cop les reines de les festes van ser les encarregades de lliurar els premis. Com a curiositat, els premis van estar un no res de no lliurar-se, ja que quan tot estava preparat algú va adonar-se que s'havien oblidat de portar els estendards; des de l'organització van desplaçar-se de pressa fins al Centre Municipal de Cultura per agafar-los, quedant tot en un ensurt. Els premiats van ser: en motocultors (Grup B), les colles Tarambana i La Granota; en tractors (Grup C), Fum i Fuig i El Paixarell; i en camions (Modalitat D), les colles El Gaiato i La Font Trencà.
- **1999 (7 de març):** La reunió dels carros adornats va tindre lloc a la plaça d'en Cardona Vives amb un to-

tal de 46 participants. El jurat va decidir atorgar tres primers i tres segons premis: en el grup de motocultors i automòbils amb remolc (Grup A) a la colla El Magre i La Panderola; en tractors amb remolc (Grup B) al Grup Reyes i la colla l'Alqueria Blava; i en camions (Grup C) a Eduardo García i la colla El Gaiato.

- **2000 (26 de març):** Amb l'inici del nou segle, la romeria va afegir el caire clarament festiu i secular a la peregrinació penitencial. Història, fe, tradició i festa es van plasmar en aquella jornada on s'uniren la distracció amb la devoció. Cinquanta van ser els carros presentats al concurs i reunits a la plaça d'En Cardona Vives, tot i que la premsa d'aquell any els va qualificar de "falta de originalidad".
- **2001 (18 de març):** Un total de 25.000 canyes i 145.000 cintes verdes confeccionades entre Manresa i Castelló van ser repartides. Foren 90 els participants en el concurs de carros engalanats, organitzat novament per la Junta de Festes.
- **2004 (21 de març):** En el concurs celebrat abans de la romeria, van resultar premiats els vehicles de la colla Maneguetes, La Manola i Sargantana, rebent l'estendard i premis de 600, 400 i 200 euros respectivament. Va destacar com a curiositat una pujada a l'ermitori en burro que va recordar als més majors els vells carros engalanats.
- **2005 (27 de febrer):** Un total de 70 carros van participar en la concentració matiner a la plaça Cardona Vives. La novetat va ser que la convocatòria no va tindre caràcter competitiu, per la qual cosa tots els inscrits van rebre un obsequi.
- **2006 (19 de març):** Les obres del cobriment del riu Sec van obligar a variar el recorregut dels 35 vehicles, que van haver de desplaçar-se fins a l'ermitori per la N-340 controlats per la policia local. La colla l'Espígol va guanyar el primer premi, seguida de l'Olla i Tots a una.
- **2007 (11 de març):** Setanta carros van participar en la mostra, destacant vehicles de colles com Matapoll, Cebollí, Xupla Xarcos, Maneguetes, Mascletà, Borinots, Cagarròs, Primer Molí, Arròs Caldós, Xalem, Vaqueries, Macameu o Tarambana.

- **2008 (24 de febrer):** Gairebé 80 carros es van donar cita en una romeria que no caia tan prompte des de feia 90 anys. El primer premi va ser per a la colla La Petaca, el segon per a La Corbella i el tercer per a La Panolla.
- **2009 (15 de març):** Romeria marcada pel bon temps i una afluència massiva de més de 120.000 romers. Es van repartir 28.000 canyes i 200.000 cintes verdes, amb la participació d'un centenar de carros engalanats.
- **2010 (7 de març):** Gairebé un centenar de carros van participar en la pujada, destacant 87 de la Federació de Colles. El primer premi va recaure en la colla L'Emparrat, amb una impressionant rèplica a escala de la basílica del Lledó que incloïa la processó i la figura de Perot de Granyana. El segon premi va ser per a Els Xotets i el tercer per a L'Esclat, que recreava una alqueria antiga.
- **2011 (27 de març):** Un total de 107 carros van efectuar la pujada com a objectes d'imaginació desbordant. La Junta de Festes va decidir suprimir el concurs per a convertir-lo en una mostra participativa on es van recrear estampes antigues de Castelló.
- **2012 (11 de març):** Es recupera el concurs amb 118 vehicles i l'adjudicació de set premis per a les colles: Anem de Borrasca, A la Marxa, Quatre gats i la iaia, El Farolet, Botifarra calenta, Glande Riotxa i A casa no.
- **2013 (3 de març):** S'assoleix un rècord de participació amb 132 vehicles. No va haver-hi concurs per l'acord de fer-lo bianual. La Tornà va estar marcada per un fred intens que va donar al retorn un ambient més litúrgic.
- **2014 (16 de març):** Els 21 carros del concurs van rebre la visita del jurat (Jesús López, José Luis Santolaria, Arturo España, Florentino Blasco i la reina Lara Sos) al complex Tetuan 14. Els premis de 450, 200 i 100 euros van ser per a les colles Uni-k, El Garatge i Pío Pío, destacant també Les Cabudes i La Panderoleta.
- **2015 (8 de març):** Els carros es van concentrar al carrer Governador per al trasllat en comitiva sense concurs, seguint la periodicitat bianual.
- **2016 (21 de febrer):** Quinzena edició del concurs. El

jurat va visitar Tetuan 14 per avaluar els vehicles de L'Emparrat, Tot a Última Hora, Glande Riotxa i Tio Masclet. Va resultar vencedora la colla Tot a Última Hora (400€), amb un carro que representava una cuina antiga i una terrassa amb paviment ceràmic. L'Emparrat i Glande Riotxa van quedar segon i tercer. Malgrat haver-hi només quatre en concurs, van participar 140 vehicles en total.

- **2017 (19 de març):** Uns 130 carros van pujar a la Magdalena sense premis oficials. Destaquen les creacions de Rebertats o Arròs Caldós. El president de la Federació de Colles, José Luis Santolaria, anuncia el tràmit per demanar que els "carromatos" foren declarats Bé d'Interés Cultural (BIC) per ser autèntiques creacions d'artesanania.
- **2018 (4 de març):** La colla Xino-Xano guanya el primer premi (450€) en la quinzena edició competitiva, seguida de La Lledonera (200€) i Bon Rotllet (100€). Hi van participar també les colles l'Olla, El reclam i l'A M I Ké!.

La Desfilada d'Animació de Colles i Carros Engalanats de Castelló de la Plana és un esdeveniment relativament jove dins de la història de les Festes de la Magdalena. La seua primera edició es va celebrar aquest any.

Este acte va nàixer amb l'objectiu de donar un protagonisme especial a les colles i als seus tradicionals vehicles decorats, que abans participaven de forma més dispersa en altres actes. La primera edició (2018): Es va instaurar com una desfilada pròpia en el programa oficial, generalment celebrat el dimecres de Magdalena.

- **2019:** El diumenge 24 de març seguint el costum, els carros engalanats van tornar a tenir el seu protagonisme. Malgrat que aquella edició fos de mostra de vehicles i no de concurs, i, per tant, no va haver-hi puntuació ni guanyadors, van ser 135 els que van participar, segurament una de les xifres més elevades dels darrers anys, dels quals, segons va informar el president de la Federació de Colles 10 eren nous o remodelats per complet. Uns carros que, es lamentava públicament el senyor Pepe Beltrán, que per augmentar la seua seguretat havien perdut la llibertat de moviments de la qual gaudien fins feia uns pocs anys en la ciutat durant els dies de festa i que es permetia circular amb llibertat individualment.
- **2020:** Tot i no celebrar-se la pujada a la Magdalena, sí que va haver-hi concurs de carros. El diumenge 13 de desembre va tenir lloc el lliurament dels premis del concurs de vehicles engalanats que va resoldre's al mes de març, dies abans de la suspensió de les festes, mitjançant la visita efectuada pel jurat als carros inscrits. Un lliurament que va ser efectuat per part de les reines acompanyades pels regidors de festes a les instal·lacions del Palau de la Festa en un acte al qual per motius de seguretat sanitària només van ser convidats els representants de les colles participants i la junta directiva de la Federació de Colles, i s'aprofita l'acte per a agrair al gerent del Patronat de Festes Vicente Montoliu la seua contribució i el treball en aquest concurs lliurant-li una insígnia d'or de la Federació. Els premis van recaure en: primer premi dotat amb 450 euros i estendard per a la colla L'Olla, segon premi dotat amb 200 euros i estendard per a la colla Trompellots, i tercer premi dotat amb 100 euros i estendard per a la colla La Granota. També la colla La Llonganissa

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Minimalista, una altra de les colles participants, va rebre un obsequi per part de la Federació de Colles.

- 2021: Mostra: Suspensió de la setmana festera.
- **Des de 2022 a 2025:** tenint en compte que en 2020 i 2021 les festes es van suspendre o van restringir per la pandèmia, han anat augmentant el nombre de carros i agafant més rellevància la Desfilada d'Animació de Colles i Carros Engalanats de Castelló de la Plana.
- **2025:** En la seua última edició la VI, va batre rècords de participació amb 97 colles i prop de 2.800 participants, consolidant-se com un dels actes més multitudinaris i divertits de la setmana festiva.

Anatomia d'un Monument Mòbil

Construir un carro engalanat actual és un procés que comença mesos abans de la Magdalena i requerix una inspecció tècnica estricta (ITV) per part de l'Ajuntament. Els elements fonamentals que valora el jurat són:

- **Materials Naturals:** L'ús de bruc per a les parets, canyís per als sostres i ceràmica tradicional (imitant taulells d'Onda o l'Alcora) per als panells.
- **Escenografia:** Es premia la recreació d'alqueries tradicionals i la fidelitat en la representació de labors antigues.
- **Funcionalitat Interior:** Els carros moderns inclouen cuines industrials per a preparar la xulla o truites de faves, potents equips de so i generadors, sempre respectant les normes de seguretat contra incendis.

Institucionalització i Futur: La Desfilada d'Animació

Durant dècades, els carros participaven de manera dispersa o secundària. L'any **2018** va marcar un punt d'inflexió amb la creació de la **Desfilada d'Animació de Colles i Carros Engalanats**, atorgant-los un espai propi en el programa oficial (habitualment el dimecres de Magdalena).

Hui dia, el concurs no sols busca la competitivitat, sinó actuar com a preservador de l'artesania, frenant la "industrialització" i premiant el treball manual sobre l'ús de plàstics o lones impreses. Amb rècords de participació que aconsegueixen quasi el centenar de colles i milers de participants, el carro engalanat s'ha consolidat com una de les senyes d'identitat més potents de Castelló, reivindicant que "anar a la romeria no és tan només anar de festa", sinó mantindre viva la memòria d'un poble.

Bibliografia:

^a Sidro Tirado, JJ. (2023). *Història, anecdotari i curiositats de la romeria de la Magdalena a través del temps*.

^a Sidro Tirado, JJ. (2009). *Carros A la romeria a caballo. Breve historia de una evolución*. Federació de Colles. URL <https://www.federaciodecolles.org/carros/>.

CARROS, CAVALLS I CARRETERS, EINES DE TREBALL

Per Joan Josep Trilles i Font

Jornades Cultura Popular a Castelló, 2010¹

A tall de presentació

Juan Trilles Andreu, mon pare, va nèixer a Castelló, era carreter de professió fins que una malaltia l'apartà de la vida activa. Vaig viure en una casa al barri de l'Armelar, d'entrada de carro, com moltes de les cases dels ravals de la nostra vila.

A l'hora de plantejar-me fer una ponència per a les XIII Jornades de Cultura Popular. L'agricultura tradicional, el secà, em va seduir molt aquest tema, els carros adaptats al poble de Castelló. Ho treballaré partint d'un punt de vista immers en l'enyorança de la meua infantesa.

Colla² en carro (1949)

Carros

Definició

Troblem la següent definició de carro: *Vehicle per a transportar càrrega, que consisteix en un marc o caixa proveït d'una perxa o de dues vares on van enganxats els animals i d'un fusell fixat a la part inferior, als extrems del qual giren lliures dues rodes. També trobem aquesta definició ampliada: Vehicle de tracció animal...* Llavors ja tenim ben relacionat el carro amb el concepte animal, nosaltres no tractarem el cavall, però quan ens detindrem en tractar-lo, ens adonarem dels diferents animals de tracció objecte d'un altre treball. La tracció animal la tenim definida com: Acció de tirar un vehicle, un o més animals.

Les dades més antigues que es tenen de l'existència del carro corresponen a l'any 3000 abans de Crist. El carro apareix com a resultat de la unió de dues tècniques: per una banda, els coneixements sobre la tracció animal i, per l'altra, la descoberta de la roda.

A les nostres contrades es té notícia dels primers carros en el temps dels ibers, al segle IV abans de Crist. Fins que no va estar a l'abast de la majoria de les classes socials, el carro era un signe de superioritat, emprats especialment per l'aristocràcia i els alts càrrecs militars durant les guerres.

1.- Publicat en el llibre d'actes de les Jornades

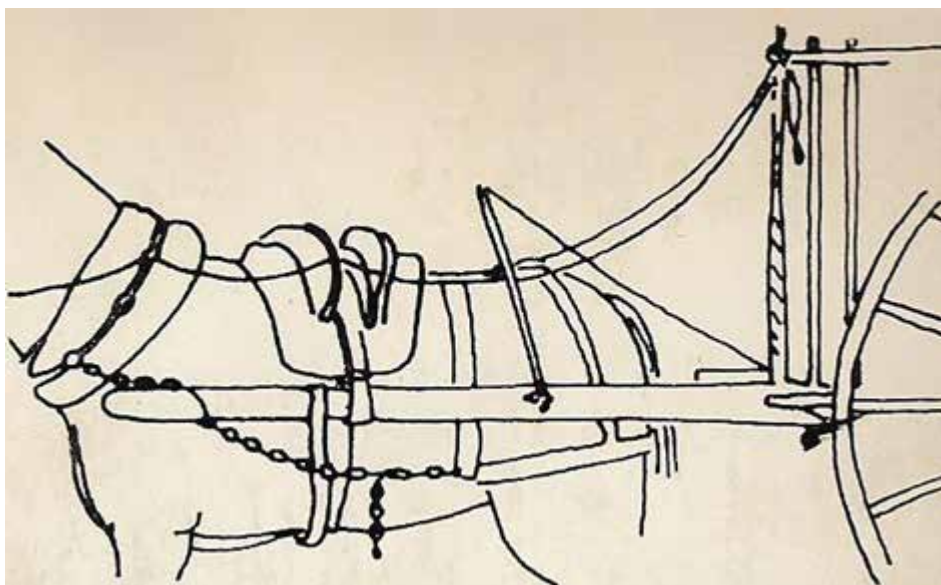
2.- Gent de Festa Llibret de la Gaiata'19 "La Cultural" Magdalena 2001

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Des d'un punt de vista tècnic, el carro ha anat experimentant variacions mínimes en el transcurs dels temps, fins a arribar al moment present, en què a causa de l'automòbil, pràcticament ha desaparegut.

Anem a veure les diferents parts del carro agrícola típic, el més senzill, ja que després, segons quin ús se li dona, potser més complex.

Tipus de carros

Típics

Aquests vindran definits per la càrrega que hem de transportar. La part destinada per a la càrrega està constituïda per un marc format per dos braços mestres units en els extrems pels capçals anterior i posterior. Llavors podem trobar:

- **Carro agrícola o de llaurador.**- Està format per un marc amb baranes, on poden penjar unes barres, un bossat o unes cofes³ o una plataforma unida al marc per unes cadenes per augmentar la càrrega. A Castelló també s'utilitzava aquest tipus de carro per altres menesters: **Carro amb tonells, carro amb soto i estores...** També per anar de festa o romeria a la Plana de Castelló s'usa el que anomenem **carro engalanat**⁴, que la colla d'amics engalanava amb diferents motius per estètica i per donar ombra dins del carro.

- **Carro de trabuc.**- Aquest model es fa servir per al transport de material en orri⁵, el marc és substituït per una caixa amb el sòl d'empostissat. La caixa va articulada damunt d'una estructura rígida que permet bolcar la càrrega. També s'anomena **carriot**. (**Nota.**- Aquest és el model que gastava mon pare, ja que habitualment feia transport per a la construcció.

3.- Cofa (cabàs) Cistella d'espart, de palma, etc, rodona, de poca alçada i generalment sense anses.

4.- Cada dos anys la Junta de Festes de Castelló organitza un concurs o mostra de Carros Engalanats. En l'actualitat s'han substituït per motocarros.

5.- A doll, a dojo, en gran abundància. (GDLLC)

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Aquesta imatge de la fotografia era molt habitual per a la meua família quan baixàvem a l'alqueria. El carro de mon pare tenia unes baranes de fusta articulades).

Foto nº 10 GIMENO, fotógrafo (1958). Transporte de los enseres hacia el maset o la alqueria al comienzo del verano. Carro con ruedas neumáticas. (Colección J.Prades)

- **Carro de parell.**– Carro molt reforçat que en lloc de braços té una perxa a la qual es junten dos animals.
- **Carro de vela.**– Anomenat així per l'accessori de la vela de lona, antigament de cànem, que és muntada les baranes per mitjà d'un barnillatge de fusta.
- **Carro de palla o d'alfals.**– S'incorporen unes estanques, que són muntades damunt de les baranes per tal d'augmentar la càrrega.
- **Carro de bota.**– Destinat per a l'ús específic per al transport d'aigua o per a regar els carrers, així se li instal·la una bota de fusta o metàl·lica.
- **Carro de torn.**– Utilitzat per al transport de botes, amb rodes més grosses que els carros normals, i proveït d'unes cadenes que permeten d'alçar els bocois⁶ per l'acció d'un torn⁷.
- **Carro per a la fusta.**– És el més gran dels carros; té la base molt estreta i les baranes prenen la forma de ve baixa (V); això li permet de transportar un o dos troncs grossos.
- **Carro de carrera.**– Carro gros, amb bosses i vela, ben aparellat per a portar molt de pes a distàncies llargues.
- **Carro de mà.**– Més menut, empès per un home o estirat per una bèstia petita.
- **Carro de garbejar arròs.**– Format per posts de fusta, és estirat per una bèstia i serveix per a garbejar l'arròs.
- **Carro de gossos.**– Tirat per una bèstia amb un caixó muntat damunt la plataforma. Utilitzat per la Gossera Municipal per retirar gossos del carrer.

6.- Bota d'unes cinc cargues proveïda de vuit cercles que, a igualtat de diàmetre, té menys alçària que una bóta ordinària.

7.- Màquina simple que consisteix en un cilindre, tangencialment al qual hom aplica la resistència, que és mogut mitjançant una roda de gran diàmetre, una o dues manetes, etc, o bé per un motor. (GDLLC)

VIURE LA MAGDALENA RODANT

- **Carro de carn.**- Vehicle sense plataforma, se li instal·lava una estança aclimatada gairebé arra de terra. S'usava per transportar la carn des de l'escorxador a les carnisseries.

Carreta dels Bombeiros Voluntários d'Alhendra (1902)

Castelló	Altres comarques	
Carro agrícola/llaurador	Carro de pagès Carro d'escalada	Catalunya Illes Balears
Carro de trabuc	Carriot	Tortosa
Carro de parell	Carro de roda plena	Mallorca
Carro de vela		
Carro de palla o d'alfals		Igualada
Carro de bota	Carro d'es suc	Menorca
Carro de torn		
Carro per a la fusta		
Carro de carrera		Tarragona
Carro de mà	Carretó	Illes Balears
Carro de garbejar arròs	Carret	Sueca, Cullera, Xàtiva,...
Carro de gossos		
Carro de carn		

Històrics o de guerra:

- **Biga.**- Carro tirat per dos cavalls usat per a la guerra, les curses i el transport.
- **Quadriga.**- Tir de quatre cavalls de front. A l'antigor grecoromana, carro de cursa tirat per quatre cavalls de front, dos a cada banda del timó.

- **Falçat.**- És una biga o quadriga amb les rodes guarnides de falçs per a destrossar al seu pas a l'enemic.

Altres:

De dos rodes :

- **Tartana .**- Cotxe lleuger de dues rodes, amb vela i amb seients laterals. Primers **taxis**.

- **Cabriolé.**- Carruatge lleuger de dues rodes tirat per un sol cavall, obert del davant i proveït d'una capota plegable.

- **Carreta.**- Carruatge de transport, més baix que el carro, llarg i estret, generalment de dues rodes i una llança on va subjecte el jou.

- **Cab.**- Cabriolé d'origen anglès en el qual el cotxer era col·locat al darrere, en un pescant elevat.

- **Calessa.**- Carruatge de dues rodes, obert per davant, per a dues persones, tirat per un cavall o dos.

- **Carruatge o cotxe.**- Nom genèric dels vehicles de tracció animal. Conjunt de carros, d'atzembles⁸, etc, per al transport de passatgers, de queviures, de bagatges⁹, de municions, etc.

- **Mallorquina.**- Petit carret de dues rodes, amb dos seients i amb capota.

- **Tílburi.**- Cotxe de dues rodes, sense coberta, per a dues persones i tirat per un sol cavall.

- **Xarret.**- Cotxe lleuger, generalment sense vela, de dues rodes i de dues o quatre places.

- **Xurquí.**- Cotxe lleuger de dues rodes.

*Niño debajo de una tartana (1940)
d'Antonio López Torres (1902-1987).*

De quatre rodes:

Transport urbà:

- **Landó.**- Cotxe descobert, de quatre rodes, amb una capota plegable que permetia cobrir el cotxe a voluntat.

- **Berlina.**- Cotxe tancat de quatre rodes i de dos seients o de quatre.

- **Birlotxo.**- Antic cotxe, lleuger, de quatre rodes i quatre seients, obert pels costats i sense portes ni coberta, que era usat per al transport urbà de passatgers.

- **Carretel·la.**- Carruatge de quatre rodes, amb molles, una capota que hom pot parar o baixar a voluntat i seients per a quatre persones.

8.- Bèstia de càrrega (GDLLC)

9.- Allò que porta amb ell el qui va de viatge, d'expedició, especialment un exèrcit o la tropa en marxa. (GDLLC)

VIURE LA MAGDALENA RODANT

- **Jardinera.**- Carruatge de quatre o sis seients disposats paral·lelament a la caixa, descobert lateralment, i de sostre pla, d'ús molt generalitzat al començament del segle XX.
- **Ripper.**- Carruatge de quatre rodes utilitzat pel transport urbà.
- **Brec.**- Cotxe de luxe de quatre rodes, de buc allargat i obert, de pescant molt enlairat i de nou seients disposats transversalment en rengleres de tres, la posterior de les quals és situada en un nivell superior a les altres.

En aquest tipus de cotxe em van portar a mi per batejar-me a la Trinitat (1958).

Transport de carretera:

- **Diligència.**- Carruatge gros de quatre rodes que hom emprava en el transport regular de viatgers. Ja es mira per la comoditat del viatger.
- **Victòria.**- Cotxe descobert de quatre seients i proveït d'una capota plegable que en pot cobrir la meitat.
- **Galera.**- Cotxe per al transport de viatgers, el més gros d'aquesta mena de vehicles. **Galera de pes**, galera de gran port que es dedicava a fer viatges entre dues poblacions fixes.
- **Malcoix.**- Cotxe gran de luxe, tancat, amb dos seients interiors o quatre, que tenia el pescant molt elevat i a la part posterior.
- **Faetó.**- Cotxe de luxe, de caixa rectangular per a sis o vuit persones, amb els seients disposats lateralment i amb l'entrada per la part posterior de la caixa.

Cotxes de cerimònia:

- **Carrossa.**- Cotxe de cerimònia, suspès sobre molles, de quatre rodes, que té davant la caixa un seient elevat per al cotxer i sovint un replanell darrere per a anar-hi els lacais.
- **Carro triomfal.**- Carruatge gran, decorat amb personatges simbòlics, disfresses, etc.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

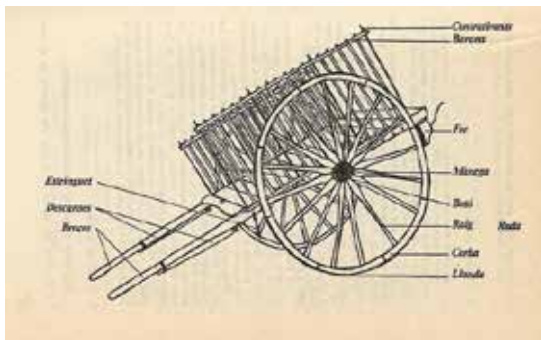
- **Carrossa mortuòria.**- Utilitzat per a cerimònies mortuòries. Engalanat, és estirat per un, dos o quatre cavalls, segons l'estrat social que ocupava el difunt.

Carrossa mortuòria 1935

Carros a Castelló

Mon pare deia que ell va començar a treballar amb un **carro antic de tota la vida**, el **carro de llaurador**, amb rodes de fusta, després va tindre el **carro amb rodes de ferro**, possiblement del tipus de trabuc, però no va saber confirmar el nom, té molt clar que era articulat on alçaves unes barres. Tot el procés manual.

El carro de mon pare era un **multiús**, ja que preferentment l'utilitzava per a transportar materials de construcció, també feia funcions a l'horta i secà. Igual baixava tot el necessari per a viure a l'estiu a l'alqueria, com que feia viatges de fem. I quan era temps de l'arròs, li acoblava unes taules per fer-lo més gran i així **garbejar arròs**, a la tardor transportava **garrofes de Borriol**.

Quan parlem de **les parts del carro**, el que havia detallat en el dibuix, em deia que: ell anomenava els **descansos** com **mossos**, afegint que eren utilitzats quan el cavall era malfeiner; el **botó** li diu el **cubo**, que segons la feina, havia d'engreixar-lo cada sis dies; la **mànega** era l'**eix**.

Si parlem de **models de carros**, recordava que parlaven de **carro antic amb vela**, deia que hi havia molts **xarrets** i també recordava el nom de

jardinera. Que el **carro de la carn** era per evitar que la pols del carrer tocara el producte, simplement era una mesura higiènica, que el carro tenia un caixó damunt del soto que possibilitava que la peça quedara penjada dreta. Que sí que coneixia el **carro de torn**, utilitzat per Vinos García per carregar els tonells amb les cadenes, i el torn, que **carro de bota**, en el sentit de portar aigua, no li sonava, diu que també usaven el de torn per a l'aigua.

Sí que tenia clar que hi havia **carrets de mà** al carrer de l'Alcora, on els corretgers els llogaven per anar per maletes a l'estació, la tracció, en aquest cas, era manual. També recordava a Joan Boters que amb **galera** anava a portar pedres des de la cantera de l'Abeller fins al Molí de Santa Quitèria, segurament estem parlant de la **galera de pes**. I seguint amb pedres, dels **carros** que tenien una trapella en el soto baix i quan l'aixecaven, feia la descàrrega.

Parlant d'Almassora, mon pare encara recordava que des de Castelló a Almassora, a banda de la Panderola, també hi havia una **diligència**.

Quant a les **tartanes**, deia que feia setanta anys que n'hi havia moltes i li ve a la memòria que al carrer de l'Ensenyança hi havia una molt bonica. Que Rafael Ribes Pla tenia una **berlina** que era estirada per un cavall de pelatge romeu. Recorda que Pasqual Quintana "El panxut", home de molts quilos, tenia una haca menuda pia (blanca i negra com les dels indis) que tirava d'un **carret xicotet**. També se'n recorda de Sanchis Prats al carrer de Sant Vicent tenia **carretes** de 3 o 4 metres de llarg que eren utilitzades per a fer encàrrecs des de l'estació.

Si parlem de **carruatges**, Toribio disposava al carrer d'Enmig d'aquests vehicles de luxe per llogar. I si parlem de **carrosses de morts**, li venia a la memòria el Cheret, el del carrer del cementiri, quan deien "Ja ve Cheret" estava clar que algú havia mort.

Abans d'acabar amb els carros, un record li venia al cap quan recordava que son pare –el meu iaio– tenia un **carro gran** amb soto a la part baixa per a anar a carregar caixons de taronges. I cal dir que el meu iaio també feia transports llunyans, quan treballava per a Salvador Vidal portava adobs des del port de Castelló fins a Albocàsser.

Aleshores, en aquests viatges calia fer nit als **hostals**. Cal dir que a Albocàsser i a la Vilavella hi havia. Però cal, encara que sols siga de passada els dos de Castelló, l'Hostal de Sant Pasqual al carrer d'Amadeu I i l'Hostal de Sant Joan a l'avinguda del Rei, on està l'edifici del BBVA.

I vull acabar amb una frase "El carro fa carril", hi ha hagut vegades –em contava mon pare– que has necessitat eixir del camí quan anaves pel transitat camí d'Enriera i, si no buidaves el carro, era tasca molt impossible poder escapar del carril.

Castelló, novembre 2010

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Fonts consultades:

Gran Diccionari de la llengua catalana (GDLLC)

Gran Enciclopèdia Catalana

La volta en carro als Països Catalans, Edicions de La Magrana Barcelona 1980

A LA MAGDALENA EN CARRO. CONTALLES

Joan Josep Trilles i Font

Quan era menut, recorde que alguna vegada vam anar tota la família en camió, el d'un veí del carrer, a la Magdalena. Per a la xicalla era com anar a la fira, tot i que teníem poca visió, però les frenades i arrancades brusques ens feien xalar.

Recorde xarrades amb el meu oncle Paco, que de jove agafaven el camió d'un membre de la seua penya, «La Peña Carpanta». L'engalanaven amb branques de baladre, palmera i flors per convidar a fer el camí a les xicones del barri. El xòfer tenia ben clar, amb una bona propina, que de tant en tant, havia de frenar i així els xicons podien refregar-se "sense voler".

Vaig trobar una foto dels anys cinquanta on hi havia una colla de jóvens en un carro que portava mon pare Juan, que era carreter. En el carro estava, l'oncle Paco i la seua núvia Carmen, al costat hi havia una jove molt guapa, Teresa, que es va avenir molt bé amb el Juan, i que foren els meus pares. Serà coincidència la meua ferida pel món de la festa?

Amb la meua Colla "El Mitget", als anys huitanta, recorde que anàvem en tricicle a la Magdalena. Algunes parelles de la colla ja tenien fills i era una manera de poder anar tots plegats. El tricicle feia de bressol pels més menuts. Vaig estar paladejant uns quan anys, però quan vaig tenir fills, vam deixar el tricicle. Quina ràbia!

Després en la meua etapa dins de la Federació Colles de Castelló, van descloure els carros

VIURE LA MAGDALENA RODANT

engalanats. En un principi, algunes colles agafaven el motocultor del llaurador de la colla i amb branques i flors el preparaven per a anar a la Magdalena, però dilluns, el tractor tornava a la finca. Més tard, aprofitant vells vehicles, els reconvertien en autèntiques obres d'art, en motius molt castellonencs: alqueries, pous, partides, masets... Aquests carros passejaven durant tota la setmana de la Magdalena per Castelló. Actualment, hi ha més de dos-cents carros federats, que donen molta vistositat a la nostra festa i que cada dos anys, alguns, participen en concurs que organitza la Federació de Colles amb la Junta de Festes.

Però he de dir, que tot açò ja estava inventat, hi ha cròniques dels anys quaranta, on detallen els premis als millors carros. Amb els millors cavalls engalanats. Era tota una aposta per un Castelló, que llavors vivia del camp, i gairebé tothom tenia carro i cavall a casa. Però vull recordar, almenys a casa meua, que era l'eina de treball de mon pare i, segurament, en aquells temps, el més comú a la nostra ciutat.

Era molt habitual, en tots els romiatges fins a la Magdalena, allò que la gent deia "on vas" i la gent contestava "a la Magdalena". En tornar, "d'on vens", i contestaven "de la Magdalena". Llegint el Tombatossals de Pepe "Mirona", és a dir, Josep Pascual Tirado, en la meua recerca, vaig trobar un magnífic llibre costumista de què era Castelló a les primeries del segle. Busque cap referència o contalla sobre la Romeria, i certament, és molt significativa i aclaridora.

Així doncs, trobem en el llibre "De la meua garbera" de Josep Pascual Tirado, un conte, "La darrera gaiata", on mentre conta el romiatge de tres bons amics, descriu com era aquella societat que anava en carro a la Magdalena, respectaré algunes paraules d'aquest llaurador lletraferit, membre de la Societat Castellonenca de Cultura, signant de les Normes de Castelló de 1932, i a més, va participar, com a informant, en la gran obra de mossén Antoni M^aAlcover: el Diccionari Català-Valencià-Balear.

Respecte a algunes al·locucions, de com anaven a la Magdalena:

"I per lo camí van passant carros, tartanetes, cotxes, autos... Tots escampats volen passar-se uns als altres. Els llauradors, tots volen tindre l'animal més anador, més llustrós i de «classe», portant-lo ab les quartilles ben esquilades, els aparells guarnits, mandils brodats i A una vora, hi ha un pobre home que es passa tot l'any arreglant els recolps i carrillades d'este camí tan trefegat dels carrors dels algepsars. Tot lo món trau el braç, i li dona una agulleta; és la costum que ha creat l'agraïment, és la fira del pobre vell picapedrer i «lleuero»".

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Continua contant que:

“El senyor Batiste el Ros, va en tartaneta, donat que el negoci de la taronja li va molt bé. Batiste recomana als tres amics enteniment i riu. En la tartaneta anava la seua fill, el seu nuvi i el metge. Demana al seu cavall Romero que emprenga el trot.

Però ve Toni de la Melena i una tartaneta de críos, amb un burro que estira el pas tot quan pot. També ve un cotxe de senyoriu amb cotxer, un vell de barba blanca. En això el cridà: A la Magdalena!, un senyor que anava en jardinera.

Conten que passen a centenars els carros, sempre davant de la processó, a quin més carregat, tant que els camons de les rodes cluixen; els acordeons esgarranyen les oïdes. Quina xilladissa i rebombori de cançons, destarifaments i deslligos! Ja se sap; l'arrematament de la canturelaés sempre lo mateix... A la Magdalena, a la Magdalena!

Ens conten que en baixar de l'ermita troben les tauletes escampades del porrat; les para-detes dels rotllos clàssics, les tavernes ambulants, les garroferes, a l'ombra de les quals paren els «borrasqueros» amb els seus vehicles, produint la sensació d'un campament”.

En el llibre “Escenes castelloneses” de 1905, de Salvador Guinot i Vilar, trobem una referència, una contalla al món dels carros molt simpàtica:

“Ché, pos esta ringlera de carros i tartanes no s'acaba mai. De Villarrel i tot vénen de festa. Bona cabessa i bon mandil! Lo que li falten a eixe rossi són garrofes, patxol, en tantes que en cullo l'amo. A que volten o apessonen? A que sí? L'haca de darrera es millor, poro la de davant té bon carreter i no la deixarà passar. A que volte? A que agarre l'montó? Ché, burro, la sanca, la sanca! Mare de Déu del Lledó”.

Una senzilla contalla, que ens detalla molt bé com era la Romeria. Però també hem trobat altres aportacions com les d'Enric Ribés de 1915, quan guanya els Jocs Floral de lo Rat Penat. Respectarem l'escrit, com ben bé diu en la seua portada, que està «Escrita en el llenguatge de la terra»:

“Cuadros de Costums Castellonenchs (en broma y en serio). Obra premiá per unanimitat en los Jochs Florals de lo Rat-penat celebrats en Valencia el dia 31 de agost del any 1915. Escrita en el llenguatge de la terra per Enrich Ribés y Sangüesa.

¡Donaba gust vore la gent, per lo carrer d'Enmitj, en el saquet del menjary la boteta del vi penjá a la esquena y el gayato en la má!...

Agüeles, agüelos, dones, hòmens, xiquetes, xiquets, tóts a bandaes, anaben cap a la Magdalena; úns a peu; atres a caball d'aques, machos y burros; pero, els mes acomodats, empleaben faetóns, galeretes, tartanetes, coches-diligències, carréts atartanats, carros en vèla y sinse vèla, en dèu o dotce asientos o cadires d'espart, ahon estaben com a figues en cofí.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Y, com alguns carros y caballerías els portaben adornats en palmes, rams de llorér y de flórs, y baladres y murta y mantes bordáes en colors y poms de madronys o alborsos d'estám, rójos, vèrts, gròcs, bláus y negres, y les colleres y collaróns en llaços llamatiús y campanillos y cascabells, donaben a la festa un aspecte fantástic, poètic, algo... que recordaba '1 salvajisme marróc'.

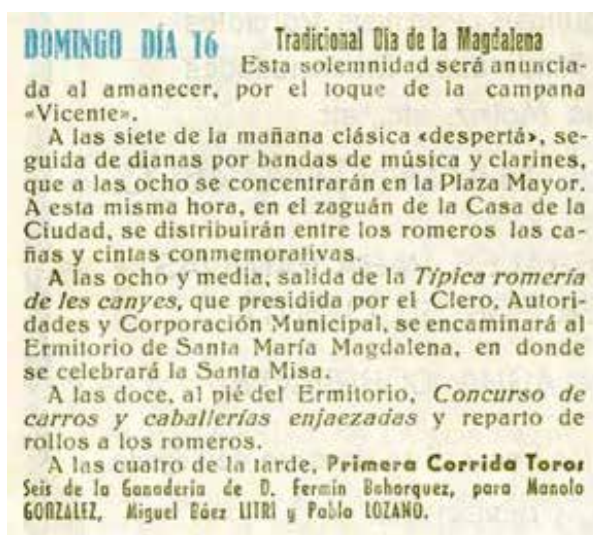
I en parlar de la tornà, parlant de les preses i de la borrasca:

"La entrá dels carros per '1 Portál de San Róch, ravál de San Félix y carrer d'Enmitg,-huí de González Chermá-, yá es mes perillosa, perque van sens' esme, corrent com uns condenáts, tenint que lamentar, en alguns casos, fortes empesonáes, esbarráes y vuelcos emocionants, en els esgláys o sustos corresponents al fracás. Y, clar está, que la vigilancia dels dependents de les Autoritáts, per-a fer cumplir els bandos de bon Gobern, resulta inútil, perque son impotens per-a contrarestar l'orgullet de vóre quí entra primer en la Vila, ahon entren al galop, perque els carreters, els postillóns, els cocheros, perden l'oremus... después de fer un quitolis... pecata mundis..... sent víctimes expirituals..... de la telepatía alcohòlica".

Després, El Magdalenero 1952, trobem la confirmació dels concursos que es feien pels carros i cavalleries:

"DOMINGO Día "16 Tradicional Día de la Magdalena .

A las doce, al pié del Ermitorio, Concurso de carros y caballerías enjaezadas y reparto de rollos a los romeros".

Llavors tenim clar que a Castelló, el fenomen de les colles, ha estat anterior, potser de sempre, a altres manifestacions festeres.

Però no vull tancar aquesta reflexió, sense a adreçar-me a Josep Barberà, escriptor costumista, com deia Salvador Bellés "un home tot d'una peça real", autor de la màgia teatral castellonenca, trobem en Festividades, parlant de la tornà:

VIURE LA MAGDALENA RODANT

“SENTA, ASSOLES. Per Josep Barberà Ceprià (De la comedia “Del meu Raval”. Castelló 1952).

Després d'acaba la missa podeu dansar i cantar i tocar les castanyetes i fer riure a les xiquetes en un graciosot parlar... , i fent de bastó la canya i un rollo de colleró, al relonge d'al gun burro bravant baix la garrotera, retornaré xano, xano ... ¿O' a on? ... ¡De la MADALENA! .. ¿A pata? ... No, home, no. Ham de tornar en camió que les hores passen pronte i volem anar als bous ...“

I ara sí, per rematar, en Festividades de la Magdalena de 1982, en un paràgraf compta com era anar a la Magdalena en vehicle:

“El ir a la Romería constituía un gran acontecimiento. al igual que en la actualidad, pero aparte de los romeros de a pie. era costumbre enraigada el ir al ermitorio en carro o en camión. con el fin de competir entre ellos y lograr el más bello decorado”.

UNA TRADICION QUE SIGUE PERPETUA

En estos tiempos en que todo va deprisa, en que no tenemos tiempo para nada, evocamos a través de estas fotografías las fiestas de la Magdalena de los años 50, en las que vemos a un Castellón muy diferente del que hoy disfrutamos.

El ir a la Romería constituía un gran acontecimiento, al igual que en la actualidad, pero aparte de los romeros de a pie, era costumbre enraigada el ir al ermitorio en carro o en camión, con el fin de competir entre ellos y lograr el más bello decorado.

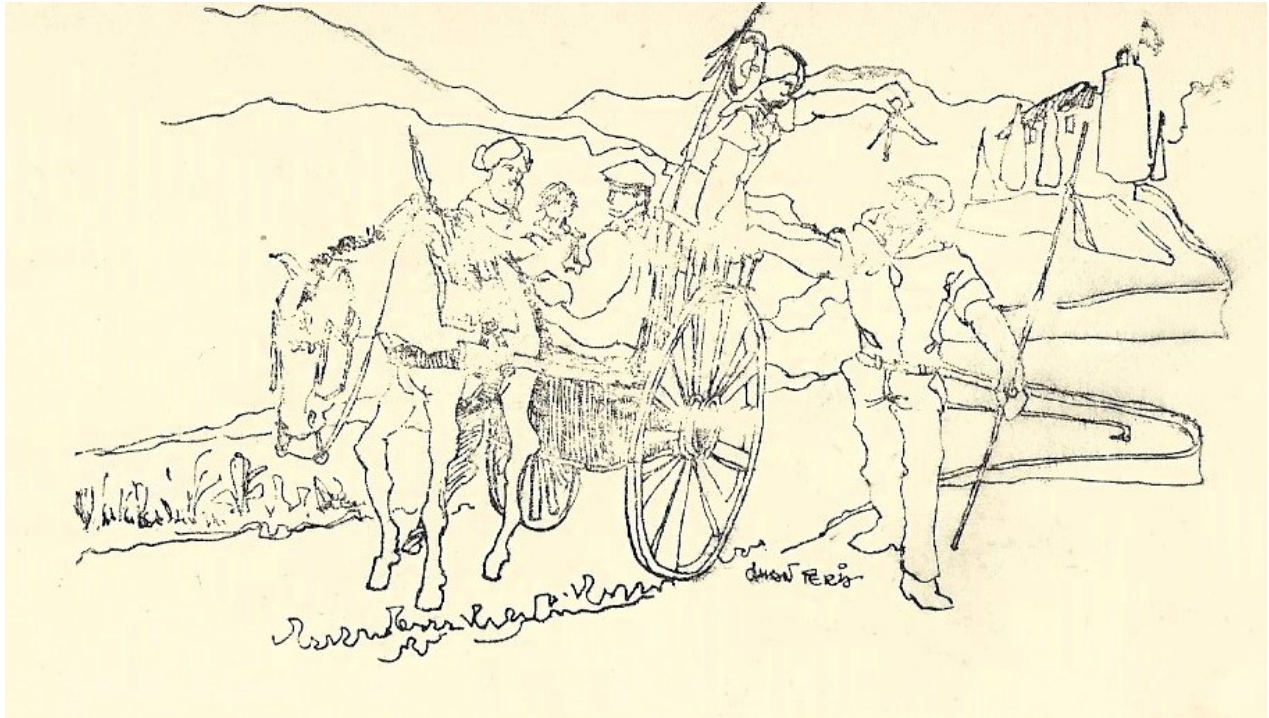
Pero como todo evoluciona, Castellón y sus Fiestas de la Magdalena han sabido adaptarse a los tiempos actuales, sin perder por ello sus más tradicionales valores.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Amb tot açò, no em resta dir res més, amb satisfacció dic que soc fill de carreter, que els carros a la magdalena, són part important de la nostra festa, perquè:

*“Anar a la romeria no és,
tan sols, anar de festa,
és deure que manifesta
orgull de genealogia”.*

LA “PEÑA CARPANTA” IN MEMORIAM PACO FONT ALCARRIA

Joan Josep Trilles i Font

Amb les xerrades amb el meu oncle Paco, el meu padrí, vam parlar de les festes de la Magdalena, i de la seua colla, la “Peña Carpanta”.

Recordem que Carpanta fou una Sèrie creada per José Escobar per a la revista *Pulgarcito* en 1947, que es va convertir en un dels més representatius de la postguerra espanyola. En el primer lliurament la història anava d'un rodamon que era convidat a un sopar de gala per a evitar que el nombre de comensals fora tretze. No va ser fins al número 7 quan va adoptar el nom de Carpanta. En una època en la qual el règim proclamava que a Espanya no hi havia pobres, Carpanta, era la realitat de la societat espanyola.

Així doncs, aquests joves que d'alguna manera patiren la fam de la postguerra, adoptaren aquest nom, tot i que tots tenien bones feines i, realment, no els faltava de res. Però com era habitual en el món de les penyes i colles, sempre hi havia un doble sentit en el nom d'aquestes. D'ell adoptaren el barret que portava.

Trobe en una carpeta un escrit de 1987, i per això convoquen al grapat d'amics, al restaurant Solymar, al camí del Serradal “para recordar y recordar los buenos ratos que pasamos en nuestra juventut”. Tots ells membres de la penya, encara tenien com a punt de trobada, la farmàcia on treballava Manuel Campos, al carrer de la Trinitat.

També trobe dos fulls amb escrits burlescos: El primer “Carta de un suicida”, d'un home que no sap si és pare, sogre, germanastre, avi, cunyat... i acaba la carta al jutge dient: “Ya ve Vd. me despido de este

Peña Carpanta

Carpanta · Pulgarcito

VIURE LA MAGDALENA RODANT

1947 Tio Paco a la Magdalena

mundo cruel porque no sé s-i quiera quien soy". En la segona trobem "Solicitud de aumento de salario de un pene", donant una bona argumentació davant l'Administració com, "No me pagan horas extras ni nocturnidad" o "No gozo de descanso semanal, ni días feriados"; l'Administració contesta que "No trabaja ocho horas consecutivas", "Descansa mucho antes de tiempo" o "A veces se retira del puesto de trabajo cuando aún tiene faena pendiente". Són dos bons exemples de la sorna de la penya, escarni molt habitual en l'època en què hi havia molt de regany i apretons.

1951 Magdalena

Bons moments, i tant, segons em deia, per Magdalena, ja que llogaven un camió, l'adornaven amb baladre, palmeres i flors, convidaven a les xicones del barri, i camí al pla de l'ermita. Al xòfer li donaven una bona propina, pe de tant en tant, frenarà bruscament i així tots es refregaven "sense voler".

Als anys quaranta anaven en carro, ben arreglats per a anar de festa. Després vingué el camió. En arribar al pla sota la Magdalena, buscaven un entorn per "matar lo cuc", gairebé sempre, en llocs empinats, per fer-ho més complicat i així ser més afavorits. No deixaven de xalar, no anaven disfressats, però portaven barrets de ballador -de carpanta-, gorres de mariner... s'ho passaven molt bé.

Crec sincerament que aquesta gent ha estat, en una època molt dura, els que d'alguna manera li donaven sentit a la festa, sobretot a la Magdalena, i per descomptat, Pasqua, estiu...

En definitiva, al·ludint al pasdoble de Pepito García, «Rotllo i canya», himne de les nostres festes, la "Peña Carpanta" tenia molt clar, com el seu personatge allò de:

Seguiu avant, no vos deixeu cap rosegó
farem tragueta a Sant Roc,
matarem lo cuc allí,
i després que dirà i després que dirà
que no som d'ací

1950 Magdalena

EN CAMIÓ O EN CARRO, FANTASIA I PROPAGANDA EN ROMERIES DELS ANYS 40

Manuel Carceller i Safont

El Castelló tradicional estava relacionat amb l'agricultura, com a activitat econòmica majoritària. És evident que les activitats del Castelló llaurador feien imprescindibles l'existència de bèsties de càrrega i de treball, com ara burros i cavalls, i també de diversos tipus de carros. Entre les fotografies de les romeries a la Magdalena de la primera meitat del segle XX tenim alguns testimonis de tot aquell món avui perdut.

De 1a romeria del 1940, en els primers anys de la dura postguerra, data una imatge d'una família muntada en un carro, fotografiada en l'esplanada tenint de fons el tossal de la Magdalena. L'aire de la foto té una certa tristesa, no eren certament temps per a celebrar alegrement moltes coses.

Des del 1945, eren els membres de les primeres comissions gaiateres els que s'organitzaven el dia de la romeria com a colles magdaleneres, una per cada gaiata, o bé colles de famílies i d'amics i amigues, com passa avui, per a participar en el concurs de carros de la Magdalena. Se'n conserva una preciosa imatge del 1948 d'un carro amb dos cavalls aparellats, de José Prades. Una altra mostra de carro familiar amb dos cavalls revestits és la colla que porta el número 16 en la romeria del 1945. D'aleshores data una altra imatge, un carro amb dos arcs florals que transporta una colla d'amics, sense dones, vestits amb llampants camises blanques. Aquelles fotos van ser captades per Vicent Traver Sastre, Wamba.

Les conseqüències de la Guerra Civil no van ser absents de les festes de la Magdalena. Malgrat els intents de despolitització de la festa, molt clars, per exemple, en l'organització dels Pregons coordinats per Manuel Segarra Ribés, en la romeria a la Magdalena també hi van haver missatges polítics, disfressats de festa. En tenim un exemple en un camió de 1945, encapçalat per un rètol d'«Arriba España» i unes banderes espanyoles monàrquiques, que transportava una paròdia de cuineres i cuiners, i estava coronat per un gran paelló. En el Castelló de la fam de la postguerra, com se sol dir, qui té fam somnia en rotllos.

De la romeria de la renaixença de les festes de la Magdalena del 1945, se'n conserven més imatges de transports molt belles i entranyables. Una és la del camió holandès, amb dones i hòmens joves vestits amb poca roba, a l'estil dels Països Baixos, amb un molí culminant la representació. Una altra instantània d'aquell temps és el camió de Tombatossals, on la caixa del conductor del vehicle va ser transfigurada en el cap del mític gegant constructor de la ciutat, sostenint l'ermita de la Magdalena. L'elegant home del barret que acompanya el grup de joves podria ser el metge i erudit Àngel Sánchez Gozalbo.

Inici de la publicitat en la romeria

El desenvolupament del comerç en el segle XX ha configurat en gran manera la vida de la ciutat de Castelló. I una de les mostres més visibles del foment comercial és la difusió de la publicitat. La professió d'agent comercial, de representant, era un dels signes de la implantació de botigues i de l'intent de crear nous hàbits de consum. En un Castelló dels anys 40 escassament motoritzat, i amb un sector agrícola encara molt important, els carros i els camions de la romeria van manifestar la importància creixent del comerç i també de la publicitat.

En la romeria del 1944, un any abans de la renaixença oficial de les festes de la Magdalena en 1945, es va muntar un singular camió comercial o promocional, amb una àmplia representació juvenil. Els elements propagandístics eren dels productes de la bodega Valdespino, una important casa de Xerés, aleshores representada a Castelló per l'agent co-

mercial José Maria Vicent Fauró, el pare de Francesc Vicent, anys després conegut com Quiquet de Castàlia.

Aquella animosa joventut va participar en la ruta a l'ermita de la Magdalena muntada en un camió ple de missatges amb les especialitats de la casa: Amontillado Inocente Valdespino, conyac Feudal, ponxe Regio, vi de Xerés Valdespino, xerés-quina Valdespino. Les retolacions artesanals van ser obra del taller de pintura de Juan José Pérez Benages, un empresari i professor de la Banda Municipal de Castelló. El taller de Pérez estava ubicat en un àmplia nau del carrer Pelayo del Castillo, per on discorria la via del tramvia de la Panderola, entre el carrer Herrero i els carrers Ximénez i Trinitat. En aquella època l'empresa de Pérez tenia contractats com a treballadors pintors com ara Pere Carpi, Francisco Mon o Paco Esteve, entre altres, que van crear monuments gaiaters i retolacions diverses en aquelles renovades edicions de la Magdalena.

En la foto del camió de Valdespino de 1944, podem veure coneguts castellonencs de la dècada dels 40 com ara Antonia Díaz Hernández, Fernando Falomir Pitarch, Ana Branchadell Pons, Fernando Arrufat Noviembre, Carmen Lozano Salazar, Vicente Martí Folch, Rosa Díaz Hernández, Concepció Martí Folch, Manuel Gual Giner, Vicente Bachero Ferrís, Vicentica Guia, Ignacio Arnau Rubio, J. Vicente Ferrer Guiral, Consuelo Castell Forcadell, César Guillaumon Castell, Andrés Martínez Gómez, Carmen Martínez Gómez, Carmen Alagarda, Vicente Andrés Alcon Chiva, Eugènia Reverter, Rosita Sos i Sara Gual Giner. En els dos extrems de la imatge observem un petit afegitó d'esportanis, no integrants del camió, que es van pegar a roda quan van veure Vicent Traver Sastre, Wamba, disposat a fer la fotografia.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

A l'any següent, en la Magdalena del 1945, la promoció de begudes de Xerés de la marca Valdespino es va fer en carro. La idea era encara més elaborada. Un grup de jòvens vestits amb birrets universitaris, confeccionats per ells mateixos, van cridar i cantar consignes publicitàries de la casa Valdespino en el transcurs de la romeria, i a més disposaven d'acompanyament instrumental. Tres membres dels dolçainers i tabaleters de la nissaga dels Ramos de Tales, que actuaven aquell any en la desfilada de gaiates per al sector 2, van participar en la romeria amb aquell carro, llogats pel representant José Maria Vicent Fauró, també vinculat al sector 2.

De la paròdia de grup estudiantil del 1945, s'han pogut identificar les següents persones. Asseguts: Mario Navarro Seder, Joaquín Escrig Cardona, Luis Serrano Martí, Tomàs Peña Sánchez, José Jiménez Safont i Andrés Martínez Gómez. En segona fila: Andrés Martínez López, Andrés el barber inspirat lletrista de cobles i fundador de murgues en el Castelló dels anys 20^a, Pio Beltran Sanz anys després famós metge puericultor, Joaquín Garcia Medall, Francisco Roger Amat i Vicente Bachero Ferris. Drets: José Maria Vicent Fauró, Miguel Roca Adell, Vicenta Borillo de Borriana, Carmen Delibano Martínez, Juliana Doménech Rebol·l, esposa de José Maria Vicent, Francesc Vicent Doménech un joveníssim Quiquet de Castàlia i Carmen Gómez Torres dona d'Andrés el barber, fent fugir uns veïns curiosos. L'autor de les lletres i tonades que foren cantades per aquell grup, tant en l'any anterior com en aquest, va ser el mateix Andrés el barber, home de gran sentit de l'humor.

En conclusió, crec que aquelles imatges dels carros i camions de les romeries a la Magdalena dels anys quaranta són les primeres mostres de participació popular en les actual festes majors de Castelló. No podem oblidar que la nova Magdalena de la postguerra era viscuda sobretot com una festa on una només una minoria es mostrava i la majoria només mirava. Per sort per a la societat de Castelló, la participació general del poble en les festes de la Magdalena va anar augmentant, any rere any, fins arribar a la gran celebració actual.

ENTREVISTA A SUSANA ARTERO I MARTÍNEZ

VOCAL DE CARROMATOS EN LA JUNTA DE DIRECTIVA DE LA FEDERACIÓ DE COLLES DE CASTELLÓ.

Com et vas iniciar en el món dels carromatos? Què et va motivar a involucrar-te en esta tradició?

El meu grup d'amics sempre ens inclinem més per les colles per a viure les nostres festes, sempre intentàvem aconseguir un motocultor i un remolc el qual decoràvem amb branques de tarongers per a protegir-nos del sol i preniem el camí a l'ermita de la Magdalena el dia de la Romeria, la festa sempre la vivíem units i clar una cosa porte a l'altra...

Véiem als carros engalanats que circulaven per la ciutat no sols com a element de diversió, sinó com a part de la seua identitat, i eixe va ser el detonant per a iniciar-nos amb l'elaboració del nostre propi carro engalanat. El grup d'amics els quals ens unix una forta amistat volíem formar part de transmetre les nostres tradicions.

Quants anys portes i com ha sigut la teua evolució dins d'este món?

En els locals o garatges dels familiars del grup d'amics, quan era adolescent ja muntàvem la nostra colla, com a punt de trobada i de caràcter festiu. Amb el pas dels anys, ens vam adonar que volíem una mica més, formar part de les festes fundacionals de la nostra ciutat. En 2012, el nostre carro ja estava dissenyat i construït, gràcies al nostre esforç, ganes i com no, uns quants esmorzars.

Des del principi tota la colla ens involucrem en tots els actes que des de la Federació de Colles de Castelló organitzava.

Després del pas com a membre en 2019 de la Junta de Festes de Castelló, on entre altres funcions actue com a enllaç de les colles de Castelló, passe a formar part de la Junta Directiva de Federació de Colles com a vocal de carros engalanats i des de llavors continue.

Per als qui no estan familiaritzats, què representa el carromato dins de les festes de la Magdalena? Quina és la història darrere dels carromatos? Com han evolucionat al llarg dels anys?

Els carros engalanats per la seua singularitat són un símbol més que suma a les festes. Els carros de cultiu es decoraven i s'utilitzaven per a la pujada a la Romeria i la Tornà, perquè cal recordar que Castelló era una ciutat de llauradors, la seua evolució ha portat a estes verdares obres d'art, transformant vehicles en antigues cases de cultiu. Els carros engalanats han sigut i són part de la cultura popular de les nostres festes.

Els carros s'han anat adaptant als temps, però les seues innovacions no han perdut les tradicions.

Qui participen en el disseny i la decoració del carromato? És un treball col·laboratiu o sol haver-hi un encarregat de la part creativa? Quins elements decoratius són imprescindibles en un carromato? Hi ha algun símbol o estil tradicional que sempre es respecte?

La construcció d'un carro engalanat és un procés artesanal que mescla tradició, decoració i organització. Tot el treball és realitzat en la majoria dels casos per tots els membres de la colla, excepte l'"espavilat" que sempre té alguna cosa a fer i sap fugir-se d'estudi. Tots els carros engalanats han de complir unes mesures màximes, elements de seguretat i il·luminació arreglats en els estatuts, i sobretot no s'ha de veure cap element propi del vehicle.

Quin paper juguen els carromats durant les festes? Com els veus integrats dins de la festivitat? Quin és el moment més important en què els carromats són protagonistes durant la festa? Quants carromats participen en la festivitat i quin tipus de recorreguts o activitats duguen a terme?

Els carros engalanats durant els últims anys han anat creixent en número, per la seua vistositat, originalitat i simbologia que representen, tenen un paper molt benvolgut pels castellanencs durant la setmana de la Magdalena i en altres actes fora d'estes dates, on són sol·licitats pels organitzadors per a col·laborar i participar en les seues festes.

La imatge de la gent de colles i en conseqüència la dels carros ha anat millorant, gràcies a l'obstinació de la Junta directiva de Federació, com als integrants de totes i cada una de les colles. Cada dia hi ha més implicació en les festes en el que representem i sobretot en la multitudinària participació de les colles i carros en els actes organitzats per la nostra Federació.

Els carros són protagonistes en tots els actes sincerament, que no són pocs, però sense haguera de dir-te l'acte en el qual els carros són protagonistes és la Desfilada d'animació de colles, on hi ha una màxima participació de carros i colles, traient la seua part més creativa, dinàmica i divertida per a compartir tant amb grans com xicotets, l'afluència de públic pels carrers de la ciutat, en este acte és molt significativa, i és un acte esperat pels castellanencs. Però no puc oblidar-me del dia de la Romeria, eixa fila d'alqueries en moviment cap a l'ermita de la Magdalena, eixe dia ixen els 110 carros engalanats amb les seues millors gal·les, per a seguir amb la nostra tradició i com no, concloent amb la Tornà a la ciutat.

La resta dels actes no són menys importants, però també molt participatius; la cavalcada infantil, les caravanes a la mascletà, la visita al parc Ribalta, la Mostra Gastronòmica...

Quins són els desafiaments principals en treballar amb els carromats? Quin tipus de manteniment o reparacions s'han de fer per a assegurar-se que tot funcione correctament? Quin tipus de maquinària o tecnologia utilitzes per a muntar els carromats? És un treball que continua sent bastant manual o ja s'empren tècniques més modernes?

El primer que cal tindre en compte és que estos vehicles són camions, furgonetes... antics, no hi ha vehicles moderns, a tots se'ls ha canviat s'estructura, capacitat, remodelats a les necessitats de cada colla. El treball és complicat i requereix moltes hores i imaginació per a poder estar a l'altura dels nostres companys.

Però el handicap més gran és que estem amb vehicles que tenen un motor molt treballat i

ací és on ens sorgixen els problemes, el recanvi de peces, no trobar les avaries i el pitjor de tots que se't desbarate el carro en la setmana de magdalena i no tingues temps material per a reparar-ho, perquè la majoria per no dir tots els carros s'arreglen entre els membres de les colles, i si no podem entre colles sempre hi ha algú que et tira una mà. Una característica pròpia de la gent de colles.

Els carromatos són una part molt visible de la festa. Com veus la relació entre els carromatos i la comunitat local? Quin tipus de connexió creus que es crea entre les persones que treballen en els carromatos i el públic que els gaudix?

Com ja he comentat anteriorment, la participació dels carros en els actes de la setmana gran de Castelló és molt nombrosa i en l'agenda dels castellonencs ja formem part.

Hi ha alguna tradició o ritual relacionat amb els carromatos que s'haja transmés de generació en generació?

De generació en generació en el món dels colles es transmet companyonia, amor per la festa i les tradicions. Són pràcticament 24 hores els nou dies de les festes els que es conviu junts, entre riures i alegria entre "cacauets i mistela" i els nostres fills és el que viuen i aprenen.

El carromato ha sigut sempre el mateix tipus de vehicle o hi ha hagut canvis significatius en el seu disseny i funció amb el pas dels anys?

Els carros triomfals en 1945 eren arrossegats per animals, formant part de la Romeria i més tard els llauradors amb els seus motocultors arrossegaven als remolcs decorats fins a arribar als tractors. Ja queden pocs carros amb tractor, però la comoditat de conduir i sobretot si et toca una magdalena plujosa ha portat a construir carros engalanats a partir de vehicles com són actualment la majoria dels carros. Amb la qual cosa és clar que continuem preservant la cultura de Castelló i les seues tradicions acoblant-nos als temps.

Penses que els carromatos haurien de ser considerats patrimoni cultural de Castelló? Per què?

Per a nosaltres els carromatos ja són patrimoni cultural, encara que legalment no han sigut considerats. Amb l'interès de les colles, l'acceptació i l'acolliment entre els castellonencs ja és suficient per a nosaltres.

Quina importància té per a tu personalment mantindre vives estes tradicions i com t'agradaria que es percebera el treball que es fa amb els carromatos?

La tradició dels Carros Engalanats va sorgir a principis de segle passat, abans fins i tot de tindre les Festes de la Magdalena el format actual, on colles d'amics i famílies realitzaven l'ofrena en carros tirats per animals per a passar un dia de festa en bona companyia. Hui dia, amb l'evolució natural del pas del temps, eixe esperit i eixa tradició roman i ens permet gaudir dels Carros Engalanats en companyia de les persones de les nostres colles. Moltes persones, i el curiós és que la majoria són "aliens" al món de la festa, valoren el treball que comporten els carros i saben apreciar la seua vistositat i tot el que comporta mantindre viva esta tradició de la nostra festa. Només falta que persones d'altres col·lectius comencen també a apreciar-los de la mateixa forma.

Com veus el futur dels carromatos dins de les festes de la Magdalena? Hi ha alguna cosa que t'agradaria que canviara o millorara? Creus que les noves generacions estan interessades a continuar amb esta tradició o veus algun risc que es perda amb el temps?

Perquè si podem continuar, en el que a legalitat es referix, almenys com fins ara, veig un fu-

tur molt bo, perquè dins de la Federació de Colles hi ha més de la mitat de colles que tenen carro, i cada any se sumen nous, i en els casos en els quals algunes colles s'han donat de baixa, altres noves han reutilitzat eixos carros per a reformar-los i fer-se nous, així que tenim el futur assegurat, sobretot amb les noves generacions que són les que més gaudixen i les que ho viuen des de xicotets. Moltes de les colles noves amb carros són ja joves que es "independitzen" de les colles dels seus pares i es fan nous carros per a ells, així que el futur en les colles i en els carros està més que assegurat.

Per a tu, què significa treballar amb els carromatos en la festa de la Magdalena? Quines emocions o records personals et porta cada edició de la festa?

Gaudir de les celebracions tradicionals de la nostra ciutat en companyia és si cap més festa. Treballar per les colles de Castelló és un orgull i una responsabilitat, i estar al capdavant dels Carros Engalanats, amb el que suposen per a les nostres festes i per a les colles, és una forma molt especial de viure les festes, ja que porta darrere molta faena, però ens permet viure la festa en primera línia i xalar dels actes organitzant perquè tot isca sempre de la millor manera possible.

Què li diries a algú que mai ha vist un carromato de la Magdalena en viu? Què haurien d'esperar o sentir en veure'ls participar en la festivitat?

Li diria que són un element tradicional de les festes de Castelló, amb una història i una tradició arrelada a la nostra ciutat i que no es veu en altres festes. És una manera de poder viure les festes amb molta alegria acompanyada sempre dels teus amics i familiars, i que et permet viure els 9 dies de festa en companyia també de la resta de colles en un ambient de festa i germanor.

Hi ha alguna cosa més que t'agradaria compartir sobre la teua experiència treballant amb els carromatos o sobre la festa de la Magdalena en general?

Els carros engalanats són alegria, cultura, tradició, germanor, però també molta faena que es veu recompensat amb la il·lusió de totes les colles per estar i seguir en estes festes.

Quins factors històrics o socials van portar a la incorporació dels carromatos en les celebracions de la Magdalena? Hi havia alguna necessitat o propòsit específic darrere de la seua inclusió?

La tradició d'anar a la romeria amb els carros engalanats es remunta al segle XVIII, quan es realitzava el recorregut amb tracció animal, replet d'amics i riures, perquè com ja hem comentat venim d'un poble de llauradors, i estos eren els estris habituals a les cases. Però el que més representaven era la unió entre bona companyia, sense faltar "els cacaus i tramussos" a més de la bota plena de vi i un "bon grapat de llonganisses, eixa és realment la necessitat de la seua inclusió perquè els dies en els quals duren les festes gaudim i compartim junts cada moment de la setmana més especial de l'any.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

VIURE LA MAGDALENA RODANT

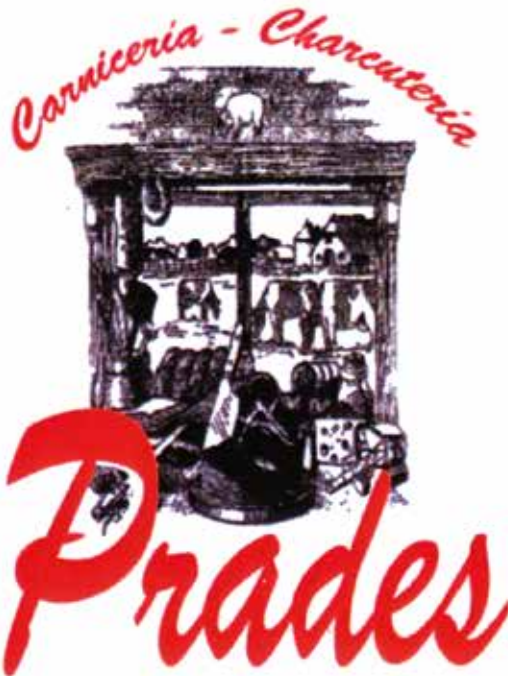

**Especialitat en
embotits casolans
i pernils de Terol**

**Tel. 964 25 51 79
C/ Riu Palància, 5
CASTELLÓ**

ac ANTONIO COLOM
asesores
Assesoria fiscal, laboral i comptable

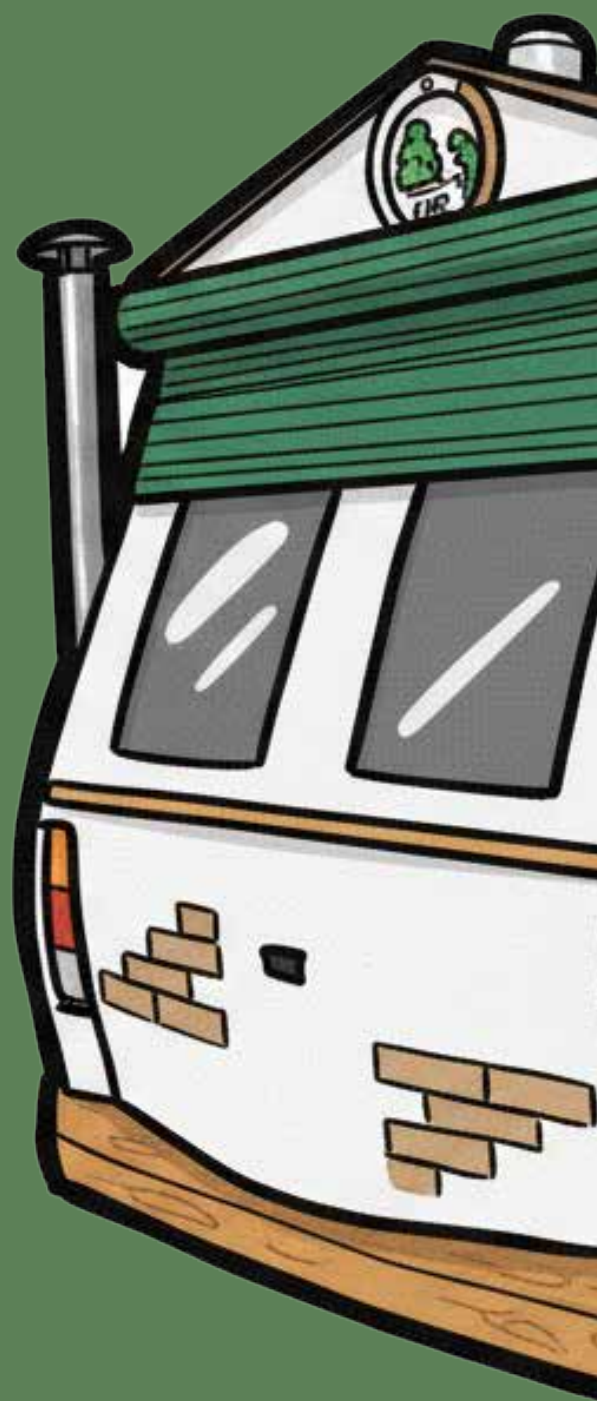
Tel. 964 20 71 49

C/ L'illa Baleato, 51 entlo. - 12006 Castelló
antoniocolom@acasesores.net

ARTICLE QUE ES PRESENTA AL CONCURS DE
MILLOR ARTICLE INÈDIT

ARTICLENMENT

Article inèdit sobre “Orgull del passat, 775 anys de privilegi de trasllat”

EL PRIVILEGI DEL TRASLLAT, FONAMENT DE LA ROMERIA DE LES CANYES

Manuel Carceller i Safont

Actualment, la romeria a l'ermitori de Santa Maria Magdalena, coneguda com a romeria de les Canyes, constitueix la principal i més important manifestació històrica, cultural, antropològica i festiva del poble de Castelló. És l'origen també de les actuals festes de la Magdalena, commemoratives de la fundació de la ciutat.

Tenim documentat històricament que, el 8 de setembre del 1251, el rei Jaume I el Conqueridor va atorgar, a Lleida estant, un privilegi especial destinat al seu lloctinent al regne de València, Ximén Pérez d'Arenós, per tal de poder traslladar l'antic Castelló des del tossal de la Magdalena al pla, i en concret al recinte de l'antiga alqueria musulmana de Benirabe. Es tracta del document conegut com el privilegi del trasllat, del qual commemorem en el 2026 el 775 aniversari.

Aquest castell era anomenat en documents aragonesos redactats en llatí, a finals del segle XI, com a «Castilgone», «Castilion de ripa di mare», en època del rei Pere I d'Aragó, fins que a principis del segle XII va tornar al poder dels almoràvits, és a dir d'un nou poder musulmà. A final del mateix segle, el 1172, pel castell es pagava tribut al rei Alfons el Cast, avi de Jaume I, que el va donar al bisbe de Tortosa. Posteriorment, els pobladors musulmans de la fortalesa es van retre al rei Jaume I el Conqueridor en l'any 1233, després de la caiguda de Borriana. Des d'aquell temps en documents ja escrits en llengua catalana^a va ser conegut amb el nom de «castell del Sas» és a dir del secà, «castell de Fadrell» o «Castelló de Borriana».

El privilegi del trasllat és llegit cada any en l'homenatge a Jaume I, en l'inici de les festes de la Magdalena, com a culminació del vibrant matí del dissabte del Pregó. El tal privilegi és un document redactat en llatí, conservat a l'Arxiu Històric Nacional, i de fet la traducció al valencià va ser promoguda per la Germandat dels Cavallers de la Conquesta, per a poder integrar una lectura comprensiva del text dins un acte fonamental de la Magdalena com és l'homenatge al rei fundador. Per tant, podem dir que el privilegi de trasllat és l'element central que justifica i dona ple sentit a l'homenatge que Castelló fa cada any al rei Conqueridor. No és trivial la importància del fonament històric en les festes de Castelló. Només per eixe fet, la lectura del privilegi del trasllat en l'homenatge al monarca, la ciutat ja podria justificar el caràcter de la Magdalena com a festa fundacional.

Ermita de la Magdalena en 1980

Poques vegades recordem que Jaume I va atorgar el 1245 a la nova vila un altre privilegi, el de triar jurats i consellers, és a dir la potestat institucional, que permetia constituir un consell municipal, allò que actualment anomenem corporació o ajuntament. A la vila se li atorgava el dret de tindre una administració i una representació de la comunitat veïnal. I eixe consell de Castelló és el que, des del temps medieval, va decidir organitzar romeries, processons i actes de caritat.

Quin és l'origen de la romeria al Castell Vell? En una acta del Consell municipal del 10 d'abril del 1375, publicada pel cronista Lluís Revest, es parla d'una «professó del castell vell». Però, tal com explica l'historiador Carles Rabassa, encara no podem veure ací un precedent de la tradició posterior. Es va fer a finals de març o principis d'abril perquè era un temps d'epidèmia de pesta i d'una gran crisi alimentària, per la mala collita de cereals, i a la primavera és quan cal demanar la pluja al cel. El significat d'eixa romeria, que va coincidir amb el temps de Quaresma, tenia sens dubte un sentit penitencial, però no va tindre continuïtat. A més sabem que l'ermita de la Magdalena encara no estava construïda, perquè data del segle XV, quan la va bastir el frare Antoni, vingut del monestir de Santes Creus, conegut com el frare barbut.

Des del 1572, ja en el segle XVI, està documentat el costum de peregrinar cada any a l'ermita de la Magdalena, per a demanar pluges que paliaren les sequeres. Es tracta d'una processó que ja s'estava fent anteriorment, no sabem des de quan, però l'acord de 1572 respon a la voluntat del Consell de Castelló de fixar clarament el pressupost i el finançament de la romeria. Quan l'erudit Àngel Sánchez Gozalbo va investigar els inventaris de la Magdalena va interpretar l'augment del patrimoni de l'ermita, des del 1537, com una mostra de la rellevància que als segles XVI i XVII va poder adquirir la peregrinació, celebrada llavors el tercer dissabte de Quaresma.

Festa de commemoració de la fundació

Els canvis polítics de principis del segle XVIII, amb la victòria borbònica en la Guerra de Successió, i l'abolició dels furs, és a dir de les lleis pròpies valencianes, i de les llibertats de Castelló i de tot el Regne de València, no eren propicis per a celebrar festes.

L'erudit Josep Llorens de Clavell, secretari de l'Ajuntament de Castelló des del 1710, va escriure una crònica titulada *Fundación y traslación de la villa de Castellón de la Plana*, conclosa en 1730, que constitueix el primer relat conegut sobre la tradició de la festa de la Magdalena. Segons l'autor, aquesta «devotíssima procesión de clérigos, religiosos y la villa» té lloc cada any «para memoria de la antigua villa y castillo». Es tracta de la primera vegada que es publica una interpretació de la romeria a la Magdalena com una celebració de l'origen de la vila. Per tant, la creació del sentit historicista de la romeria de les Canyes, de record i d'homenatge als avantpassats, està fonamentat en el privilegi del Trasl·lat. La romeria, pel record del tal privilegi, va acabar creant una consciència, una identitat històrica, del que era el passat col·lectiu i del que volíem commemorar com a poble.

En l'any 1749 l'Ajuntament de Castelló, superat un període de deutes econòmics que va fer disminuir les activitats, va acordar la recuperació de la romeria a la Magdalena. L'acord municipal va fer servir un llenguatge molt ampul·lós: «será muy conveniente y puesto en razón se restablezca el presente año en adelante, con motivo de ser de gracias y en memoria de la traslación del pueblo al hermitorio de la Santa al presente sitio... en atención a que no se pierda dicha memoria y con ello se origine la ruina de su hermitorio».

Podem dir, doncs, que a partir del primer terç de segle XVIII al secular sentit penitencial que havia tingut originàriament la romeria, als segles XIV, XVI i XVII, se li va afegir el sentit commemoratiu. Des del Setcents s'interpreta la festa de la Magdalena com una commemoració de la fundació de la vila de Castelló i de record del seu antic poblament.

Singularitat de la festa al Castell Vell

El fet que Castelló de la Plana celebri festívolament els seus orígens com a poble, d'una forma tan definida, representa sens dubte una manifestació d'orgull del passat. Només cal que comparem les festes de la Magdalena amb les del nostre entorn de la Plana. Només Vila-real té una celebració de l'origen, el 20 de febrer, quan es commemora la concessió per Jaume I de la carta pobla, i és un acte creat a partir de la transició democràtica després del franquisme.

Aquest caràcter de celebració de l'«essència històrica» és segurament una de les raons que fins ara no s'haja perdut la memòria de la llegenda de la fundació de Castelló, en un imaginari trasllat en un tercer dissabte de Quaresma de 1252. I lligats a la identitat històrica es troben els símbols de la peregrinació. La romeria de les Canyes de Castelló sempre ha tingut la presència d'un reliquiari, que segons la tradició conté un fragment d'os de santa Maria Magdalena i d'un queixal de sant Llorenç. Eixos símbols de figures de la fe recorren els vells camins de l'horta cap a l'ermitori de l'antic solar castellonenc.

Consueta de la romeria de les canyes

La Romeria a la Magdalena conserva una fidelitat a un ordre establert des del temps antic, amb unes estacions marcades per la tradició secular. Quatre heralds o reis d'armes, que portaven cartells amb els noms del rei Jaume I el Conqueridor, Ximén Pérez d'Arenós, Alonso d'Arrufat i l'any 1252, encapçalaven el seguici processional cap al Castell Vell des del 1852, any en què se celebrava el VI centenari de la fundació de la ciutat. Els símbols triats formen part de la realitat històrica del privilegi del trasllat, com ara Jaume I, Ximén Pérez d'Arenós, i també de la llegenda, com és el cas del 1252 i d'Alonso d'Arrufat, home de ficció present al llibre de les *Trobes de mossén Jaume Febrer* on se'ns presenta com el director del traçat urbà del primitiu Castelló del pla.

Acabat el dinar del dia de la Magdalena, des del 1992 es va introduir una nova cerimònia, l'homenatge a la sang dels moros. Diversos regidors nacionalistes, primer Antoni Porcar i després Enric Nomdedéu, van pronunciar uns discursos a partir del record dels antics pobladors del Castell Vell. Després de la interpretació de la *Marxa de la ciutat*, era la mateixa autora de la composició, Matilde Salvador, la que feia la cloenda de l'acte, pronunciant la invocació «Pels moros», i llançant un ramellet de flors cap al fons del barranc. Aquell emotiu homenatge a la sang dels moros també podríem interpretar-lo com un evocació del temps anterior al privilegi de trasllat, com una commemoració de l'època que es clou per a la història a partir de la conquesta de Jaume I.

Els símbols i els rituals, d'origen secular o contemporani, on es fonen la imaginació i la interpretació de la història, mostren que les festes no podrien perdurar sense aquest valor d'integració social. Potser eixa és la significació més profunda de la concessió per part de la Generalitat Valenciana, el 1997, del títol de Bé d'Interés Cultural al Castell Vell de la Magdalena. Aquell acte va ser també un reconeixement al cor de la festa major de Castelló, on el poble viu el goig de la seua mateixa existència històrica.

Homenatge a Jaume I en 1990, amb Daniel Gozalbo, alcalde; Pilar Chiva, Na Violant; Francesc Vicent, Quiquet, presentador de l'acte; i Emili Olucha prohom de la Germandat.

Jovani

Pastelería

C/ Juan Ramón Jiménez 53 - Castellón
Teléfono 964252442

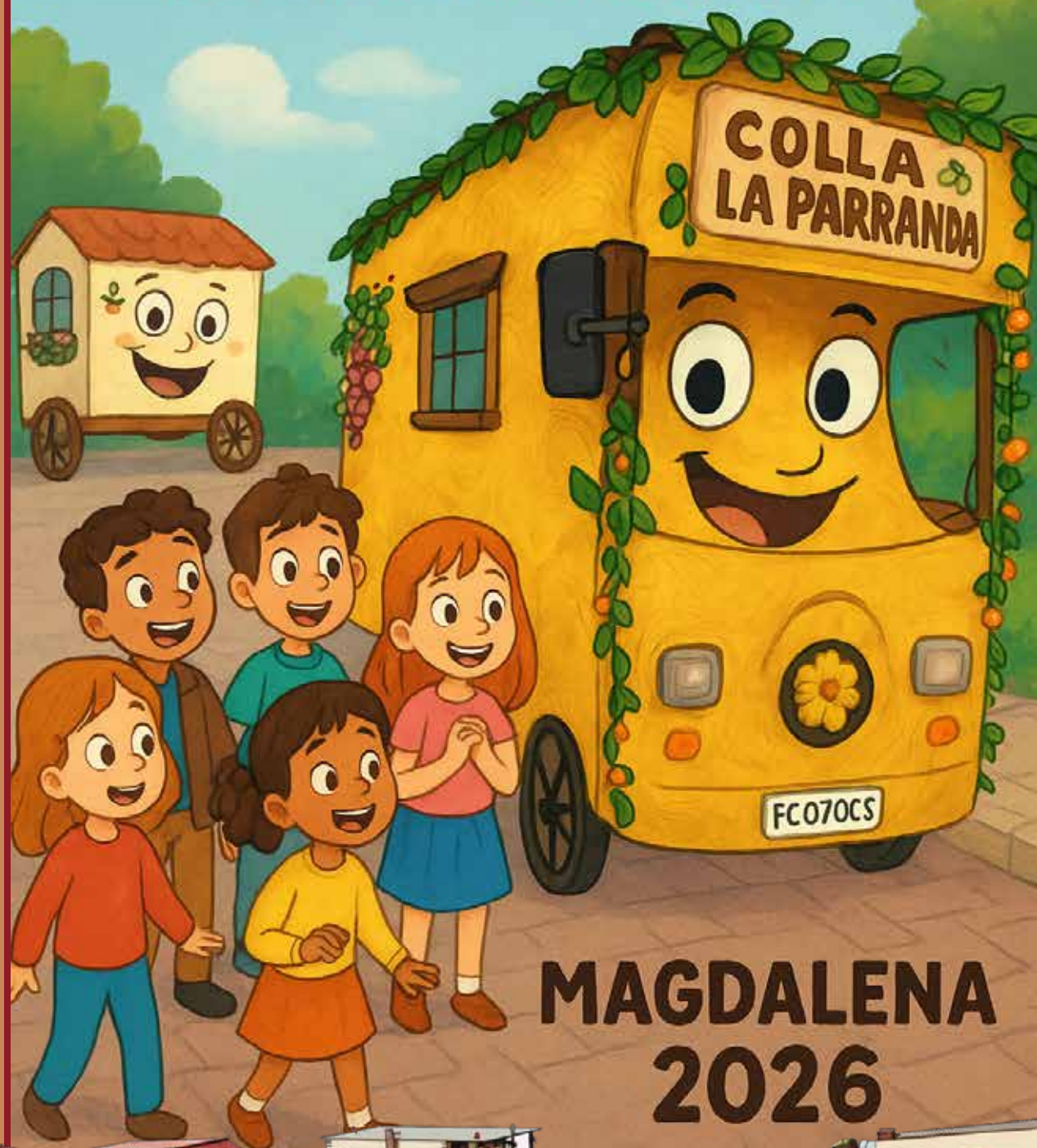
Ivan
Estebanez
Coruña

**Construccions
i reformes**

C/ Leopold Querol 63 B.5
12560 - Benicassim (Castelló)
Mòbil 660 657 755 / 659 125 684
ivanestebanezc81@gmail.com

EL MISTERI DELS CARROMATOS DE LA MAGDALENA

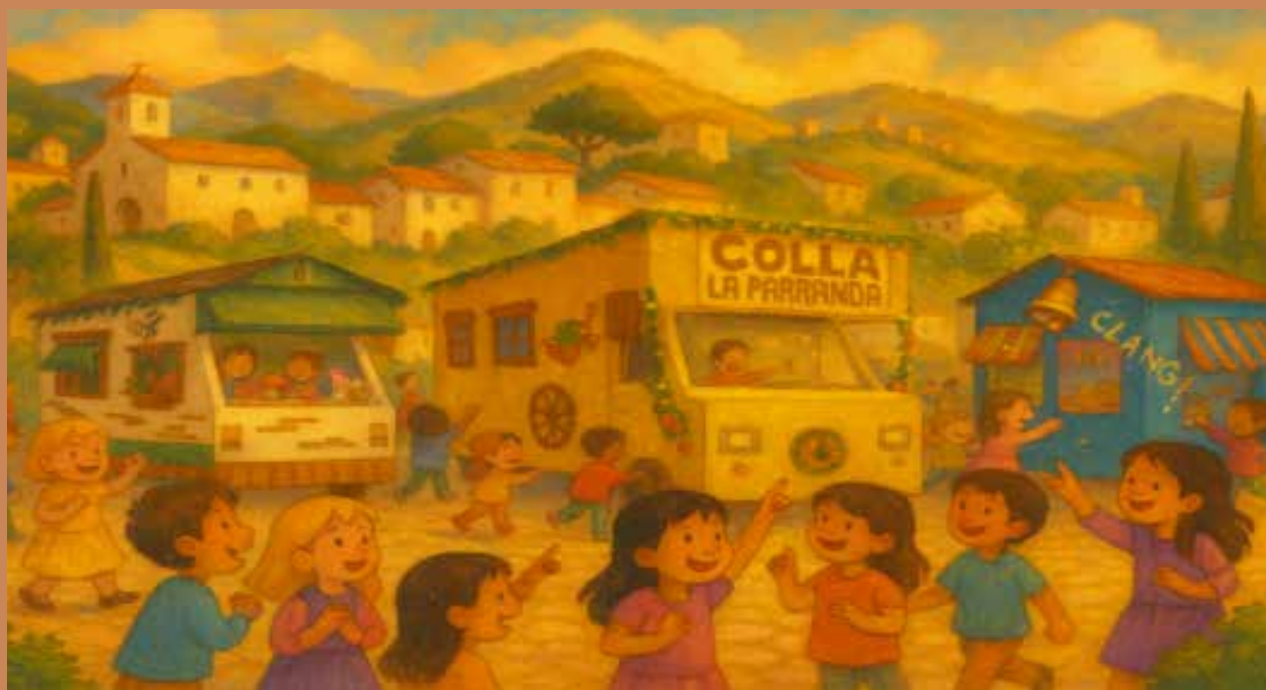
**MAGDALENA
2026**

EL MISTERI DELS CARROMATOS DE LA MAGDALENA

Per Elisa Beteta i Suárez membre i dama de la comissió 2026

En un poble xicotet, al voltant de tossals verds, cada diumenge els cèlebres carromatos de la Magdalena l'omplien de rialles i colors. Els artesans oferien dolços, joguets i teles, mentre els vells carromatos de fusta s'esvaraven sense esforç per la plaça, pintats de blau, roig i groc. Com que cada carro semblava tindre la seua pròpia personalitat, els xiquets sempre esperaven amb emoció aquest dia; alguns emetien sorolls de campanetes, altres tenien aroma a canyella o a pomes acabades de coure.

Un grup d'amics va optar per investigar la fira ells mateixos, el dissabte de vesprada, abans que apareguera la multitud. Eren Lucas d'onze anys, Valentina de déu, Mateo de nou, Clara, de set, i Sofia de sis.

Estos cinc amics mentre caminaven entre els carromatos, es meravellaven amb els colors i les aromes dolces, i jugaven a crear històries sobre cada carret.

De sobte, alguna cosa els va cridar l'atenció: un dels carromatos, el més vell, semblava brillar amb una llum molt lluenta, com si tinguera vida pròpia.

—Ho heu vist? — va preguntar Clara, indicant el carromato — Sembla que m'està parlant.

Els xiquets es van acostar amb precaució i, en el moment en què Mateo va tocar la fusta del carromato, aquest va començar a desplaçar-se. No obstant això, no era com els altres carromats que movien els artesans: aquest surava uns centímetres per damunt del pis i girava amb suavitat sobre el seu propi centre, produint un so musical.

—Guau! — va cridar Lucas — Aquest carromato és... màgic!

Valentina deia mentre Sofia retrocedia:

—És necessari que pugem. Potser ens duu a algun lloc ocult.

Sense pensar-ho massa, tots van pujar al carromato. A penes es van acomodar, una càlida brisa els va envoltar i, de sobte, es van trobar surant sobre el poble. Les teulades, des de l'alt, semblaven quadrats de xocolata i els arbres es movien amb suavitat, com si estigueren saludant. Mentre que el vent els despenjava el cap, els xiquets reien i cridaven.

—Estem volant! — va exclamar Mateo. Això és sorprenent!

VIURE LA MAGDALENA RODANT

El carromato va continuar girant fins que va arribar a una zona desconeguda per a tots: un bosc poblat amb flors enormes i animals parlants. Un conill blanc amb ulleres els esperava allí, observant-los amb una expressió de saviesa:

—Us rebem en el Bosc Encantat de la Magdalena!. Únicament els xiquets amb un cor curiós són capaços d'arribar fins ací.

Els xiquets van observar tot al seu voltant amb sorpresa. Hi havia papallones de gran grandària, granotes que cantaven en harmonia i arbres les branques dels quals es movien com a braços. Alguns ocells tenien plomes de colors impossibles i xiulaven melodies que els xiquets no havien escoltat mai.

—Però..., què fem ací? — va preguntar Sofia, amb un poc de por —

—No vos preocupeu — va dir el conill —

La vostra missió consisteix a assistir els carromatos màgics en la seua cerca de l'Estrella Perduda. Els carromatos no podran tornar a reluir en la fira sense ella.

Els xiquets, emocionats, van començar la cerca. Van saltar sobre bolets de gran grandària, van travessar rius acolorits i van solucionar els enigmes que els plantejaven els animals del bosc.

El carromato brillava més intensament i reproduïa melodies festives cada vegada que resolien un enigma. Clara i Sofia recollien flors per a obrir un pont invisible, mentre Mateo, Valentina i Lucas van haver de recitar un embarbussament perquè una rabosa astuta els deixara passar.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

Després de molts incidents, van arribar al centre del bosc i van trobar l'Estrella Perduda: una pedra brillant que variava de color amb cada riallada. Amb cura, Clara la va prendre i la va posar en el carro. El carromato es va il·luminar en aquell moment amb tots els colors de l'arc de Sant Martí i va començar a pujar lentament a l'aire, transportant-los de retorn a la fira.

Els xiquets eren conscients que una cosa màgica havia passat quan la llum es va apagar en aterrar. Els carromatos de la Magdalena continuaven ací, esvarant-se suaument, però ara amb una lluentor única que només ells, els cinc amics eren capaços de recordar.

—Penseu que una altra persona se n'adonarà? —va preguntar Valentina

—No importa —va dir Lucas. Coneixem l'existència de la màgia, i amb això n'hi ha prou.

Des d'aquell dia, cada diumenge, en veure els carromatos rel·luir un poc més mentre recorrien la plaça, Clara, Mateo, Sofia, Lucas i Valentina somreien en recordar la seua extraordinària experiència en el Bosc Encantat. Els xiquets sabien que cada carromato tenia un cor secret que només ells podien entendre, a pesar que els altres no podien veure la màgia.

D'aquesta manera, els carromatos de la Magdalena van continuar oferint alegria a la plaça i als cors de la gent del poble, mentre que els cinc amics mantenien un bell secret que sempre portarien amb ells: la màgia existeix... i a vegades, apareix si més no t'ho esperes.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

DISSABTE 7 DE MARÇ

- 12:00 h Anunci oficial de festes.
- 14:00 h Obertura oficial de la carpa amb el tall de cinta pels carrecs de la Gaiata.
- 16:00 h Cavalcada del Pregó.
- 21:15 h Sopar de pa i porta.
- 22:30 h Disc mòbil.
- 00:00 h Trasllat de la Gaiata del Magatzem municipal al carrer Sanaüja.

DIUMENGE 8 DE MARÇ

- 07:00 h Repartiment de canyes i cintes a la plaça Major.
- 08:00 h Romeria de les canyes.
- 12:00 h Obertura de la carpa.
- 20:30h Desfilada de Gaiates.
- 21:15 h Sopar de pa i porta.
- 22:30 h Disc mòbil.

DILLUNS 9 DE MARÇ

- 10:00 h Pregó infantil.
- 12:00 h Obertura de la carpa.
- 14:30 h **Dinar de germanor.**
- 16:00 h **Bingo "Cultural".**
- 20:00 h Encesa de Gaiates i trasllat de la Gaiata al sector.
- 21:15 h Sopar de pa i porta.
- 22:30 h Disc mòbil.

DIMARTS 10 DE MARÇ

- 10:00 h Obertura de la carpa.
- 11:00 h Torrà popular patrocinada per *Eurotrans Hnos Pozo*.
- 17:00 h Vesprada dels xiquets (jocs populars...) patrocinada per els carrecs 2026 i concurs de dibuix patrocinat per la Gaiata 19 La Cultural.
- 17:30 h Xocolatada, patrocinada per els carrecs 2026.
- 21:00 h Acte de lliurament de premis de Gaiates i llibrets en la plaça Major.
- 21:15 h Sopar de pa i porta.
- 22:30 h Disc mòbil.

DIMECRES 11 DE MARÇ

- 12:00 h Obertura de la carpa.
- 17:15 h Vesprada dels xiquets amb actuació infantil del Mag CHEMAGO
- 18:15 h Xocolatada, patrocinada per les madrines d'Honor.
- 21:30 h Sopar de pa i porta
- 22:00 h **"Tú cara me suena"**, pots apuntar-te en la barra de la carpa, el sopar de pa i porta. Al finalitzar Karaoke i disc mòbil.

VIURE LA MAGDALENA RODANT

DIJOURS 12 DE MARÇ

- 09:30 h Visita de la Federació de Colles.
- 10:00 h Obertura de la carpa.
- 11:00 h Barbacoa popular patrocinada per *Grues la Plana*.
- 17:00h **Coso Multicolor**.
- 21:15 h Sopar de pa i porta.
- 22:30 h FESTA DE DISFRESES AMB l'actuació de *DJ JOAN*.

DIVENDRES 13 DE MARÇ

- 12:00 h Obertura de la carpa.
- 17:00 h Visita de les Reines i la seua Cort d'honor al sector.
- 21:30 h Sopar de pa i porta.
- 22:15 h **GRUP de ROCK ESPANYOL** "SUSANA Y SUS SECUACES"
- 00:15 h Actuació de *DJ JOAN*.

DISSABTE 14 DE MARÇ

- 12:00 h Obertura de la carpa.
- 16:00 h Ofrena de flors a la Mare de Déu del Lledó.
- 21:30 h Sopar de pa i porta.
- 22:30 h **Festa Flamenca** a càrrec del grup *RUMBA 13*.
- 24:00 h Disc mòbil.

DIUMENGE 15 DE MARÇ

- 10:00 h Obertura de la carpa
- 11:45 h Repartiment d'arròs, cadires i taules pel concurs de paelles.
- 12:00 h Començament del **concurs de paelles**.
- 14:30 h Degustació de paelles pel jurat.
- 16:30 h Lliurament de premis dels concursos de la setmana i Rifa "Cultural"
- 17:00 h Disc mòbil.
- 20:00 h Desfilada final de festes.
- 00:00 h Magdalena Vitol.

NOTES

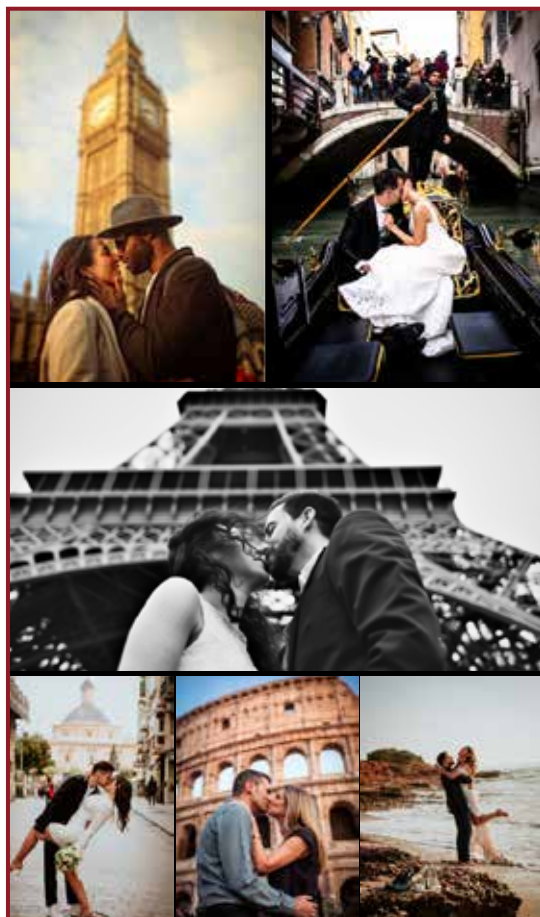
La inscripció al concurs de paelles finalitza el divendres 13 de març a les 22.00 h. Per als NO socis la inscripció serà de 10 € amb 1 taula i 8 cadires.

La comissió no farà repartiment de llenya per al concurs de paelles.

Un cop finalitzat el concurs de paelles, es prega la col·laboració de les persones assistents en la retirada de taules i cadires.

La comissió de la Gaiata es reserva el dret de modificar o alterar qualsevol acte d'este programa al llarg de la setmana.

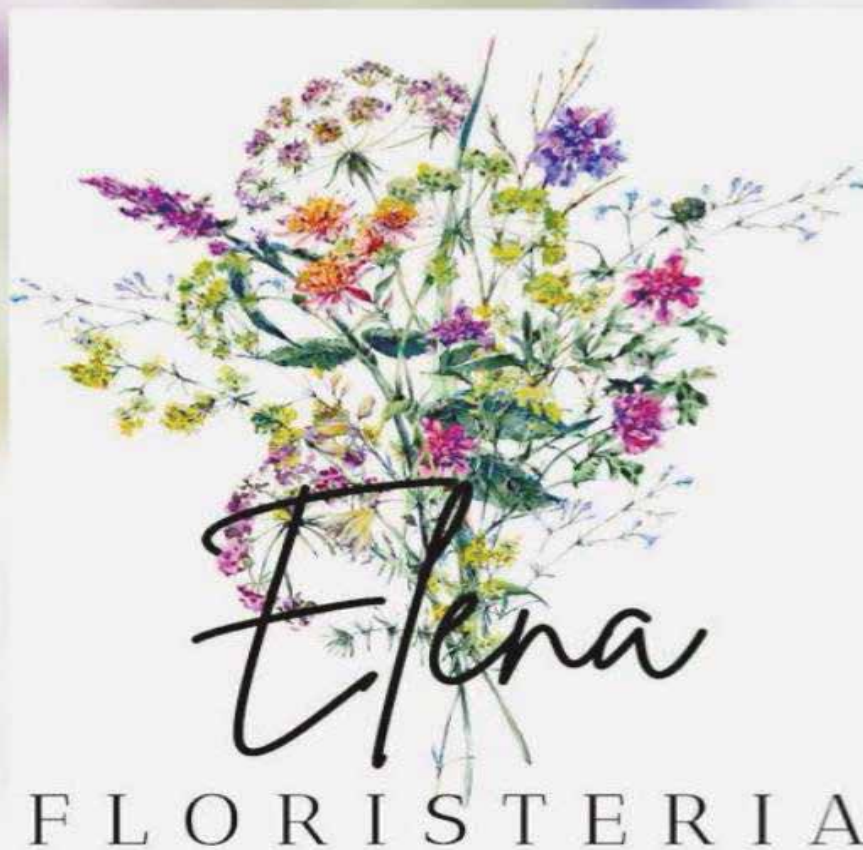

Et cases el 2026 o el 2027?

Frank Palace
frankpalace.com Wedding Film and photo

"Tu t'encarregues de viure el teu moment,
de fer-lo inoblidable ens
encarreguem nosaltres"

Mes en frankpalace.com

AUTOMECÁNICA

CASTILLO

ANTONIO
CASTILLO

MECÁNICA - ELECTRICIDAD
CLIMATIZACIÓN - NEUMÁTICOS
DISGNOSIS - PRE- ITV
COMPETICIÓN

C/ Juan Ramón Jiménez, 68
12006 CASTELLÓN
Tel.: 964 24 18 26
Mov. 661 348 862
automecanicacastillo@gmail.com

BAR-RESTAURANT
RAMONET

Flavius
Tels.: 642 233 956
Polígon Ramonet – 12550 Almassora (Castelló)

**ESPECIALITAT EN XURROS ARTESANS
I XOCOLATA CALENT CASOLÀ**

HORARI
MATÍ: 7:30 A 12:30 H
TARDES: 17:00 A 21:00 H
DIMECRES TANCAT

**DIMECRES
FESTIU OBERT**

CERRAJERÍA EN GENERAL - TODO TIPO DE PUERTAS Y VALLAS

CERCADOS Y VALLAS CASTALIA, S.L.U.

JOSE M.ª ROCA BOU
Móvil 655 955 888

Camino Fadrell, 248
12006 CASTELLÓN

Tel. y Fax: 964 21 43 69
E-mail: cervacas@gmail.com

La CUINA de
SABORS

DINAR CASOLÀ PER A EMPORTAR

C/ Illa Baleato, 7
Castelló
964 86 19 09

**¡Empanades
argentines
i moltes
coses més..!**

**C/ Mestre Ripollès, 12 - Castelló
604 860 830**

C/ Pintor Picasso, 11 - Baix, 12005 Castelló
C/ Riu Palància, 21 -Baix, 12006 Castelló
Tel. 964 25 74 24 - info@advancekids.es
www.advancekids.es

Reformes en general

- Banys i cuines
- Alicatat
- Pintura i fachades
- Paleteria
- Pladur
- Demolició
- Impermeabilització
- Polit de sòl
- Tarima flotant
- Aissat de parets

Reformem la teua llar

  664 78 12 89

BELSAI ESTÈTICA

**Més de 30 anys dedicats a la
cura i la bellesa**

Neteja facial
Manicura i pedicura
Maquillatge professional
Depilació amb cera
Depilació làser

La teua pell mereix la millor experiència

Dimarts a divendres: 10-20h | Dissabtes: 10-14 h

964 25 42 89

Carrer Salvador Guinot, 49 baix - Castelló

COFFEE • BRUNCH

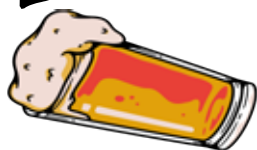
laCorretera

MARIA SILVESTRE
FISIOTERAPIA Y OSTEOPATÍA

OTRA Y NOS VAMOS

BAR - CAFETERÍA - BOCATERÍA

C/ Río Cenia N°6 (Castellón) Telf. 647 78 69 30

SILVIA
PERRUQUERIA

Serrano Lloveras n°6
grao
Telf:604 96 45 77

Confecciones
Pitarch
des de 1958

Roba Tradicional i complements

Alejandrina
Pitarch

C/ Major, 92 - 12001 Castelló
Tel. 964 22 59 43

E-mail: confeccionespitarch@gmail.com
www.confeccionespitarch.es

ESPAI EDUCATIU
INFORMA'T 964 864 521

Educació Primària i Secundària
Bachillerato i Universitat
Proves d'accés a Cicles Formatius
Anglès des dels tres anys
Valencià i Castellà per a Estrangers
Valencià. JQCV
Tallers Didàctics
Classes Particulars

Carrer Riu Palància, 18 Castelló de la Plana
T. 610 428 317
e-amil: e3espaieducatiu@gmail.com

Bar - Restaurant

El Racó de L'Illa

Especialitats:
Arrassos
Carns
Tapes variades
Menú Diari

C/ L'Illa Baleato, s/n
Tel.: 609 634 883
12006 CASTELLÓ

Pintures i Belles Arts

ADRIÁN FALOMIR, S.L.

*Especialistes en pintura ecològica,
Belles Arts i Divisió de fustes
Pressupostos pintura sense compromís*

Tel.: 964 250 427
Tel.: 964 250 361
Mòb.: 630 988 405

C./ Sant Roc, 171 - 12004 Castelló

Petit Park

Bocateria - Cafeteria

TAPES & BIRRES

RestoBar

Bocatas de Autor

Av Villarreal 96
12006
BOERA PARK
Castellón de la Plana

Reservas: ☎ 680775505

Cocina Española
Fusión Andina

ESMORZARS · MENÚ DIARI · SOPARS

3 MENJADORS · GRAN TERRASSA
IDEAL PER A GRUPS
CELEBRACIONS, ANIVERSARIS, REUNIONS FAMILIARS

TOT EL FUTBOL

CARRER DEL MESTRE ARRIETA 8. CASTELLÓ
 964247629

Stylor

Creadors de Joies des de 1994

C/ Alcalde Tàrrrega, 65 - Castelló - 12004
Tel.: 964 05 76 51

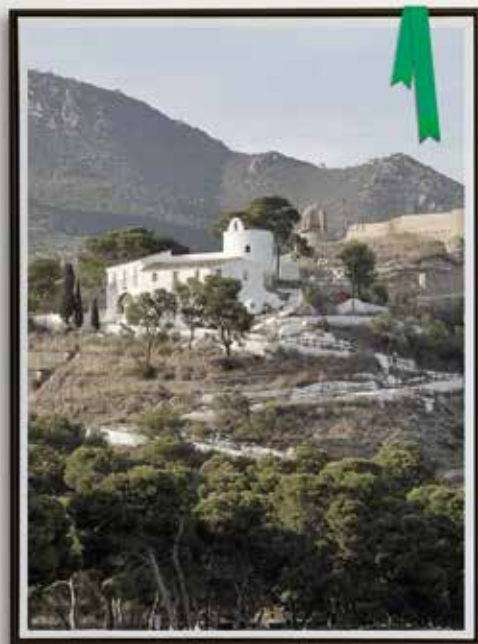
**IMPRENTA
ROSELL**

POL. PI GROS II, NAU 37
12005 CASTELLÓ
Tel. 667 741 311 - 610 903 349
imprenta@imprentarosell.com
www.imprentarosell.com

IMPREMTA
SERIGRAFIA
ETIQUETES
MERCHANDISING

OFICINA AV. VALENCIA
Plaza de la Libertad, 1
T. 964 067 800

OFICINA PZA. FADRELL
Carcagente, 18
T. 964 199 165

Col·legi Concertat

Lope Castellón

E. INFANTIL – PRIMÀRIA – ESO

OBERT TOT L'ANY, (EXCEPTE AGOST)

C/ Ricardo Català, 36 - 12006 Castelló de la plana

Telf.: 964 340 711 - Fax: 964 068 842

e-mail: info@lope-castellon.es - Web: lope-castellon.es